

bibliothek
gensburg

Theol. syst. 265.

ad Laurentium Naisiensem
Ord. Cem. DE S. P. Augustini

GRATIA EFFICACI

SYSTEMA

VARIAS INTER THEOLOGORVM
SENTENTIAS MEDIVM

ET PARTIM

JANSENI

PARTIM VERO

R. P. LAVRENTII BERTI

DOCTRINÆ

OPPOSITVM.

AUCTORE

JOH. NEPOMVC. SCHAD,

IMPERIALIS CANONIÆ WETTENHVSANÆ PROFESSO
CAPITVLARI, AC IBIDEM S. S. THEOLOGIÆ
PROFESSORE EMERITO.

FRANCOFVRTI & LIPSIAE,

PROSTAT APVD AVG. LEBR. STETTIN,

1772.

Handwritten text at the top of the page, likely a title or date, written in a cursive script.

GRATIA RECTOR

VERITAS LIBERABIT VOS

IN ANNO DOMINI

R. P. LAURENTII BERTI

D. O. C. T. O. R. I. S.

JOH. MEYER SCHAD

INTELLIGENTIA ET VERITAS

LIBERABIT VOS

VERITAS LIBERABIT VOS

VERITAS LIBERABIT VOS

VERITAS LIBERABIT VOS

Stattl. Bibliothek
Regensburg

Approbatio Censoris.

Præsentem Dissertationem Theologicam
de gratia efficaci, per duos antea Theo-
logos examinatam legi, & cum nihil dog-
matibus Orthodoxæ fidei, ac principiis
morum adverfum in ea, sed mediam inter
diversas opiniones viam tenere deprehen-
derim, nil obſtare cenſeo, quo minus hoc
Scriptum typis evulgetur. Auguſtæ Vin-
delic. die 13. Martii 1770.

*Ex Vicariatu
imprimatur*

J o a n n e s H e r z,

p. t. Provicarius Mppr.

J o ſ e p h u s H e r z,

Librorum Cenſor &c.

Approbatio

Præfationem Dissertationem Theologicam
de gratia effectibus per hanc litteram
locos examinationis fieri. & cum nihil dog-
matibus Orthodoxis inde, ac principia
notum adveniat in ea, sed medium inter
diversas opiniones videri rectius deprehend-
endum, nil obstat censeri, quo minus hoc
scriptum typis excutatur. Augustæ Vi-
denæ die 18. Martii 1770.

Joannes Hertz

Procurator

Joannes Hertz

Procurator

REVERENDISSIMO
EXCELLENTISSIMO PERILLVSTRI
AC AMPLISSIMO
DOMINO DOMINO
A V G V S T I N O
SACRI ROMANI IMPERII
PRAELATO
IMPERIALIS CANONIÆ WETTEN-
HVSANÆ
P R A E P O S I T O

ET

ABBATI LATERANENSI

NEC NON

SACRÆ CÆSAREÆ, AC CÆSAREO-REGIÆ
APOSTOLICÆ MAIESTATIS CONSILIARIO
ACTVALI INTIMO, EJVSDEMQUE AVLÆ
ARCHICAPELLANO HÆREDITARIO

ETC. ETC.

DOMINO DOMINO
PERQVAM GRATIOSO.

REVERENDISSIMO
EXCELLENTISSIMO
AC AMPLISSIMO
DOMINO DOMINO
A V G V S T I N O
SACRI ROMANI IMPERII
PRAEATO

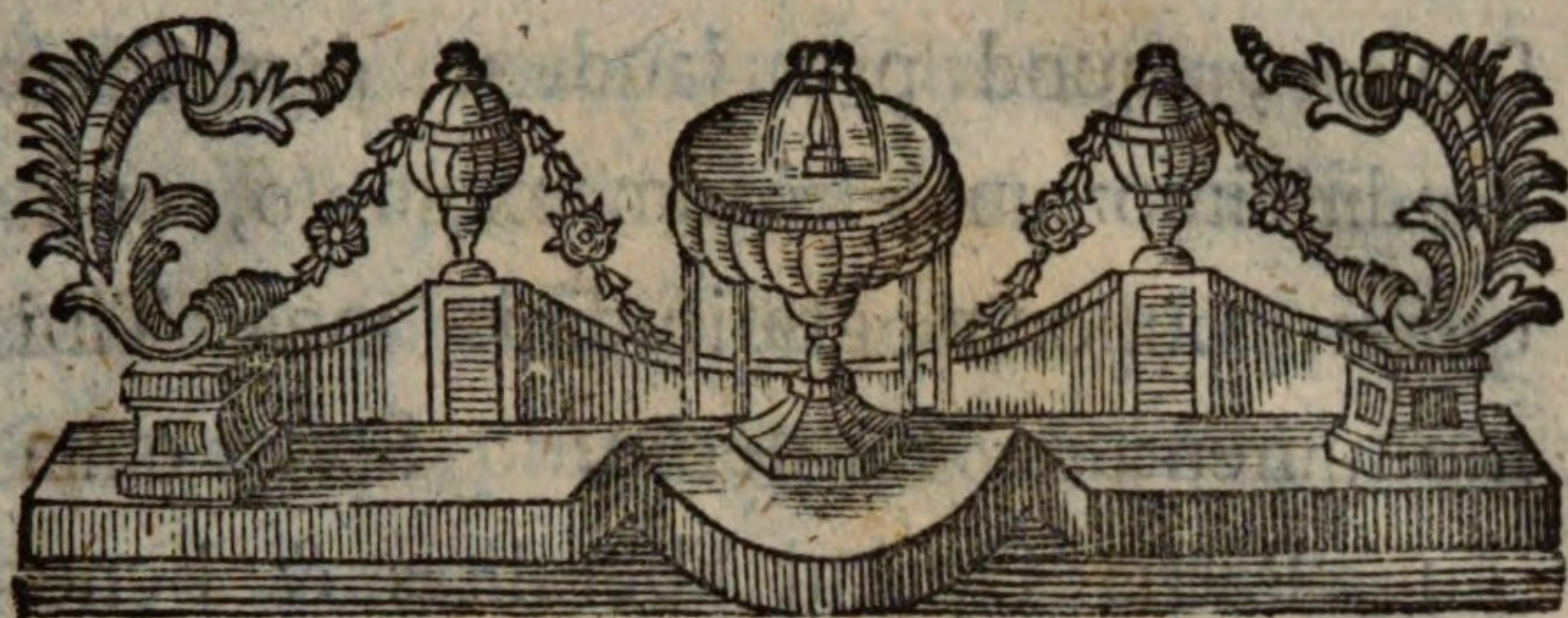
IMPERIALIS CAESARIS WETTEN
LUSANNE
P R A E P O S I T O

ET
ABBATI AATERNI

SACRE CAESARE AC CESAREIS
APOSTOLICE SEDIS
ACTUALI INQUISITOR
ALCIBIANCO

DOMINO
RECTORI

RECTORI

Reverendissime
ac Excellentissime Præsul!

Domine ac Mæcenas

perquam gratiose &c.

Quotiescunque cum animo
meo reputo studiosius,
quantum a singulari hu-
manitate Tua & munifi-
centia nunquam non in me favoris re-
dundarit, & gratiæ; toties rubore suf-

fundor, quod pro laudatu dignissimo
eruditissimorum Virorum exemplo, nun-
quam publicum gratitudinis meæ Tibi
monumentum statuerim. Sive enim
Tua Patris Optimi liberalitas & bene-
volentia, sive mea indigni filii reve-
rentia & gratitudo spectetur, quid-
quid in me est facultatis & virium,
id jure suo omnino ad Te pertinere
videtur.

Dico id, quod sentio, *Excellen-
tissime Præsul!* quem, cui mea & con-
fratris simul & subditi a multis annis
perspecta est indoles, latere non pot-
est, quam aliena hæc sit ab omni adu-
lationis studio.

Atque & ego de Te affirmare au-
deo, quod olim de M. Catone Salu-
stius, quod is, cum bonus esse malue-
rit, quam videri, laudes averfatus sit
suas, iisque omnem, ut potuit, inter-
cluserit

cluferit aditum; quamquam tantus sit
virtutum Tuarum splendor, tanta meri-
torum amplitudo, ut nequaquam intra
septa nostra potuerint includi, aut fini-
bus contineri, sed potius blanda qua-
dam vi & violentia eruperint, & ipsos
adeo summorum orbis Capitem oculos,
animosque perstrinxerint, ut dignum Te
judicarent *Patres & Parentes Patriæ*
AUGUSTISSIMI, quem *Consiliarium*
suum Actuale Intimum, & quo plus acce-
deret Augustissimi favoris & gratiæ, quem
Sacri Palatii sui constituerent Archi - Ca-
pellanum hæreditarium, quo Successori-
bus Tuis atque Æmulis animus fieret &
stimulus Tua tum persequendi, tum infi-
stendi præclara vestigia.

Nolo fusius extollere *Excellentissime*
Præsul! eximias illas virtutes, quas ab
infantia comites, & in eo, quem tenes,
dignitatis gradu nunquam non admini-
stras habuisti, ne modestiæ Tuæ mole-

stus esse videar, aut partium plus justo studiosus, cum hæc una **AUGUSTIS-SIMORUM IMPERATORUM** Tui æstimatio luculentissimo argumento sit, quam parum reprehendi debeant ii, qui pro ea, quam munificis literarum Favoribus se debere existimarunt Viri præclarissimi, gratitudine inscriptis frequenter gratioso nomini Tuo tum thesibus publicis, tum libellis, aut doctis voluminibus orbi testatum fecerunt, quantum in Te venerentur & virtutum & scientiarum Amatorem. Agnoverunt quippe literarum morumque Cultores studiosissimi, quantum sua ipsorum & totius Reipub. literariæ interfit, potentis juxta ac docti, piissimique Mæcenatis niti posse favore & patrocinio.

Et profecto neminem unum esse arbitror e doctorum Virorum Patriæ nostræ & vicini orbis numero, quem fugiat, quantum liberalitate Tua & munificentia
bonis

bonis litteris utilitatis & emolumentis accesserit, id quod tacentibus nobis vel ipsi, si per sese loqui possent, parietes & saxa grata prædicatione celebrarent.

Atque hæc est quidem communis cum cæteris consilii mei ratio, quæ una sufficeret, cur ego, tametsi & auctoritate & scientia omnibus inferior; at secundus nulli gratitudine & reverentia, illorum numero accesserim, qui debita liberalitati Tuæ tributa publicis inscriptionibus persolvere officii sui esse duxerunt.

Verum alia supersunt, eaque mihi singularia rationum momenta, cur Tibi præ omnibus, *Excellentissime Præsul*, præsentem *Tractatum de Gratia* nuncupandum existimavi, quem tum ob materiæ dignitatem, tum ob conditionem Auctoris omni titulo ad Te pertinere nemo prudens facile negaverit. Nam partus is & filii est, & subditi.

Ille

Ille ingratus sane foret optimo Patri filius, nisi omne, si quid in eo est aut scientiæ, aut boni quidquam, aut facultatis, Tuæ Parentis vigilantissimi curæ & industriæ se debere palam profiteretur. Præterquam enim (dico denuo, quod res est, *Excellentissime Pater*) quod propter varia, quibus me a primo gloriosi regiminis Tui auspicio admove-
re dignatus es, officiorum munera, multum mihi a frequenti Tecum plures per annos consuetudine, experientiæ accesserit, & in pertractandis rebus facilitatis; ipsum, quem sanus traho spiritum, ex Tua plusquam paterna sollicitudine denuo haurire cœpi, cum tanta Tibi fuerit valetudinis meæ jam pene desperatæ atque depositæ cura, ut conquiritis undique locorum arte medica celebratissimis Viris, ad incolumem, quem teneo, sanitatis statum Tua post Deum gratia, potissimum sim restitutus.

Hic

Hic ceerte subditi partes nequa-
quam expleret, nisi de doctrina di-
scipulis suis, filiis Tuis carissimis se-
mel iterumque tradita, rationem red-
dendam esse arbitraretur; id quod
per præsens Opusculum tum Tibi in-
primis Præposito meo ac Patri gratio-
sissimo, tum universo literato orbi
præstare decrevi.

Materia, quam complectitur,
ea quidem est, quæ, si capta præju-
diciis mente spectetur, omnino nova
atque vel ex eo suspecta multis vide-
bitur & exosa: si tamen discutiatur
studiosius, & in ipsos, e quibus de-
sumpta est, fontes inquiratur, eccle-
siæ Doctori maximo, hacque in pa-
læstra fane exercitatissimo, SS. Patri
nostro **AUGUSTINO**, quidquid
in ea asseritur, coævum, & nisi ve-
hementer mea me fallit opinio, ejus
menti

menti conforme esse cuique scrutanti
facile patebit.

Atque hæc sunt, Excellentissime
Præful! cur Tibi Augustinianum de
gratia systema, Tibi, ejusdem SS.
Patris germano Filio, atque in pa-
scendis ducendisque oviculis Æmulo,
cur inquam Tibi hoc systema acce-
ptissimum, Tuoque ut gratiofo no-
mine commendatum aliquando in lu-
cem exeat, dignum existimavi. Id
quod jam tum, cum Theologiæ Pro-
fessoris munere fugebar, acri ac per-
polito in omni scientiarum genere
judicio Tuo submittere, ac gratiofo
nomini Tuo inscribere in animo ha-
bui; a quo tamen consilio non mea
me voluntas aut promptitudo, sed
varia varii generis negotia & rationes
vel invitum prohibuere. E quibus nec
illud postremum est, quod ad Te nil
nisi

nisi perfectum ingenio elaboratumque
industria afferendum esse existimavi.

Jam vero, cum Tuam Solius per
gratiam tranquillius, tum mihi tum bo-
nis literis vacandi otium nactus sum,
haud ultra differendum esse putavi, quo-
minus pertenuis ingenii mei & industriæ
partum Tibi offerrem, quem si Tu
Unus *Excellentissime* & *Reverendissime*
Pater, genuinam filii tui prolem agno-
veris & approbaveris, satis mihi tutus
esse videor contra quoscunque adver-
sarios & impugnatores. Inde etiam fiet,
ut hoc idem munus, quod, si ex sua
vel Tua magnitudine spectetur, perexi-
guum certe est, ac prope nihil; ex ma-
gnitudine tamen animi plus dare cupien-
tis æstimatum, quid magnum aut saltem
aliquid esse videatur. Ego certe ex no-
vo hoc *Excellentissimi* favoris Tui in me
testimonio, novas capiam vires & ani-
mum,

mum, eo omni studio impendendum,
quo ad ultimos tum meæ tum Tuæ vitæ
dies, quos immortales nulli, Tibi au-
tem, *Excellentissime Præsul*, fanos canosque
filiali pietate precor, nunquam non pos-
sim esse gratissimus & obsequentissimus
Tuus

Excellentissimi
Reverendissimi Patris mei
ac Præfulis

Filius & Subditus
Auctor &c.

CONSPECTUS, TOTIUS DISSERTA- TIONIS.

PRÆFATIO.

Varios hæreticorum de gratia errores, maximam Augustini in hac materia auctoritatem, scopum operis, ejusque divisionem exhibet.

Caput I.

Gratiam efficacem esse delectationem indeliberatam ostendit.

Caput II.

Eandem gratiam in delectatione relative per gradus superiore consistere docet.

Caput III.

Delectationem relative superiorem, etsi semper victricem, illæsam tamen etiam in statu naturæ

A

la

lapsæ servare libertatem indiffer-
rentiæ ostendit contra Jansenium.

Caput IV.

An delectatio Superior necessa-
rio, vel infallibiliter, illæsa tamen
libertate indifferentiæ, suum in-
ferat effectum, examinat, ubi præ-
cipue de sententia Patris Berti.

APPENDIX

AD

Caput IV.

Apologiam P. Cosmæ Schmal-
fus pro sententia Berti exami-
nat.

Caput V.

Varias quæstiones & dubia de
gratia efficaci dissolvit.

I. In quo sensu gratia efficax in-
fallibiliter suum inferre effectum
dici possit?

2. An

2. An ad defendendam nostram sententiam opus sit admittere re scientiam mediam ?
3. An Deus etiam in causis contingentibus videre possit futuros effectus liberos ?
4. Quid in hoc puncto senserit D. Thomas ?
5. & 6. Respondetur ad argumenta contraria.
7. Omnia, quæ sive Scriptura, sive Patres, præcipue vero Augustinus & D. Thomas ad gratiam efficacem requirunt, delectationi cœlesti relative superiori convenire ostenditur, fitque conclusio operis.

PRÆFATIO.

*referuntur
variae olim
circa gra-
tiam ortæ
hæreses.*

In quam varios olim , quamque perniciosos de gratiæ divinæ natura, necessitate, & proprietatibus errores permulta hominum ingenia non tam ipsius materiæ subtilitas & altitudo , quam nimia in se ipsis, suisque propriis ratiociniis superbe posita traxerit confidentia, neminem facile in historia Ecclesiastica peregrinum adeo & hospitem esse arbitramur, qui non abunde id cognitum sibi, perspectumque habeat. Etsi enim plurimas inter hæreticorum sectas vix reperire sit ullam , quæ gratiæ divinæ existentiam aut aperte negare , aut saltem in dubium vocare ausa fuerit unquam ; jam primum tamen sæculum insignem illum protulisse præstigia-

giatorem novimus, qui spiritus sancti gratiam pretio temporali æstimabilem esse atque venalem, donaque spiritua- lia pecunia comparari posse sibi persua- ferat. Alios secundo sæculo de gratia errores sparsisse Montanistas, aliis cir- ca initium sæculi quinti universum pe- ne orbem decepisse Pelagianos, aliis quam plurimos ceu peste quadam in- fecisse Massilienses, alios denique his- que extreme oppositos tenuisse Præ- destinatianos, non est, qui ignoret. Cum enim teste ipsomet Augustino, libro 4. Contra Julianum Cap. 47., il- la quæstio, ubi de arbitrio voluntatis & Dei gratia disputatur, ita ad dis- cernendum sit difficilis, ut quando liberum defenditur arbitrium, negari gratia Dei videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium auferri putetur: quidam ne liberum tollere viderentur arbitrium, gratiæ divinæ necessitatem aut penitus cum Pelagio negarunt, aut saltem ne De- um personarum facerent acceptorem, cum Massiliensibus primam gratiam a nostra dependere voluntate, & præ-

*his se opposu-
it Augusti-
nus.*

destinationem ob merita naturalia do-
num fidei præcedentia, & ob præ-
visam a gratia independentem per-
severantiam finalem fieri contenderunt.
Alii vero; quo magis divinæ gratiæ
ad opera salutaria, & prædestinatio-
nis ad salutem commendarent necessi-
tatem, liberum arbitrium, correctio-
nisque omnis necessitatem cum Adu-
metinis & Prædestinarianis penitus ne-
ganda esse arbitrabantur. Etsi vero
D. Aurelius Augustinus grassanti ubi-
que Pelagianorum hæresi totis sese vi-
ribus, multisque editis opposuerit li-
bris & epistolis, summaque, qua pol-
luit, eruditione, & gratiæ supernatu-
ralis necessitatem, & liberi arbitrii
etiam in statu naturæ lapsæ demon-
strarit existentiam, impedire tamen
neutiquam potuit, ut non quidam ex
ipsis suis ad Varios scriptis libris &
epistolis scandalum, errandique occa-
sionem sibi fumerent, quibusdam li-
bertatem indifferentiæ, aliis gratiæ
necessitatem ab Augustino negatam au-
tumantibus.

Quan-

Quantumvis vero contrariæ inter se horum fuerint de mente Augustini opiniones; in eo tamen post devictum Pelagium omnes propemodum convenisse videbantur, in difficili hac nimisque delicata de gratia materia tantum deferendum esse authoritati doctissimi, acutissimique Scripturæ interpretis Augustini, ut potius, quid illi, cujus doctrinam ipsa etiam concilia in formandis suis Canonibus pro norma habere non dubitarunt, visum fuerit, explorare, quam propriæ rationis ductum sequi oporteret. Et fane, quam aliam famosæ illius Monachorum Adrumetinorum resipiscentiæ causam fuisse putemus, quam insignem quamdam de Augustini sanctitate & doctrina conceptam existimationem, quæ sola, ut S. Patris monitis libenter acquiescerent, ejusque in duabus ad Valentinum Præpositum datis epistolis totidemque libris magis declaratam de gratia amplecterentur doctrinam, efficere valuit. Massilienses quoque ac Prædestinianos, utut magis pertinaces, summeque inter se oppositos vel

cujus authoritati in hac materia plurimum esse deferendum propemodum omnes senserunt.

inde ab omni se errore immunes existimasse novimus, quod ambo Augustinum e suis stare partibus persuasum habuerint. Quid? quod moderni quoque Novatores totos quantos se Augustinianos inclamare non sine rancore nostro percipiamus, & ipsemet Jansenius totam suam de gratia doctrinam soli authoritati Augustini superinstruere, famosumque suum liberum Augustinum indigitari voluerit, manifesto sane indicio, omnes etiam heterodoxos Augustinianam de gratia doctrinam venerabunde a quovis suscipiendam, firmiterque tenendam esse arbitrari.

His si incomparabiliter gravius Romanæ Ecclesiæ omniumque Doctorum Catholicorum, quin & Patrum in Conciliis Congregatorum addamus iudicium, qui omnes Augustini de gratia doctrinam summa veneratione receperunt, & sua authoritate prope modum canonizarunt, eandem sine erroris periculo a nemine negari aut in dubium trahi posse facile perspiciemus.

Etsi

Etsi vero in hac materia authori-
tatem Augustini maximi ponderis, &
quoad eam partem, quæ Conciliorum
aut Pontificum præsertim Cælestini
primi in epistola 10. ad Galliæ Epif-
copos, & Concilii Arausici secundi
definitionibus confirmata fuit, omni-
no infallibilem, & materiam fidei ef-
se haud diffiteamur; universim tamen,
& præcipue quantum ad profundiores
ac difficiliore quæstiones, quas nec
ipse Augustinus pro certis habuit,
tantum neutiquam eidem deferendum
judicamus, ut ejus doctrinam pari
cum Conciliis & Pontificum oraculis
gaudere authoritate sentiamus. Quo-
circa optimum illud Doctoris eximii,
part. 1. de grat. proleg. 6. cap. 6.
placet effatum; ea nimirum S. Augu-
stini asserta, quæ in hac materia ut
certa & ad dogmata fidei spectantia
affirmat, etiam ut talia acceptanda
ac defendenda esse, quæ vero non
ut certa, sed tamen ut vera aut ve-
rissimiliora constanter & ubique ample-
ctitur, etiam ut vera aut veriora ha-
benda, ejusque sententiam merito ali-

*ejus tamen
authoritati
prævalet
authoritas
Ecclesiæ.*

*Doctoris ex-
imii de hac re
effatum.*

is esse præferendam, nisi communis Patrum, aut Ecclesiæ, quod nunquam continget, obstet authoritas.

Quæ cum ita se habeant, mirum profecto videri nemini poterit, quod tot pietate ac doctrina insignes Theologi summo studio, & improbo labore illis præcipue, quos S. hic Doctor contra hostes gratiæ non minus sancte quam docte conscripserat, diu noctuque se dederint libris, pretiosum inde collecturi mel, ubi alii velut araneæ mortiferum suxere venenum. Utinam vero indefessæ horum industriæ optatus quoque in omnibus respondisset eventus, ut tandem, quæ in hac materia, præter ea, quæ fide certa sunt, tanquam verifimiliora habenda sint, agnosceremus, quo expeditius inde heterodoxorum refellere possemus errores. At cum ipsa Doctorum etiam Catholicorum maximum inter se diffidium, opinionumque diversitas, quibusdam vix ullo ad intrinsecam gratiæ virtutem habito respectu, totam fere gratiæ efficaciam

a voluntatis humanæ determinatione haberi volentibus, aliis vero intrinsicam ejus vim ac virtutem adeo extollentibus, ut libertatem indifferentiæ omnino tollere videantur, non leve nobis reliquerit dubium, an ulli horum parti vere & ex integro faveat Augustinus; aliud haud superesse videbatur, quam ut secluso omni partium studio, quid inspectis variis S. Doctoris libris, attentaque totius doctrinæ connexione verisimilius, sanctique Patris menti conformius videretur, inquireremus. Et sane post indefessum multorum annorum studium invenisse quidpiam nobis videbamur, quo plurimis iisque gravissimis ex omni parte occurri posset difficultatibus.

Verum cum novi quid ac insoliti *Scopus operis.* hæc ipsa, utut solidis, receptisque nixa principiis continere videatur doctrina, & vel ideo errori valde propinqua censi possit, eandem merito Doctiorum crisi ac judicio exponendam duximus, quo facilius inde errorem

rem nostrum dedoceri, & in viam veritatis reduci valeamus. Nec temeritatis ullius a quoquam nos inde arguendos fore credimus, quod post severissimas summorum Pontificum, Clementis octavi, Pauli quinti, Urbani octavi prohibitiones de hac materia scribere præsumpserimus. Si enim primum prohibitionis finem alium haud fuisse pensemus, quam ut mordaces, indiscretas, & censuris plenas elucubrationes, litesque acriores, quales priori sæculo viguere, abominemur; si communissimam Modernorum non in manuscriptis modo, sed impressis quoque libris de hac materia tractantium attendamus praxin; si denique sententiam hanc in oculis ipsiusmet Papæ non permittentis modo, sed & annuentis ac laudantis, ut ex Brevi a Benedicto XIII. anno 1729. ad Patres Dominicanos dato constat, agitari perpendamus: priorum Decretorum rigorem illis duntaxat temporibus accommodatum, multum his temporibus remisisse, neminemque hac de materia absque convitiis, animoque

que passionibus libero, modeste, debitaque cum subjectione erga Sedem Apostolicam differentem ullius inobedientiae aut censurae reum haberi posset, confidimus. Quare & nobis tantum juris competere merito arbitramur, ut, quid in hac difficili materia tanquam probabilius statuendum, quamque inter varios Authorum sententias Doctrinae Augustinianae conformiorem duxerimus, non tam alios correcturi, quam ab ipsis corrigendi modeste exponeremus, simulque modum faciliorem, quo delectatio victrix, quam ab Augustino multum commendatam novimus, quin tantis exponamur difficultatibus, aut tam prope ad principia Jansenistica accedere cogamur, invicte propugnari valeat, ostenderemus. Et sane, nec Thomistarum Augustinianorumve ex integro hucusque placuisse asserta, nec Recentiorum versatilem satisfecisse nobis gratiam ingenue fatemur. Media proin via incedendum nobis, nec nimis parum, nec etiam tantum intrinsecæ gratiæ virtuti tribuendum duximus, ut aut humana-

mana voluntas in propriis gloriari valeat viribus, aut libertati indifferentiæ

Proponitur sententia media, quam defendendam suscepimus. ullum afferatur præjudicium. Id vero totum abunde præstitisse jure censebimur, si tum ex Augustino, tum ex ratione intrinseca demonstraverimus, gratiam efficacem esse delectationem quamdam indeliberatam, relative per gradus superiorem, quæ intrinseca sua virtute semper quidem, nullam tamen inducendo necessitatem, contrariam libertati, suaviter, simulque efficaciter voluntatem ad consensum moveat.

Totius dissertationis divisio.

Totam proin dissertationem quinque absolvemus capitibus, quorum primum gratiam efficacem esse delectationem indeliberatam, alterum, eam esse relative per gradus superiorem delectatione contraria: tertium, delectationem superiorem, etsi semper victricem, illæsam tamen etiam in statu naturæ lapsæ fervare libertatem indifferentiæ: 4tum, eidem vero præjudicare systema Patris Berti, quintum denique, solutis variis dubiis, omnia quæ

quæ five Scriptura five Patres, & inter hos præcipue Augustinus & D. Thomas ad gratiam efficacem requirunt, delectationi coelesti relative superiori convenire ostendet.

Caput I.

Gratiam efficacem esse delectationem indeliberatam ostendit

S u m m a r i u m.

1. Voluntatem moveri non posse nisi per delectationem Augustinus constanter docuit.

2. Idem senserunt D. Dionysius Areopagita, & D. Thomas. Et suadet ratio intrinseca.

3. Homo deliberate agens semper ultimum quemdam intendit finem, & bea-

beatitudinem, quæ consistit in delectatione.

4. Quam etiam libere timentes & irascentes quærunt. Ipsa vero prævia beatitudinis apprehensio & ejusdem acquirendæ spes delectationem indeliberatam affert aptam voluntatem movere ad varios actus liberos.

5. Proponuntur argumenta eorum, qui hominem non semper moveri delectatione contendunt.

6. Refutantur ea, & quomodo timor & odium in amore fundentur ostenditur.

7. Respondetur ad argumenta ex sacra Scriptura & Augustino allata, tandemque gratiam efficacem esse delectationem concluditur.

8. Eamque indeliberatam.

9. Respondetur ad Contraria.

I.

In libris S. Augustini totum sese peregrinum, aut certe ab ejusdem doctrina prorsus alienum fateatur oportet, quisquis voluntatem non nisi delectatione moveri posse negaverit; nec enim frequentius, quidquam nec clarius inculcavit Augustinus, quam inter omnes reliquas animi passiones solam delectationem aptam esse ad movendum animum, sine qua moveri nullo modo possit: voluntas enim (ut disertis verbis ait lib. ad Simplicianum) nisi aliquid occurrerit, quod delectet, atque invitet animum, moveri nullo modo potest: nec animo quis amplectitur aliquid, quod eum non delectat. Eandem doctrinam repetit lib. de genesi contra Manichæos Cap. 14. ubi rationem ad consensionem peccati deduci non posse asserit, nisi cum delectatio mota fuerit in illa parte

juxta Augustinum sola delectatio apta est ad movendum animum

animi, quæ debet obtemperare rationi tanquam rectori viro. Quando igitur divinum deprecamur adjutorium ad faciendam perficiendamque justitiam teste eodem sancto Doctore (lib. 3. de peccat. merit. & remis. cap. 19. aliud non deprecamur quam ut aperiat quod latebat & suave sapiat, quod non delectabat. Per divinum autem quod deprecamur, adjutorium gratiam efficacem, quæ delectando animum ad faciendam perficiendamque movet atque invitat justitiam, intelligi, nemo sanæ mentis in dubium vocaverit. Quodsi clarissimis his alios quoque innumeros, quorum aliquos in decursu afferemus, addamus textus, in plena sane meridie cæcutire, aut studiose velle oculos claudere merito viderentur, qui gratiam efficacem ab Augustino in alio, quam in delectatione positam fuisse affirmarent.

II.

*Augustino
concordant*

Augustino hac in parte concordant clarissima duo Theologiæ lumina Diony-

nysius Areopagita, & Doctor Angeli- *D. Diony-*
 cus, quorum primus, Cap. 4. de di- *sus Areo-*
 vinis nominibus: *omnia, quaecunque* *D. Tho-*
agunt, propter amorem boni agere con- *mas.*
tendit; alter vero 1. 2. q. 25. art.
 2do, delectationem esse quietem in
 bono, bonique fruitionem afferit. Frui-
 mur autem cognitis & intentiona-
 liter præsentibus, fatente eodem S.
 Doctore q. 11. art. 4. *dum in iis vo-*
luntas delectata conquiescit. Et ideo,
 ut idem S. Doctor ex Augustino do-
 cet, licet omnes *passiones ex amore*
causentur, secundum ordinem tamen in-
tentionis prior amore est delectatio,
 quæ est quodammodo finis sicut &
 ipsum bonum. Quid! quod amor vel
 ipse delectatio quædam sit vel certe
 eam semper sibi habeat comitem:
 amor quippe non est nisi complacentia
 in bono; vel si mavis, est affectus
 voluntatis, quo alicui bene volumus:
 quis vero sibi in aliquo absque omni
 complacet delectatione? quis eligit
 actionem liberam, nisi quia placet, quia
 sic operari delectat?

III.

*homo delibe-
rate agens
semper inten-
dit ultimum
quemdam fi-
nem, seu be-
atitudinem,
quæ consistit
in delectatio-
ne.*

Majus adhuc pondus huic nostræ
assertioni communis illa Theologorum
addit sententia, qua hominem deli-
berate agentem semper ultimum quem-
dam intendere finem, saltem (ut cum
scholis loquamur) confuse & in com-
muni spectatum, & in quovis actu
beatitudinem quandam intendere do-
cent: finem autem omnis appetitus
esse delectationem, *quæ omnem ope-
rationem per modum finis perficit*, cum
D. Thoma q. 33. art. 4. tenent omnes:
nec aliam quis in singulis actibus quæ-
rere potest beatitudinem, quam dele-
ctationem illam, quæ est in boni
apprehensi & possessi fruitione. Quid-
quid enim voluntas amplectitur, ob
bonum aliquod, quod in objecto ap-
prehendit, amplectitur: neque enim
malum ut malum appetere potest vo-
luntas. Quis autem dubitabit, bonum
apprehensum ut tale suaviter afficere
voluntatem, & afficiendo delectare?
Profecto si omnis potentia vitalis, dum
proprio suo fruitur objecto, suaviter
inde

inde affici solet, atque delectari, voluntatem quoque, quotiescunque bonum tanquam proprium suum objectum vel per solam apprehensionem intentionaliter possidet, delectationem quandam percipere fateamur oportet.

IV.

Tritum Philosophorum effatum est, *etiam timor, actiones humanas esse ab amore boni tanquam a causa & principio, ipsumque ira & odium in amore, qui non est sine delectatione, fundantur.* Quis autem amat quidquam, quod non delectat? quis beatum se dixerit absque omni delectatione, qua penitus carentem nec ipsa visio Dei vere reddere posset beatum? *Verum quippe est* (ait Augustinus lib. 13. de Trinit. Cap. 5to) *quod omnes homines esse beati velint, idque unum ardentissimo amore appetant, & propter hoc cætera quæcunque appetant.* Sive igitur quis timeat sive irascatur libere, beatus esse cupit, saltem per ipsam, quam in actu suo libero quærit & intendit, delectationem: delectationis vero liberæ causam aptiorem non facile quis *delectationis liberæ aptior*

*causa assignari nequit, quam delectatio præviam in-
deliberata.*

assignaverit, quam delectationem illam præviam, quam ipsa boni quæfiti affert, semperque afferre solet, apprehensio. Movet igitur delectatio, movet gratia, & utraque movet efficaciter, utraque efficit non modo *ut possimus, verum etiam ut velimus, & ut tantum velimus, quantum sufficit, ut volendo faciamus* (August. lib. de grat. & lib. arbit.) Quid igitur deficiente omnis distinctionis signo prohibet, quo minus gratiam efficacem in delectatione quadam victrice consistere dicamus?

V.

argumenta contraria

Haud equidem ignoramus, quam plurimos, etsi voluntatem non raro delectatione moveri libenter fateantur, ut tamen id semper fieri sibi persuadeant, adduci nullatenus posse. Cur enim, quam virtutem tribuimus uni, eandem aliis animi passionibus, quas quandoque fatis experimur potentes, negemus? Cur metus, & ira non æque ad alium metum liberum, aut iram liberam determinare possit voluntatem, sicut

sicut delectatio ad aliam determinare potest delectationem liberam? Scimus homines sæpe ardua valde, ac naturæ contraria operari, ad quæ nulla movere potest delectatio; quin ipsa sacra Scriptura teste (Ecclesiastic. 1. vers. 27.) non delectatio sed *timor Domini expellit peccatum*, & Paulus (Philipp. 2. vers 12.) monet, *ut cum metu & tremore nostram salutem operemur*. Ipse denique Augustinus in Psalm. 127., timorem illum Gehennæ, quo necdum amamus Deum aut justitiam, valde bonum & utilem esse fatetur, & lib. de peccat. merit. & remis. cap. 10. *non omnia peccata delectationis illecebra, sed quædam etiam causa devitandæ molestiæ alicujus, aut doloris, aut mortis committi docet.*

VI.

Verum si rem attentius considerare- *Solvuntur.* mus, nec iram, nec timorem, nec tristitiam sine amore aut delectatione esse deprehendemus. *Amor* quippe, teste Augustino (lib. 14. de Civit. Cap. 7.) *inhians habere quod ama-*

tur, cupiditas est, id autem ha-
bens eoque fruens lætitia est. Fugiens
quod ei adversatur, timor est, idque si
acciderit, sentiens tristitia est: neque alia
metuendi causa est, ut idem S. Doctor
insinuat, nisi ne id quod amamus aut
adeptum amittamus, aut non adipiscamur
speratum. Doctrinam hanc vere Au-
gustinianam vix ab ullo in dubium
vocari posse arbitramur, modo de
actibus liberis sermonem nobis esse at-
tenderit: actus quippe liberos, & quid
omnes actiones liberae per
electionem fi-
unt. Volun-
tas autem eli-
gere non po-
test nisi bo-
num: omne
vero bonum
apprehensum
ut tale dete-
ctationem af-
fert volunta-
ti,
retorsio in
adversarios.
ni etiam timorem, iram, & tristitiam
liberam, per electionem fieri ad unum
fatentur omnes, voluntatem quoque
non nisi bonum eligere posse nemini
pariter ignotum esse potest: non ergo
voluntas timorem liberum, non iram
liberam eligeret, nisi bonum videretur
timere aut irasci. Voluntas igitur, dum
timet, aut irascitur libere, fruitur bo-
no, quod in ipso actu timoris aut
iræ, in absentia & fuga malorum ap-
prehendit: quod sine omni voluptate
qui fieri possit, haud perspicio. Et
fane non defunt, qui Augustinum asse-
rentem, nos necessario secundum id,
quod

quod magis delectat, operari, de actibus liberis intelligendum putent, ut sensus sit, illud semper plus delectare, magisque placere, quod voluntas libere eligit, & potentias externas necessario sequi imperium liberum voluntatis; timorem igitur liberum, tristitiam liberam non esse sine delectatione hi ultro fateantur necesse est. Nam & in his voluntas beata esse cupit, dumque prævie illud bonum, quod quærit, agnoscit, agnoscendo intentionaliter possidet, quin ullam inde capiat voluptatem, ad aliam delectationem liberam & ulteriorem boni agniti possessionem allicientem nemo facile persuaserit. Etsi vero timorem quoque, aliasve animi passiones ad actus liberos sibi similes disponere posse ultro daremus; motum tamen præcipuum delectationi ubique præsentis, tanquam præ aliis vehementiori, & ad movendum aptiori jure tribuendum existimamus; nam & timor & odium in amore fundantur, non vicissim: nec timere libere quisquam potest, nisi timere placeat atque delectet, at amare

*quid timens
amet, aut in
quo delectetur?*

*de delectatione
hominum
iræ dedito-
rum.*

utique absque ira aut timore facile quisque poterit. Timeat quis infernum, aliave mala sibi imminencia, is certe timendo amat se ipsum, cui bene vult optando sibi absentiam malorum, eaque fugiendo: amat hanc ipsam malorum carentiam, quam quia sibi bonam, atque utilem, agnoscit timendo quærit, amat illud bonum, quo se per mala imminencia privandum fore prævidet: amat denique ipsum actum liberum timoris, quem præ ommissione ejusdem libere eligit. Quod vero de timore hic diximus, idem de ira quoque ac tristitia sentiendum esse facile quisque ex rationis identitate perspiciet. Quis enim ignorat, hominem iræ deditum non sine voluptate iracundis immorari cogitationibus, & ab his sæpe non sine molestia cessare, magisque gratum quandoque homini ad iram & inimicitias propenso esse actum odii, quam quemvis alium quantumvis in se delectabilem. Cum igitur homini taliter passione sua obcæcato nihil eligibilius, nihil hic & nunc convenientius, gratius-

tiusque, ac proin nil videatur delectabilius, quam odisse inimicum, ipsa hac delectatione ex proposita & apprehensa bonitate in odio reperibili orta eundem ad actum liberum odii determinari merito asserimus.

VII.

Ex his vero, quid ad allegatos S. Scripturæ textus responsuri simus, facili negotio colligere quisque poterit, si nullum timorem, nullam iram liberam sine delectatione esse, nec sine prævia ex boni propositi apprehensione orta delectatione fieri perpenderit. Quando igitur ardua quandoque & naturæ contraria eligimus, id ipsum, quoniam majus in his, quam in aliis naturæ [blandimentis] apprehendimus bonum, fieri censendum. Hinc orta in nobis majore ad ista propensione ea præ facilibus & in se gratioribus amplectimur. Sic profecto SS. Martyres bonitate meriti ac spe præmii affectos sæpe maximo cum gaudio quævis sustinuisse tormenta novimus. Timorem quidem Domini aptissimam ad expellendum peccatum dispositionem esse haud inficiamur; sed eum ex
amo-

*respondetur
ad textus
Scripturæ.*

timor Gehennae non caret delectatione.

amore proprio oriri, semperque sibi conjunctam habere delectationem quandam, quæ nos potius ad timorem liberum, quam ad ejus omissionem aut contrarium inclinet, contendimus. Unde & Augustinus Enchirid. cap. 25., etiam *timorem illum ac pudorem, quibus ab agenda seria absterremur pœnitentia*, in delectatione fundari docet, *qua plus delectat hominum existimatio, quam justitia, qua se quisque humiliat pœnitendo.* Pariter ergo timor Dei, quo ad salutarem disponimur pœnitentiam, etsi necdum conjunctum sibi habeat amorem justitiæ, nullatenus tamen carebit delectatione, quam afferre solet proposita voluntati libertas a peccato, & a periculo incurrendi pœnas pro eo statutas immunitas. S. Paulus, quando, ut cum metu & tremore nostram operemur salutem, hortatur, de metu ac tremore meritorio id est libero loquitur: quemvis vero actum liberum delectationem quandam esse vel ipsimet fassentur adversarii, dum famosum illum Augustini interpretantur textum, juxta

ta quem ut secundum id quod magis *quæ sit causa*
delectat, operemur necesse est. Nos so- *huius delecta-*
 modo addimus, delectationis hujus li- *tionis.*
 beræ aptiorem causam assignari haud
 posse, quam præviam quandam eam-
 que indeliberatam delectationem ex
 apprehensa bonitate in objecto eligibi-
 li apparente ortam. Porro non omnia
 peccata delectationis illecebra, sed
 quædam etiam causa devitandæ mole-
 stiaæ cuiusdam fieri ipsimet cum Au-
 gustino docemus: neque enim, quan-
 do delectationem victricem cum eo-
 dem S. Doctore adstruimus, de dele-
 ctatione carnali, de qua sola in tex-
 tu N. 5. citato sermo est, quamque *de quali dele-*
 persæpe ad movendam voluntatem *ctatione no-*
 minus aptam esse ultro fatemur, sed *bis sermo sit.*
 de alia, eaque spiritali, occulta, ac
 sæpe vix discernibili, potiusque ad
 hoc quam aliud amplectendum volun-
 tatem inclinante intelligi volumus,
 quæ ex apprehensa bonitate in obje-
 cto proposito ejusque fruitione elu-
 cente oritur, magisque voluntatem ad
 hoc, quam ad aliud huic contrarium
 bonum amplectendum inclinat. Unde
 pro

pro circumstantiarum varietate magis sæpe delectat per peccatum evitare dolores, molestias, aut ipsam etiam mortem, quam voluptatibus frui carnalibus voluntati hic & nunc minime arridentibus. His igitur omnibus rite consideratis atque penetratis cuivis colligere pronum erit, gratiam efficacem ex mente Augustini non esse nisi delectationem quandam coelitus immissam, qua ad bonum amplectendum & malum fugiendum efficaciter inclinamur. Si enim *voluntas ad consensum deduci non potest nisi per delectationem, si nemo quid animo amplectitur, quod non delectat, si denique, quando divinum deprecamur adjutorium, aliud non petimus, quam ut aperiat quod latebat, Et suave sapiat, quod non delectabat, quis sanæ mentis gratiam efficacem delectationem quandam esse negabit?*

VIII.

cur gratiam in delectatione indeliberata constituamus?

Ex his vero ulterius confectarium est, eandem neutiquam nobis liberam, sed indeliberatam prorsus ac divinitus immissam esse oportere. De-

le-

lectatio quippe deliberata, cum ipsa-
met inter actus liberos numeranda ve-
niat, & vel ideo meritoria esse pos-
sit vel demeritoria; si meritoria fue-
rit, divinam præsupponet gratiam,
aliamque distinctam delectationem,
quæ, nisi in infinitum procedere veli-
mus, non nisi indeliberata esse pote-
rit: etsi enim daremus, delectationem
etiam liberam ad alios determinare
posse actus liberos & meritorios, eo
ipso tamen, quod libera sit, ipsamet
meritoria esse poterit vel demeritoria;
& quando libere ad actus meritorios
determinat, abs dubio & ipsa erit
meritoria: omne autem meritum præ-
supponit gratiam; cumque nihil ad se
ipsum præsupponi valeat, alia opus
erit gratia, alia delectatione, quæ
ad hoc meritum efficaciter inclinet.
Et sane si teste Augustino per grati-
am a *Deo præparatur voluntas nostra,*
ut tantum velimus, quantum sufficit,
ut volendo faciamus, ante omnem
actum liberum Deus in nobis quid-
quam operetur necesse est, quo ad
amandum, eligendumque præ malo
bo-

bonum invitemur. At voluntas ex mente ejusdem S. Doctoris moveri nullo modo potest, nisi aliquid occurrerit quod delectet, atque invitet animum: hoc autem ut occurrat, ejusdem S. Patris testimonio, non est in potestate hominis. Cum ergo nos ea delectant (inquit idem Augustinus lib. 1. ad simplicianum) quibus proficiamus ad Deum, inspiratur hoc, & præbetur gratia Dei. Trahit nempe sua quemque voluptas (August. tract. 26. in Joannem) trahit gratia, non ducit, ne illic aliquo modo credamus præcedere voluntatem: quis trahitur, si jam volebat? & tamen nemo venit nisi velit: trahitur ergo miris modis ut velit, ab illo, qui novit intus in cordibus ipsis operari: lib. 1. ad Bonifacium cap. 19. Trahitur non lege, atque doctrina insonante forinsecus, sed interna atque occulta mirabili ac ineffabili potestate, qua Deus in cordibus hominum non solum veras revelationes, sed etiam bonas operatur voluntates. Lib. de gratia Christi contra Pelag. cap. 24.

Hanc

Hanc porro internam ac mirabilem potestatem in corda hominum exercere non potest, nisi occulta quædam ac ineffabilis suavitas, qua Deus corda hominum ad se trahit, quamque, ni voluntate libere operante eam præveniri velimus, indeliberatam esse, fateamur oportet.

IX.

Etsi vero Augustinum in variis, quos Jansenistæ & Augustiniani pro se citant, textibus, cum Recentioribus de delectatione deliberata intelligeremus; non idcirco ea quæ supra adduximus nutarent fundamenta. Delectationes deliberatas & nos admittimus, sed ad eas præsupponi alias indeliberatas, quas Augustinus nuspiam exclusit, quasque in locis supra citatis clarissime adstruxit, contendimus. *Ratio quippe ad consensum deduci non potest, nisi per delectationem: datur ergo ante consensum, ante actum liberum delectatio quædam, quæ ad illum determinat, quæque non est in nostra potestate.* Res

C

ista

ista clarior videtur, quam ut ei diutius immorari deceat.

Caput II.

Gratiam efficacem in delectatione relative per gradus superiore stare defendit.

S u m m a r i u m.

1. Gratia efficax bene dicitur consistere in delectatione relative superiore, quando hæc semper, nunquam inferior, movet efficaciter.

2. Quando aliæ notæ, quibus gratia efficax a sufficiente discernitur, soli competunt delectationi superiori, nullatenus vero inferiori.

3. Hæ autem notæ ex mente Augustini soli competunt delectationi relative superiori.

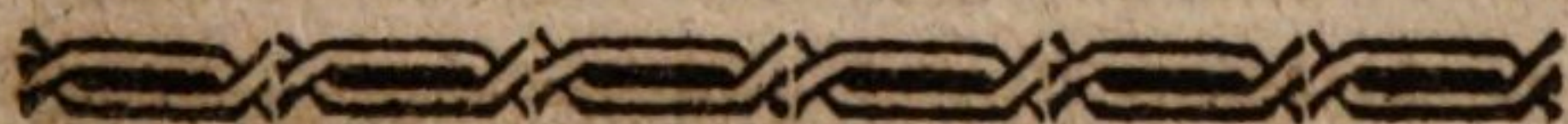
4. & 5. Proponuntur & solvuntur argumenta contraria ex auctoritate S. Scripturæ petita.

6.

6. Ostenditur, Augustinum nuspi-
am docuisse, hominem unquam agere
secundum id, quod minus delectat,
aut duos homines prorsus æqualiter
constitutos quandoque diversimode
operari.

7. Declaratur ulterius mens Au-
gustini.

8. & 9. Satisfit argumentis ex
ratione intrinseca petitis.

I.

Cum gratiam efficacem in delecta-
tione quadam cœlesti ac indelibera-
ta stare satis superque hucusque osten-
sum videatur, examinandum restat,
an ea semper, quæ viribus prævalet,
alteri palmam eripiat, an vero & ea
quandoque, quæ viribus debilior est,
victrix evadat. Cum enim magnum
valde, tantumque inter ipsas etiam *inter delecta-*
delectationes intercedere noscatur di- *tiones ma-*
scrimen, ut quædam earum ad actus *gnum interce-*
salutares, aliæ vero ad illicitos, & rursus *dit discrimen.*

quædam inter ipsas valde ac vehementer alliciant, aliæ vero satis leniter moveant, sæpeque inter ipsas contrarias delectationes haud levis oriatur pugna; dubitari merito potest, vehementerque hucusque disceptatum fuit, an illæ duntaxat, quæ contrarias viribus superant, semper existant victrices: an vero inferioribus quoque palmas quandoque cedere soleant, Recentioribus promiscue etiam his posterioribus pro diversa voluntatis liberæ determinatione quandoque victoriam tribuentibus; Jansenistis vero & Augustinianis pro delectatione superiore tanquam pro aris & focis pugnantibus. Quod si eam, quæ gradibus superior est, universim & ita victricem dicamus, ut in nullo prorsus casu aut possit aut soleat inferiori succumbere, nil sane obstabit, quo

*gratia efficax
in delectatione
superiore
constitui non
posset, nisi
hæc semper
suum consequeretur
effectum*

minus in ea consistere gratiam efficacem asseramus: si vero modo superiori, modo gradibus inferiori tribuendam victoriam putemus, quæstio de graduum diversitate aut superioritate parum sane attendenda foret. Cum

enim

enim, nisi quæstionem de voce insti-
tuere placeat, gratia efficax dicatur ab
effectu, sine quo efficax dici nunquam
posset; illa solum gratia efficax dici
merebitur, quæ ad actus salutare ita
allicit, ut suum etiam consequatur ef-
fectum.

II.

Spectandæ hic quoque aliæ sunt,
queis gratia efficax a sufficienti di-
scerni solet, notæ, quas inter primum
fere locum obtinet, quod gratia effi-
cax causa sit consensus nostri liberi
ac meritorii; per hanc enim *Deus fa-*
cit, ut velimus, & ut tantum velimus,
ut etiam volendo faciamus (August. lib.
de gratia & libero arbitrio) Ut autem
tantum velimus, *vires præbet efficacis-*
simas: certum quippe est, (ait Augu-
stinus lib. cit. Cap. 16.) *nos facere*
cum facimus, sed ille facit, ut faciamus
præbendo vires efficacissimas voluntati.
In quo textu specialiter commendatur vis ac
virtus gratiæ effiacis quæ non tam ducit,
quam trahit ad Patrem cælestem occulta,
mirabili ac ineffabili potestate; potestatem
autem tractivam non cuivis promiscue de-

variae notæ,
quibus gratia
efficax a suffi-
cienti discer-
nitur.

Stationi tribuit Augustinus, juxta quem lib. 12. de Civit. cap. 9. Deus hominum corda inclinaturus *contra suavitatem noxiam dat suavitatem beneficam, qua delectet amplius continentia.* Quæ nunquam sane amplius delectaret, nisi Deus voluntatem implendo faceret *melio-rem, prius faciens excitando avidio-rem.* Per gratiam porro efficacem Deus electos discernit a reprobis, hominumque voluntates *quantumvis infirmas indeclinabiliter, & insuperabili-ter* salva nihilominus libertate contra omnes agit tentationes, & adversitates, easque quando & ubi voluerit, infal-libiliter ad se convertit.

III.

*hæ notæ soli
conveniunt
delectationi
relative supe-
riori.*

*ex mente Au-
gustini ad ra-*

Quis vero assignatas gratiæ effica-
cis proprietates vel ulli delectationi
relative inferiori convenire affirmet?
Ex mente Augustini nomen causæ
non meretur, nisi quæ in omnibus
similibus circumstantiis eundem produ-
cit effectum. Cum enim lib. 12. de
Civitate Dei examinasset, quæ causa
sit, cur inter duos corpore & animo
æqualiter affectos, eandemque *pu-
chri-
tu-*

tudinem videntes, unus illorum ad il-
 licite perfruendum moveatur, alter in
 voluntate pudica stabilis perseveret,
 & pulchritudinem illam nullatenus
 causam esse malæ voluntatis asserui-
 set; assertionis suæ rationem dat se-
 quentem: *quia ea pulchritudo malum vo-*
luntatem non fecit in ambobus. Quid
 vero S. Patrem responsurum fuisse pu-
 temus quærenti, an delectatio in
 duobus diversimode operantibus æqua-
 lis, causa fuerit malæ bonæve volun-
 tatis? Tam parum profecto talis dele-
 ctatio, quam illa pulchritudo in ca-
 su posito causa malæ voluntatis dici
 mereretur, cum eundem effectum ope-
 rata haud fuisset *in ambobus.* Illa igi-
 tur solum delectatio causa boni mali-
 ve consensus dicenda est, quæ eun-
 dem effectum in omnibus æqualiter
 constitutis operatur. Qua vero pro-
 babilitatis specie quisquam affirmet,
 delectationem relative inferiorem om-
 nes omnino, si æqualiter forent con-
 stituti, & delectatione relative supe-
 riore ad actum contrarium impellente
 instructi, ad liberum sibi præstandum

*tionem causæ
 requiritur, ut
 eundem effe-
 ctum semper
 in similibus
 circumstantiis
 inferat.*

*quod soli con-
venit delecta-
tioni superi-
ori.*

*quæ sit causa
cur visis iis-
dem signis
unus / inde
moveatur,
non item al-
ter?*

determinaturam fore consensum? So-
li ergo delectationi relative superiori
eam virtutem competere jure afferi-
mus, ut semper fecunda, semper vi-
ctrix sit delectationis inferioris contra-
riæ, sicque, si ad actus salutares ex-
citet, vere causa actus meritorii dici
valeat. Nulla sane experientia con-
stat, vel ullum hominem unquam mi-
noris delectationis secutum fuisse mo-
tum; at semper agere secundum id
quod magis delectat, vel ipsi naturæ
valde consentaneum est atque conna-
turale, nec ipfimet adversarii, id sal-
tem plerumque fieri, inficiari possunt.
Præter voluntatem gratiam quoque
efficacem actus meritorii causam esse,
apud Catholicos in confesso est. Igi-
tur aut nullam, aut superiorem dun-
taxat delectationem, quæ sola in
omnibus eundem apta est producere ef-
fectum, actus meritorii causam esse
fatendum. Et sane, quoties ex duobus
audientibus eadem verba, aut videntibus
eadem signa unus inde movetur,
alter non movetur, aliam diversitatis
causam haud agnoscit Augustinus,

quam

quam quod intus diverso modo audiant
a Patre. Ut vero diverso modo audi-
ant, diverso quoque modo intus in
cordibus per gratiam prædicet, atque
doceat oportet, qui Cathedram in cæ-
lo habet, quique docendo delectat non
necessitatem imponendo. Quod si De-
us per delectationem relative minorem
quandoque nostrum efficeret consen-
sum, non tam vires gratiæ, quas ta-
men efficacissimas vocat Augustinus,
quam sola benefica Dei voluntas,
qua gratiam, quam, etsi viribus debi-
liorem agnosceret, ob generosam ta-
men voluntatis creatæ determinatio-
nem efficacem futuram prævideret,
benigne largiretur, commendanda fo-
ret. Et quis delectatione relative
minore instructum a Patre cœlesti, ad
quem teste Scriptura non nisi tractus *per gratiam*
venire potest, ad se trahi diceret? An *trahimur, &*
vero ad epulas tractum diceremus, *quid sit tra-*
qui obiter inuitatus compareret in *hi?*
convivio? nunquid talis potius a gu-
la, quam ab invitante tractus dici
mereretur? Ostendimus ovi ramum vi-
ridem, & trahimus eam, dum come-

dendi desiderium vehementer excitamus in ovis. Similiter quoque Deus nos trahit largiendo suavitatem, qua amplius delectet bonum: neque enim, si Augustino fidem adhibere velimus, *quævis delectatio idonea est ad superandam priorem vetustate roboratam*, sed talis sit oportet, quæ *ut amplius delectet, suaviusque sapiat bonum*, in nobis efficere valet. Ad hunc porro effectum in nobis producendum cum sola delectatio superior dignoscatur idonea, eidem soli veras gratiæ efficacis notas convenire certum prope modum ac irrefragabile videtur. Ponamus vero duos corpore & animo æqualiter affectos & æquali præditos gratia diversimode operari, unumque gratiæ ductum sequi, alterum eidem resistere, an hos duos inter se a Deo per gratiam, an per propriam discerni voluntatem putemus? ubi aliud non apparet, quam *unum voluisse, alterum noluisse* obtemperare Deo vocanti per gratiam? Solum hic discrimen, sola diversitas in diversa est voluntatis utriusque determinatione, ubi ex parte

quomodo homines per gratiam discernantur?

te corporis, animæ, quin & gratiæ omnia sunt æqualia: quæ autem inter se sunt æqualia, non discernunt unum ab altero: non ergo hi per gratiam, sed per solam suam discernerentur voluntatem, si diversimode ponerentur operari. Recentiores equidem hac difficultate vehementer pressos ad beneficam Dei voluntatem confugere novimus, qua Deus, qui unum gratiæ tali consensum suum præstiturum, alterum negaturum fore per scientiam, quam vocant, mediam prævidet, uni horum benignissime & liberrime concedit gratiam, quam ex libera voluntatis determinatione efficacem fore præscit, alteri aliam, quam inefficacem mansuram noscit, largitur. Verum si voluntatem creatam ipsius præscientiæ divinæ quodammodo causam esse, eamque impedire posse ponderemus; non minus voluntati humanæ, quam Deo ipsi duorum diversimode operantium inter se discrimen adscribi posse facileprehendemus: & quidquid tandem sit de responsionis hujus probabilitate, quam nos ipsi, pro casu

*quomodo id
explicent Re-
centiores.*

*refutatur eo-
rum explica-
tio.*

tamen mere possibili infra¹ adhibere cogemur, nec præsenti tamen statui aptabilis, nec S. Scripturæ satis conformis videtur. Cum enim de facto nemo veniat *nec venire possit nisi tractus*, non per solam beneficam Dei voluntatem, sed per ipsas gratiæ vires hominum fieri discretionem merito judicamus. Porro de gratiæ efficacis indeclinabilitate ac insuperabilitate, aliisque, quibus commodius in nostro quam in aliis systematibus occurri posse arbitramur, difficultatibus, rursus infra redibit sermo.

IV.

*argumenta
contraria ex
Scriptura*

Triplicem vero ad diruendam doctrinam nostram arietem admovet pars adversa, quorum primum sacra Scriptura, alterum ipsius S. Augustini auctoritas, tertium denique intrinseca suppeditat ratio. Ac primo quidem famosum illum sacrae Scripturæ nobis opponunt locum, quo Christus Matthæi II. V. 21. (a) Corozaitas & Be-

(a) *Matthæi II. V. 21. vae tibi Corozaim, vae tibi Bethsaida, quia se*

Bethsaitas reprehendit, quod visis tot miraculis, quæ si coram Tyriis & Sidoniis facta fuissent, eosdem ad feriam permovissent poenitentiam, non fuerint conversi. Hanc porro reprehensionem si nulli obnoxiam cavillationi velimus, Corozaitas delectatione relative superiore ad poenitentiam excitatos quidem, nullatenus vero permotos fuisse asseramus oportet; secus enim haud immerito opponere potuissent Corozaitæ: Domine, si dedisses nobis delectationem superiorem ad agendam poenitentiam nos incitantem, qualem dedisses Tyriis, & sine qua nec ipsi feriam egissent poenitentiam, abs dubio & nobis poenitentiam persuasisses: quoniam vero gratia Tyrriorum major longe, quam nostra, multumque intensior erat ac efficacior; & ipsimet Tyrii, si delectationem relative minorem habuissent, poenitentiam minime egissent, injusta fane tua est reprehension-

*in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cili-
cio & in cinere poenitentiam egissent.*

hensio, cum non omnia ex omni parte sint æqualia. Vel igitur hominem quandoque etiam superiori resistere delectationi fatendum, vel reprehensio Christi justæ obnoxia cavillationi dicenda est. Et quis illum immerito conqueri diceret, qui quod gratiis, quibus nemo hominum cooperatus fuit unquam, aut deinceps cooperabitur, suum non præstiterit consensum, reprehenderetur? aut quis justam vinitoris illius apud Isaiam Cap. 5. V. 3. (b) contra vineam suam judicaret querelam, si tantum duntaxat eidem præstitisset, quantum si præstitisset aliis, nullum penitus tulisset fructum?

V.

*Solvuntur
Imo retorsi-
one in Thomi-
stas &c.*

Gravia hæc quidem, maximique momenti videri possent argumenta, si omnibus nostris communia esse possent adversariis: at cum his jaculis solis uti fas sit Recentioribus, quæ vehementiori impetu in Thomistas &

Au-

(b) *Isaie 5to. judicate inter me & vineam meam, quid est, quod debui ultra facere, & non feci ei.*

Augustinianos intorquere solent, non est, cur iisdem nos multum angamur; siue enim præmotionem Thomisticam, siue delectationem contemplemur Augustinianam, tantum abest, ut iis quisquam restiterit unquam, aut deinceps (in sensu saltem, ut ajunt composito) sit restitutus, ut ne quidem ullus resistendi gaudeat potestate. Haud equidem diffitemur, hanc Thomistarum, Augustinianorumque doctrinam libertati indifferentiæ fatis videri præjudiciosam, id quod infra nobis demonstrandum incumbet. Ut vero delectationem superiorem semper & in omni casu victricem fuisse, ac deinceps fore asseramus, adeo nulla obstat ratio vel authoritas, ut sic potius integram tum sacræ Scripturæ, tum SS. Patrum & præcipue Doctoris gratiæ doctrinam optime explicari & conciliari posse merito judicemus, Et sane *de Tyrionum & Corozaitarum dispositione.* vix ulli credibile videri poterit, Tyrrios & Sidonios, de quibus loquitur Christus, omnino æqualiter & eo prorsus modo, quo Corozaitas, fuisse dispositos, ut inde hi culpabiles fuerint,

rint, quod ceteris omnibus paribus non egerint poenitentiam, quam æquali gratia acturi fuissent Sidonii. Ad hoc enim, ut cætera omnia paria fuisse dicantur, debuerant omnes affectiones, dispositiones, temperamentum, habitus, educatio in tot hominibus fuisse æquales, quod nulla sane probabilitate asseritur: his vero imparibus jam facilius longe in uno quam in altero excitari poterat major ad malum bonumve propensio ac delectatio, unde jam alicui, injustæ licet, cavillationi locus fuisset. Textus expresse loquitur de signis seu gratiis extrinsecis, puta prædicatione, ac miraculis Christi, quæ si vidissent & audiissent Tyrii, ad poenitentiam, quam non egerant Corozaitæ, fuissent efficaciter permoti, quia melius dispositi facilius majorem ad bonum concepissent delectationem, aut quia (si cum Aug-
an Christus audiissent a Patre. Et si vero non om-
juste repre- nia in omnibus æqualia fuisse assera-
henderit Co- mus, non tamen justæ inde reprehen-
rozaitas. sionis cavillationi locum fuisse merito
quidque ad quis

quis intulerit ; conquerentibus enim *justam requi-*
de accepta minori gratia Christus idem *ratur repre-*
fane, quod operariis primo mane con- *hensionem?*
ductis, & quod non majorem aliis fe-
rius vocatis mercedem receperint,
querentibus, Mathæi 20. (c) respon-
dit, opponere potuisset, dicendo: ami-
ci, *non facio vobis injuriam*: dedi cui-
vis vestrum, quantum debui, quan-
tum promisi, quantum ad agendam
pœnitentiam sufficiebat, gratiam nem-
pe sufficientem, delectationem exci-
tantem, cui licet relative minori vi-
fis tot signis poteratis & debueratis
vestrum addere consensum: Tyrri
vero, licet majorem habuissent gra-
tiam internam, tamen & huic, si vo-
luissent, potuissent resistere, quod mi-
nime fecissent: merito ergo vester

D

vos

(c) Mathæi 20. *Amice, non facio
tibi injuriam, nonne ex denario conveni-
sti mecum? tolle ergo, quod tuum est, &
vade; volo autem & huic novissimo da-
re sicut tibi. Aut non licet mihi, quod
volo: facere? An oculus tuus nequam
est, quia ego bonus sum.*

vos magis culpabiles reddit actualis
 dissensus, quibus non obstante minori
 gratia & manebat potentia, & incum-
 bebat bene operandi obligatio. Fin-
 gat sibi quisquam Cainum, infernali-
 bus modo addictum suppliciis, tot
 fuisse praevenum & cumulatum gra-
 tiis, quod cumulatum ac praevenum
 fuisse B. Virginem novimus, quis il-
 lum beatorum saltem numero modo
 adscriptum fore dubitaret? Huic ergo
 conquerenti de acceptis nimis parvis
 gratiis, quales, si multi ex electis ha-
 buissent, & ipsi æternum periissent,
 dum ipse, si æqualibus cum ipsis in-
 structus fuisset gratiis, non minus
 æternum fuisset salvatus, quid distri-
 ctum judicem responsurum existima-
 mus? An Deum injustum persona-
 rum acceptorem dicemus, quod unum
 plus altero absque cujusque meritis
 dilexerit, majoresque Paulo quam Ju-
 dae largitus fuerit gratias. Absit! in-
 justus personarum acceptor non est,
 qui cuivis tantum, quantum debet,
 largitur, etsi quibusdam ultra, quam
 debeat, se præstet beneficium. Per
 hoc

*An Deus sit
 injustus per-
 sonarum ac-
 ceptor quan-
 do unum plus
 altero absque
 cujusque me-
 ritis diligit?*

hoc nempe, quod uni fiat gratia, alteri non fit injuria, nec *figmentum dicere potest ei, qui se finxit, quare me fecisti sic: & figulus luti potestatem habet, ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam.*

Quid vero ad paritatem de vinea respondendum, satis ipsamet insinuat *respondetur ad paritatem de vinea.* Scriptura, ubi signanter dicitur, quid est, *quod debui* (non *quod potui*) ultra facere vineæ meæ. Deus in omnium sententia plus facere potuisset præbendo hominibus gratias efficaces ad agendam feriam poenitentiam &c. At noluit, quia non debuit, contentus dare gratiam sufficientem, cui debuissent, & si voluissent, potuissent homines cooperari. Hominem satis *homines saltem ordinarie sequuntur motum delectationis superioris etiam juxta adversarios.* frequenter, quin & ordinarie sequi motum delectationis superioris, haud gravate nostri quoque admittere videntur adversarii, Sed num justam diceremus vinitoris querelam, si tantum duntaxat suæ præstitisset vineæ, quantum si præstitisset aliis, potior earum pars optatum neutiquam tulisset

*possibilis est
gratia adeo
tenuis, cui
nullus homo
certo modo
dispositus co-
operetur.*

set fructum? Aut quam in eo quis agnoscere posset injustitiam, si Deus homini largiatur gratiam sufficientem quidem, adeo tamen tenuem, cui nullus hominum corpore & animo æqualiter affectus cooperaretur? An talem gratiæ sufficienti resistentem a peccato immunem, aut ejus contra Deum factam querelam justam judicarem? Possibilem vero talem esse gratiam absque contradictionis nota nemo negaverit; gratiam enim mihi sufficientem, & aliis quoque æqualiter dispositis sufficientem esse manifestum est. Si igitur mihi eidem resistendi potestas est, eadem & aliis æqualiter constitutis fit necesse est. Nemo ergo impossibilem dixerit casum, quo omnes tali gratiæ resisterent, nisi qui ipso facto, quendam necessario gratiæ inferiori consentire fuerit factus, & nihilominus justa foret ejusmodi hominis gratiæ sufficienti resistentis damnatio. Idem igitur si adversarii ad paritatem de vinea responderint, & vinitoris contra vineam suam querelam ab injustitia, &

no-

nostram sententiam ab omni libera-
bunt absurdo.

VI.

At nempe ipse Augustinus se quan-
doque (d), quod incomparabili affectu
amplius sibi placebat, minime fecisse te-
statur, & lib. 12. de Civit. Cap. 6.
duos corpore & animo æqualiter af-
fectos diversimode tamen operari con-
tendit. Sic fane argumentari, sic in-
ferre licebit illis, qui solo cortice con-
tenti, nucleum quærere negligunt.
At si integram Augustini doctrinam,
arctissimamque sententiarum inter se
connexionem consideremus, aliam lon-
ge de mente Augustini tenebimus
opinionem.

*argumento
contraria ex
Augustino.*

Augustinus (e) lib. 8. Confess. to-
tus est in explicanda illa rixa, quam

*an unquam
Augustinus,*

D 3

in

(d) Lib. octavo confess. cap. 8. non
faciebam, quod incomparabili affectu
amplius mihi placebat.

(e) Lib. 8. confess. cap. 5to. Ibi:
ita sarcina sæculi, velut somno assolet,
dulciter premebar (en delectationem
terrestrem prævalentem) & cogita-
tiones, quibus meditabar in te, similes

*Et in quo sen-
su elegerit,
quod sibi mi-
nus placuit?*

in anima sua & cum anima habuit,
ut se converteret, vel in statu per-
verso maneret. Jamjam quidem agno-
verat veritatem, vehementerque se ad
conversionem inclinari sentiebat, id-
que incomparabili affectu, secundum
appetitum superiorem, magis sibi pla-
cebat, dum nil iniquius, nil magis
inhonestum esse perspexit, quam in
luto vitiorum manere involutum.
Contraria nihilominus voluntate adeo
retinebatur, ut in se expertus fuerit,
quo-

erant conatibus expergisci volentium,
qui tamen superati soporis altitudine
remerguntur, Et sicut nemo est qui dor-
mire semper velit . . . Differt tamen
plerumque homo somnum excutere, cum
gravis torpor in membris est, eumque
jam displicentem carpit libentius (en-
rursus majorem delectationem ad rem
jam displicentem) quamvis tempus sur-
gendi advenerit: ita certum habebam,
esse melius, tuæ charitati me dedere,
quam meæ cupiditati cedere (Et sic
magis placebat conversio) sed illud
placebat Et vincebat) rationem Et

quomodo caro concupisceret adversus spiritum, & spiritus adversus carnem. Premebatur velut fomno quodam sarcina sæculi, & conatus ad expergiscendum adhibitus soporis altitudine superabatur. Homini quidem interiori de veritate convicto placere amplius non poterant vitiorum vincula, quibus animus ligabatur; libebat nihilominus, & amplius delectabat manere adhuc paululum in vinculis, & sopori cedere, quam fomnum penitus excutere, id quod absque gravi mo-

D 4

le-

*appetitum superiorem (hoc libebat
& vinciebat. Non enim erat, quod
tibi responderem dicenti mihi: surge qui
dormis, & exurge a mortuis, & illu-
minabit te Christus, & undique osten-
denti vera te dicere, non erat omnino
quod responderem, veritate convictus,
nisi tantum verba lenta, & somno-
lenta . . . Frustra condelectabar legi tuæ
secundum interiorem hominem, cum lex
alia in membris meis repugnaret legi
mentis meæ, & captivum me duceret
in lege peccati, quæ in membris meis erat.*

lestia tunc fieri non poterat, etsi jam tunc melius sibi, sanæque rationi longe visum fuerit conformius, sicque magis placuerit, quod minus delectavit, fervire nimirum Deo potius, quam propriis, quibus invitus tenebatur animus, cedere cupiditatibus. Placebat virtus, sed non ita (f) ut statim eam vellet amplecti, nec prius eam toto amplexus fuit animo, donec suavius factum fuit *carere suavitatibus nugarum*

Lex enim peccati est violentia consuetudinis, qua trahitur & tenetur etiam invitus animus, eo merito, quia in eam volens illabitur. Miserum ergo me, quis liberaret de corpore mortis hujus, nisi gratia tua per Jesum Christum Dominum nostrum.

(f) *Lib. Cit. cap. 7. At ego adolescens miser valde, miser in exordio ipsius adolescentiæ etiam petieram a te castitatem, & dixeram, da mihi castitatem, & continentiam sed noli modo. Timebam enim, ne me cito exaudires, & cito sanares a morbo concupiscentiæ quam malebam expleri quam extinguui.*

rum (g). Et quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat: donec suavius sapere ceperat summa suauitas. Major nempe illa Augustini in bono complacentia, major illa propensio, cui fortior resistebat delectatio contraria, ad excitandum quidem in eo conversionis desiderium, neutiquam tamen ad penitus vincendam consuetudinem vetustate roboratam, erat idonea.

Sicut vero Augustinus hominem *an Augustinus* semper agere secundum id, quod magis delectat, constanter tenuit, ita *duos æqualiter* duos æqualiter prorsus constitutos diversimode quandoque operari sentire *prorsus constitutos diversimode* non potuit. Certe id minime erui-

D 5

tur

(g) *Lib. 9. cap. 1. Quam suave mihi subito factum est, care* suauitatibus nugarum, Et quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat. Eiiciebas enim eas a me vera tu Et summa suauitas: eiiciebas Et intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni Et sanguini omni luce clarior, sed omni secreto interior.

*perari docu-
erit ?*

tur ex iis, quæ S. Pater libro 12. de civitate Dei docuit, id, quod cuivis inspecta tota, quam ibi tradidit, doctrina facile patebit. Agit S. Doctor in libri citati cap. 1. & 2. de bonorum, & malorum Angelorum una natura, nullamque essentiam Deo propter se, & qua essentia seu natura est, contrariam esse docet, sed per contrariam voluntatem. Cum vero ipsa voluntas in se bona sit, imperceptibile videbatur Augustino, quomodo ea causa mali esse possit. Quæstionem hanc satis subtiliter discutit cap. 6. ubi de causa beatitudinis Angelorum bonorum, & de causa miseriæ malorum tractat, causamque beatitudinis eam assignat, quod illi adhæreant, qui summe est, nempe Deo. Causam vero miseriæ malorum Angelorum eam occurrere asserit, quod ab illo, qui summe est, averſi, ad se ipsos, qui non summe sunt, conversi sunt, cum tamen ad fruendum eo, qui summe est, ordinati fuerint. Sed ulterior hic restabat quæstio, quare quidam in bona voluntate perſtiterint, & ei, qui

qui summe est semper firmiter adhæ-
 ferint, dum alii pariter voluntate bo-
 na præditi a summo bono fuerint
 averfi? An essentia bona voluntatis
 malæ causa esse potuit? Minime sa-
 ne. Verum quidem est, inquit Augu-
 stinus. Quod *cum voluntas a superio-
 ribus se convertit ad inferiora, efficiat-
 tur mala; at non ideo, quia malum
 est, quo se convertit, cum omnis natu-
 ra bona sit, sed quia perversa est ipsa
 conversio, qua se a majori bono con-
 vertit ad minus. Nulla igitur causa
 efficiens apparet malæ voluntatis, sed
 mere deficiens, in quantum voluntas
 cæteroquin bona & per delectationem
 utut debilem, sufficienter tamen alle-
 cta, per acediam quandam non tan-
 tum non agit, quantum agere posset ac
 deberet; sed relicto summo ad minus
 bonum se convertit, sicque ab eo,
 qui summe est, deficit, & ad id, quod
 minus est, inordinate convertitur, un-
 de causa deficiens potius, quam efficiens
 dici meretur. Nullam igitur causam
 malæ voluntatis *efficientem* se invenire
 dicit Augustinus, sed solum effectum,
 solam*

*quid sit apud
 Augustinum
 causa defici-
 ens?*

folam apparere volitionem malam sine causa, quæ in rigore dici possit *effe-ctiva*. Eandem doctrinam repetit cap. 7, , ubi, causas *defectionum efficientes* scire velle, idem esse docet, ac si quis videre tenebras, vel audire vellet silentium. (h) Quando igitur Augustinus in casu, quo duo corpore & animo æqualiter affecti diversimode operarentur; nihil aliud apparere docuit, quam unum voluisse, alterum noluisse in bono perseverare, neutiquam solam voluntatem defectionis causam esse, sed solum effectum sine causa efficiente apparere voluit, quin etiam causam efficientem malæ voluntatis a se nesciri, & omnino sciri non posse, eo ipso, quod nulla sit, contendit.

VII.

(h) *Lib. 12. de Civit. cap. 7. Nemo ergo querat causam efficientem malæ voluntatis, non enim est efficiens, sed deficiens, quia nec illa effectio est, sed defectio. Deficere namque ab eo, quod summe est, ad id quod minus est hoc est incipere habere voluntatem malam. Causas porro defectionum istarum*

VII.

At cur Augustinus, qui bonorum Angelorum perseverantiam gratiæ divinæ seu delectationi cœlesti adscribendam judicavit, non pariter malorum lapsum delectationi terrestri tribuendum voluit? An forte in Angelis nulla omnino dabatur delectatio incitans ad malum? At quomodo animo amplecti poterant, quod non delectabat? Quomodo delectare poterat quidquam nisi propositum & apprehensum ut bonum? Quomodo apprehendi quidquam poterat ut bonum sine delectatione alliciente? Quomodo Spiritus sapientissimi peccare poterant per gratiam divinam vehementer allekti ad bonum & nullo modo inclinati ad malum? Quis ullum amplecteretur bonum,

cum efficientes non sint, ut dixi, sed deficientes, velle invenire, tale est, ac si quis velit videre tenebras, vel audire silentium . . . nemo ergo ex me scire quærat, quod me nescire scio, nisi forte ut nescire discat, quod sciri non posse sciendum est.

*an vero sola
eorum volun-
tas causa fu-
erit peccati?*

num, nisi illud ad se amandum allice-
ret? An sola Angelorum voluntas
causa fuit peccati? At cur Augusti-
nus in causam mali inquit, & nul-
lam se invenire nisi deficientem asse-
rit? An non Angelorum voluntas
positive appetiit vanam gloriam &c.
&c. At voluntas Angelorum appe-
tebat, quod in se bonum erat, cum
omnis natura bona sit; sed appetendo
bonum minus deficiebant a summo bo-
no, ad quod fruendum ordinati erant.
Unde sola mala erat conversio a sum-
mo bono ad minus. In eodem sensu

*an delectatio
terrena in
sensu Augu-
stini dici pos-
sit causa effi-
ciens mali?*

delectatio alliciens ad amandum bo-
num minus, dici non debet causa ef-
ficiens mali, tum quia malum non est,
quo inclinatur, tum quia ordinata non
est ad efficiendam malam voluntatem,
sed potius ad perficiendam libertatem,
& ea intentione a Deo concedi aut
permitti solet, ut voluntas eidem re-
sistendo mereri valeat. Quod si negli-
gat voluntas, ipsa sola culpabilis ma-
net, dum posset ac deberet eidem re-
sistere. At delectatio coelestis, cum al-
liciat ad summum bonum, ad quod

*cur delectatio
terrestis di-*

fru-

fruendum ordinati sumus, & ipsamet *causa* effe-
ad efficiendam bonam voluntatem di- *ctrix boni?*
vinitus ordinetur, causa bonæ volun-
tatis *effectrix* dici potest, si talis sit,
quæ semper suum consequatur effe-
ctum, qualis erit, si relative fuerit
superior. Quodsi Augustinus delecta- *delectatio in-*
tionem relative inferiorem aut æqua- *ferior non po-*
lem causam bonæ voluntatis dici pos- *test dici causa*
se credidisset, cur quæso in exemplo, *bonæ volun-*
quo duo æqualiter affecti diversimode *tatis.*
operarentur, nil aliud apparere dixis-
set, quam *unum noluisse, alterum vo-*
luisse? Cur non potius saltem bonæ
voluntatis in eo, qui persistit, causam
dixisset gratiam seu naturalem seu su-
pernaturalem, quæ ipsum in bono
persistere fecisset? Nempe hæc gratia
bonam voluntatem non fecisset
in ambobus, unde causa bo-
ni dici non potuisset, sed so-
lus sine causa apparuisset effectus.

Augustinus triplicem assignat rati- *triplex An-*
onem, cur Angeli quidam fuerint la- *gustini ratio,*
psi, aliis in bona voluntate persisten- *cur Angeli*
tibus. Prima est illa acedia, qua gra- *quidam fue-*
tiae *riunt lapsi,*

*aliis in bono
persistenti-
bus.*

ultima Augustini re-

tia quam acceperant, cooperari neglexerunt, & adhærendo bono minori, sumum, ad quod ordinati fuere, neglexerunt bonum: quod sine delectante apprehensione boni minoris hic & nunc magis allicientis nullatenus factum arbitramur. Altera: quia vel minorem aliis accipere gratiam, vel denique, quia licet ab initio omnes æqualiter fuissent conditi, quidam tamen eorum postea *amplius* adjuti in bono perstiterunt (i). Convenit hæc posterior Augustini doctrina

(i) *Lib. 12. de Civit. cap. 9. ibi: nam Et hoc discutiendum est, si boni Angeli ipsi in se fecerunt voluntatem bonam, utrum aliqua eam, vel nulla fecerunt, si aliqua: utrum mala, bona? Si mala: quomodo esse potuit mala voluntas bonæ voluntatis effectrix? Si bona: iam ergo habebant. Et istam quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est cum casto amore, quo illi adhaerent, creavit, simul eis Et condens naturam, Et largiens gratiam: unde sine bona voluntate, hoc est Dei amore nunquam sanctos Angelos fuisse*

na cum illa, quam idem S. Pater li-
bro de peccat. meritis & remiss. ubi
teste eruditissimo Vasquez principaliter
de efficacia gratiæ disputarat, tradidit
(k). Ibi enim minime iis, quæ in li-
bris de civitate Dei dixerat, conten-
tus, discrimen inter duos diversimode
operantes in diversa voluntatis præ-
paratione, vehementiori boni appre-
hensione & orta inde majori ad
unum delectatione ac propensione
ponit. Cum enim quæsiisset, qua-

*sponsio ad
quæstionem
cur duo
æqualiter af-
fecti diversi-
mode ope-
rentur.*

E re

*credendum est; isti, autem, qui cum bo-
ni creati essent, tamen mali sunt, ma-
la propria voluntate, quam bona natu-
ra non fecit. Nisi cum a bono sponte de-
fecit, ut mali causa non sit bonum,
sed defectus a bono. Aut N. minorem
acceperunt amoris divini gratiam, quam
illi, qui in eadem perstiterunt: aut si
utrique boni æqualiter creati sunt, istis
mala voluntate cadentibus, illi amplius
adjuti ad eam beatitudinis plenitudi-
nem, unde se nunquam casuros certis-
sime fierent, pervenerunt.*

(k) Lib. de peccat. meritis & re-
miss. cap. 17. ibi: sed si ex me quæ-

re homines non sint sine peccato, & recte responderi dixisset, quia nolunt, non amplius hac responsione, quam in libris quoque de civitate Dei dederat, contentus, nullaque de causis mere deficientibus facta mentione ulteriorem proponit quæstionem, quæ causa sublit quod homines sine peccato esse nolint? Et nolitionis huius causam aliam non agnoscit, quam quia vel latet, quod iustum est, vel quia non delectat; tanto enim quidquam vehementius volumus, quanto certius, quam bonum sit, novimus, eoque delectamur ardentius.

Et si igitur duos animo & corpore æqualiter affectos fingamus, si tamen unum tentationi resistere, alterum eidem contingat succumbere, inæqualibus hos instructos fuisse gratiis, unumque

ratur, quare nolunt, imus in longum. . . Nolunt homines (sine peccato esse) sive quia latet, quod iustum est, sive quia non delectat; tanto enim quidquam vehementius volumus, quanto certius quam bonum sit, novimus, eoque delectamur ardentius.

que plus altero divinitus illustratum,
& majoris gratiæ dulcedine præven-
tum fuisse, aut si gratiæ in omnibus
æqualiter fuisse intensæ dicantur, sal-
tem tentationem in quibusdam fuisse
majorem, dicendum. Neque enim cau-
sam bonæ voluntatis mere esse defici-
entem, aut nullam assignari posse un-
quam docuit Augustinus; sed nec de
æqualitate gratiæ ibi sermo fuit, ut
bene advertit Cajetanus; id enim nec
verba denotant, nec cum reliqua Au-
gustini cohæreret doctrina, juxta quam
non una, alterave, sed *omnis omnino*
voluntas etiam in statu innocentiae, de
quo hic loquitur Augustinus, inops
in solo remansisset desiderio, nisi ille,
qui bonam naturam ex nihilo sui ca-
pacem fecerat, ex se ipso fecisset im-
plendo *meliozem*, prius faciens *excitan-*
do avidiorem. Lib. 12. de Civit.
cap. 9.

*Augusti-
nus non
loquebatur
de æqualiter
constitutis se-
cundum gra-
tiam.*

Nisi ergo Deus Angelos bonos
magis excitasset, & excitando fecisset
avidiores: aut nisi ab initio majorem
accepissent gratiam; nisi certius quam,

*Angeli iux-
ta Augusti-
num non fu-
erunt æqua-*

*liter
tuti.*

consti- bonum sit adhærere Deo, novissent, eoque delectati fuissent ardentius: nisi denique *diverso modo intus audiissent a Patre*, non minus ac alii, qui in bona non perstiterunt voluntate, & ipsi a summo bono defecissent.

Malæ igitur voluntatis effectrix in sensu Augustini non est delectatio ter-
restris, quæ inclinât ad bonum crea-
tum, nec ordinata est ad efficiendam
malam voluntatem, sed nec ipsa vo-
luntas in eodem rigore & sensu Au-
gustiniano est causa *efficiens*, sed so-
lummodo *deficiens*, dum a summo bo-
no deficit, & deficiendo se malam
efficit. Si igitur utramque delectatio-
nem, coelestem nempe & terrenam
inter se ponamus æquales, unumque
iisdem instructum operari bene, alte-
rum male fingamus (quem quidem
casum inter mere possibiles, & in
nulla excogitabili providentia futuros
numerandum arbitramur) aut nulla
earum delectationum seu bonæ seu
malæ, aut certe delectatio terrena in
rigore Augustiniano malæ dici non
posset

posset causa voluntatis, tum quia nulla eundem effectum habuisset *in ambobus*, tum quia delectatio terrena ad bonum creatum, quod in se malum non est, inclinatur, nec a Deo ad reddendam malam voluntatem ordinata fuit. Solum igitur tunc nolle & velle, solus sine causa *efficiente* appareret effectus. Cum vero Deus, in moderna providentia non quomodocunque, sed *præbendo vires efficacissimas*, & ineffabili suavitatem corda hominum *ad se trahendo* bonas in nobis operentur voluntates &c. nec solius hominis nolle aut velle, nec benefica duntaxat Dei voluntas, præbentis gratiam qualitercunque prævisam efficacem, sed ipsiusmet etiam gratiæ efficacis *vires*, per quas Deus nostras non ducit modo, verum etiam ad se *trahit* voluntates, quam maxime sunt commendandæ, quæ sane, si gratiam efficacem in delectatione qualicunque etiam relative æquali aut minore constitueremus, non satis commendarentur.

in conversione hominis non solum ejus voluntas & voluntas Dei qualitercunque benefica; sed etiam vires gratiæ commendandæ sunt.

VIII.

*Argumenta
contraria ex
ratione in-
trinseca*

Ne vero soli insistere videamur authoritati, ad ea quoque, quæ ex ratione intrinseca adversarii nostri petunt argumenta, ut breviter nostram aperiamus mentem, superest.

Primum.

Et primo quidem, quando delectationem relative superiorem semper, ac universim victricem extitisse, existere, ac deinceps extituram fore contendimus, victoria hæc ex necessitate, an solummodo contingenter eisdem obveniat, ex nobis sciscitantur? Si primum asseramus; actum esse de libertate conclamant. Si alterum affirmemus; quodnam commodum vel bonum operanti asserat potentia nunquam operatura, quærent?

Secundum.

Accedit, quod 2do variis & miris modis Deus ad se trahat hominum corda, qui tamen in nostra sententia unico id præstaret modo per delectationem nempe coelestem gradibus superiorem.

Quid?

Quid? quod 3tio omnes homi- *Tertium.*
 nes juxta nos operarentur æqualiter,
 si æqualiter dispositi, & gratiis instru-
 cti forent æque intensi: ut adeo
 quemque damnatorum ad tantum per-
 venturum fuisse sanctitatis gradum af-
 firmandum foret, ad quantum perve-
 nisse credimus beatissimam Virginem,
 si tantis, cæteris omnibus paribus,
 præventus fuisset gratiis: & vice ver-
 sa, quemvis sanctorum peccata Caini,
 Judæ &c. fuisse commissurum, si
 in æqualibus omnino positus fuisset
 circumstantiis; quod non falsum mo-
 do, sed ipsis etiam sanctis injuriosum
 videtur. Ex his vero

Ulterius confectarium est 4to. *Quartum.*
 quemvis hominum semper facere, quod
 est in se; ille enim merito tantum,
 quantum in se est facere dicitur, qui
 operatur tantum, quantum quisque ali-
 us etiam piissimus in similibus opera-
 tus fuisset circumstantiis. Pariter quo-
 que

Quintum.

5to. Nemo resisteret gratiæ interiori; gratia enim semper quantum posset, operaretur, & voluntas libera tantum quoque ageret, quantum ut ageret, impelleretur a gratia; secus enim actus bonus jam saltem quoad modum ac intensionem non esset a gratia, sed a sola libera voluntate, & homo se ipsum discerneret. Aut si illum etiam resistere gratiæ velimus, qui non totis, quibus absolute posset, eidem cooperaretur viribus, quisque etiam sanctissimus acceptæ dici posset resistere gratiæ, cum raro quis, aut nunquam omnino, quantum absolute posset, cooperetur gratiæ.

Sextum.

Et sane, si 6to. casum de duobus æqualiter constitutis, diversimode tamen operantibus nec in hac, nec in ulla alia providentia extitutum putemus, Augustinus argumentum sibi propositum elusisse potius, quam eidem satisfecisse dicendus foret; sic enim non ad casum propositum respondisset, sed

sed eundem mutasset, negando, Angelos æqualiter fuisse constitutos,

Ponamus vero 7. (possibile enim *Septimum.* est, poni igitur potest) gratiam certo modo intensam impellere Petrum ad implendum præceptum, quod pro eo instanti urget, eundem vero per contrariam delectationem æque intensam retrahi ab observatione præcepti. Quid in hoc casu abs dubio possibili aget Petrus ? An præceptum servabit ? Sed cur illud non transgreditur æque impulsus ad illud transgrediendum ? Vel non servabit ? At cur hoc ? Cum non sit minor inclinatio ad implendum, quam non implendum præceptum ? An forte nihil omnino aget voluntas in his posita circumstantiis, sicque semper quidem negativum, nunquam vero præceptum impleat affirmativum ? At redit quæstio, libere an necessario voluntas omitteret actionem ? Si primum: jam voluntas sine delectatione superiore se ipsam determinaret ad hoc potius quam ali-

ud contradictionis membrum ; gratia enim & delectatio terrena inter se æquales non plus operantur , quam duo pondera æqualia , quæ imposita bilanci idem , ac si nullum eorum fuisset impositum , operantur ; jam ergo non semper ageremus secundum id , quod magis delectat : jam traheremur per delectationem æqualem : jam non major suavitas , sed voluntas ipsa causa foret actionis vel omissionis. Si vero in casu posito voluntas necessario dicatur omittere actionem , quomodo libere eam posset omittere , si delectationes forent inæquales ? Et cur non tunc necessario potius ageret secundum id , quod magis delectaret. At forte in hoc casu intellectus naturaliter inclinatur ad quærenda nova motiva , quibus voluntas ad unum potius quam ad alterum eligendum inclinatur ? Sed sic voluntas tamdiu necessario suspendet consensum , donec nova invenerit motiva magis in unam partem inclinantia : si igitur motiva noviter inventa in utramque partem rursus forent æqualia , voluntas
ne-

necessario maneret suspensa: si inæqualia, quomodo voluntas consentire posset motivo debiliori, quæ consentire nequibat æquali?

8vo denique casus mere possibilis, *Octavum.*
& in nulla excogitabili providentia futurus monstris chymæricis adnumerandus videtur. Providentiæ siquidem excogitabiles sunt syncategorematice infinitæ, in quarum una comprehendi debet casus omnis possibilis ut futurus, sicut inter providentias infinitas omnia entia possiblea extitura sunt, vel igitur iste casus, si in nulla futurus esset providentia, omnino foret impossibilis, quod est contra hypothesin, vel Deus adhuc aliquam præter infinitas providentias posset ordinare, in qua iste casus esset futurus: quod absurdum.

Accedit, quod sic Angeli visa delectationum intensione, secreta cordium non conjecturaliter modo, verum etiam certissime & infallibiliter noscere possent, quod communi adversatur Theologorum doctrinæ. Et quid de Adamo dicemus, quem non obstante
ma-

majori ad bonum propensione, peccato consensisse novimus ?

IX.

Solvuntur. Hæc, ni fallor, aut omnia, aut certe præcipue, quibus Recentiores nostram impugnare possunt doctrinam, sunt argumenta, quibus si plene, & ad cujusvis captum satisfecerimus, omne punctum nobis jure tulisse videbimur.

ad primum. Ad primum itaque respondemus, *discrimen no-* per hoc nostram ab illa, quam Au-
stram inter gustinianam vocant, discerni doctri-
Et Augusti- nam, quod delectationi superiori dis-
nianorum sentire possit voluntas, etsi dissensura
sententiam. sit nunquam. Nec tamen inde ipsam
dissentendi potentiam frustraneam in
nobis, aut superfluum esse quisquam
merito dixerit: neque enim superflu-
um dici potest, quod ex fine gravif-
simo homini concessum dignoscitur.
Primum hominis, ad quem creatus est,
an potentia finem esse, ut Deo serviat: ultimum
nunquam exi- ut beatus fiat, non est, qui nesciat.
tura in actum Servire Deo non poterit, nec beatus
fie-

fieri sine meritis, sed nec mereri va-
 lebit sine libertate: libertas potentiam
 ad præstandum gratiæ consensum vel
 dissensum exigit: nunquam igitur vo-
 luntas mereretur consentiendo gratiæ,
 nisi potentia quoque dissentendi liber-
 tatem compleret, & actum uti libe-
 rum, ita redderet meritorium. Licet
 ergo voluntatem semper delectationi
 superiori consentire contingeret, (quod
 nos asserimus) potentia tamen, ei-
 dem dissentendi, quæ necessitatem
 consentiendi excludit actumque servat
 liberum, frustranea dici nullatenus pos-
 set. Et fanè voluntatem semper &
 in quovis casu posse cedere delecta-
 tioni superiori, nemo facile inficias
 iverit, nisi, qui hominem quandoque
 necessario amplecti illud, quod minus
 delectat, affirmare non erubuerit,
 quo absurdius quid an vel cogitari
 possit, equidem ignoro. Ponatur er-
 go casus (possibilis enim est: poni
 ergo potest) quo homo semper agat
 secundum inclinationem delectationis
 superioris, an idcirco potentia eidem
 resistendi frustranea dici posset, aut
 sit frustranea
 aut superflua.
 retorsio. An
 potentia gra-
 viter peccan-
 di, aut omnia
 venialia abs-
 su-

*que speciali
Dei auxilio
vitandi in
multis perpe-
tuo frustra-
nea.*

superflua? Potentiam graviter pec-
candi, omnibus hominibus commu-
nem, apud multos tamen Sanctos nun-
quam exiisse in actum legimus: fimi-
liter potentiam physicam absque spe-
ciali Dei gratia vitandi omnia venia-
lia suo caruisse effectu scimus, et si
enim B. Virgo nunquam venialiter
peccasse credatur, id ipsum tamen ad-
juvante specialissima Dei gratia fa-
ctum haud ambigimus, quin tamen
vel ullus contendere fuerit ausus, po-
tentiam gravia aut etiam levia abs-
que specialissima Dei gratia vitandi
peccata in homine frustraneam esse,
aut superfluam; alioquin Deo subtra-
hente specialem gratiam, quam dare
nemini tenetur, necessario quandoque
saltem venialiter peccaremus, quod
asserere fidei Catholicæ haud foret
consentaneum.

ad secundum

Ad 2dum fatemur, Deo unicū in
genere competere movendi modum,
per clariorem nempe boni propositio-
nem, & ortam inde majorem dele-
ctationem. Sed quem alium moven-
di

di modum Deo tribuunt adversarii, nisi illustrando intellectum, & inflammando voluntatem? Non igitur est, quod multum hoc argumento glorientur; cæterum etiam in nostra sententia varii sunt in specie, mirabilesque modi, quibus Deus hominum corda ad se trahit; quosdam enim, velut Paulum, per specialissimam gratiam trahit vehementissime, alios per delectationem paucis prævalentem gradibus satis leniter, efficaciter tamen vocat, ipsæque illustrationes intellectus & motiones voluntatis diversæ admodum inter se sunt, & a diversissimis causis, subjectorum dispositionibus, circumstantiis &c. oriuntur. Sic in Melancholico citius excitabitur delectatio major ad tristitiam, in colerico ad iram, in sanguineo ad nugas, in phlegmatico ad teporem, somnum &c. Qui tamen omnes nil unquam operabuntur libere, nisi ad quod per majorem excitati fuerint delectationem.

ad tertium. Ad 3. Nil prorsus sane obstare vi-
an homi- detur, quo minus homines æqua-
nes æqualiter liter constitutos in iisdem circum-
constituti in stantiis operari uniformiter asseramus:
æqualibus aut quid inde aliud infertur, quam
circumstanti- beatissimam Virginem, omnesque San-
is operentur ctos infinitas Deo debere laudes, quod
uniformiter? illos tot cumulare gratiis n. l. meritoriffi-
an id asserere me dignatus fuerit, quibus ad tan-
re iniuriosum tum sanctitatis gradum fuere evecti,
sit Sanctis? dum & ipsi cum aliis æternum peri-
 issent, si non maioribus præventi fuif-
 sent gratiis. Gratia nempe non mo-
 do ut illi cooperemur, verum etiam
 ut cum tali potius, quam alia majori
 vel minori intensiōe operari delectet,
 efficit: nos quippe volumus, dum vo-
 lumus, sed ipse per gratiam facit non
 modo ut velimus, sed ut tantum ve-
 limus, quantum, ut volendo facia-
 mus, sufficit.

ad quartum. Ad 4um dicimus, illum omnem
quis dicatur facere, quantum est in se, qui tan-
facere quan- tum facit, quantum hic & nunc De-
tum est in se? us ab ipso exigit: non autem exigit
 Deus, ut omni illa intensiōe coope-
 remur

remur gratiæ, qua absolute cooperari possemus: exigit autem, & iustissime exigit, ut cum gratia etiam minore resistamus tentationi relative superiori, cui cum tali gratia possemus, ac deberemus efficaciter resistere.

Ad 5um. Communis omnium sententia est, gratiæ efficaci nunquam resisti efficaciter, alioquin efficax non foret: inefficacem autem resistantiam vel ipsa rixa inferiorem inter ac superiorem hominem satis demonstrat. At gratiæ sufficienti, (quæ Jansenistis monstrum est solis faciendis peccatis, & majori damnationi accersendæ, serviens) etiam efficaciter resistimus, dum ei, etsi minori, ad bonum tamen inclinanti non cooperamur. Gratia quippe sufficiens non ad sola desideria, sed, ad ipsum etiam, licet debilius, inclinatur opus; cui inclinationi contraveniendo non minus resistimus gratiæ, ac pugnans cum fortiori se, vere eidem resistit, etsi non vincat. Certe etiam juxta Recentiores resistimus gratiæ quantum-

ad quintum.

quomodo gratiæ efficaci, Et quomodo sufficiens resistatur?

vis tenui, quotiescunque vehementi cedimus tentationi.

ad sextum. Ad 6um. Augustinus nec casum an Augustinus casum de illum extitutum unquam credidit, nec duobus æqualiter constitutis diversimode tamen operantibus extitutum unquam, aut saltem possibilem esse crediderit?

Ad 6um. Augustinus nec casum illum extitutum unquam credidit, nec possibilem esse negavit. Angelos æqualiter fuisse conditos nusquam firmiter asseruit, aut certe aliquos qui in bona voluntate perstiterunt, postea amplius fuisse adjutos credidit. In casu vero, quo duo corpore & animo æqualiter affecti diversimode operarentur, causam nullam se agnoscere fassus est, sed eam latere dixit, solumque apparere effectum: vel certe causam malæ voluntatis non esse nisi deficientem. Ad ulteriorem, quæ hic fieri potuisset, quæstionem, quare nimirum voluntas unius potius deficere, alterius vero æqualiter constituti in bono proficere voluerit, non hic, ubi ex instituto de causa bonæ voluntatis non egit, sed alibi, libro nempe de peccatorum merit. & remiss. cap. 17. profundius respondit, asserendo, ideo homines nolle esse sine peccato, quia vel latet quod justum est, vel quia

non

non delectat. Et si igitur duo ponantur & corpore & animo æqualiter affecti, id tamen quisque illorum operabitur, ad quod operandum per supervenientem majorem seu coelestem seu terrestrem delectationem fuerit determinatus.

Casus tamen possibilitatem, quo duo æqualiter affecti, & æquali delectatione excitati, diversimode operarentur negare non potuit Augustinus, qui libertatem indifferentiæ, ut infra videbimus, ad ultimum usque halitum invicte propugnavit.

Ad 7. dicimus, in hoc casu voluntatem in suspenso mansuram, & omnem seu præceptam seu prohibitam actionem omitturam, potiusque intellectum ad nova inquirenda motiva determinaturam, sicque semper præceptum negativum, nunquam vero affirmativum impleturam; per ipsam tamen suspensionem utpote liberam in casu urgentis præcepti aut prohibitionis vere merituram fore, aut demerituram. Certe sic ordinarie saltem contingere, & voluntatem ex natu-

ad septimum.

quid voluntas ageret, æqualiter ad bonum & malum impulsæ?

*an saltem in
hoc casu bo-
num præ ma-
lo eligere pos-
set?*

rali instinctu in tali casu intellectum ad quærenda nova motiva impellere, non modo plurimi cum Vasquez & D. Thoma ultro fatentur, sed vix ab ullo rerum perito negari posse arbitramur. Nos, quod Vasquez necessario fieri putat, saltem semper, etsi contingenter fieri asserimus. Potest igitur, omnino potest voluntas inter duo objecta æque delectabiliter proposita unum præ altero eligere, etsi absque omni delectatione nullum eligere posset: neque enim in omnibus causas liberas cum necessariis compareremus oportet. Pondera necessario agunt, quantum possunt, & in subiectum, quod pro libitu resistere non potest, agunt. At delectationes, etsi necessario tantum agant, quantum possunt, in subiectum tamen liberum in voluntatem, quæ actioni resistere potest, agunt. Voluntas quidem, quantumvis libera, agere nullo modo potest sine omni delectatione; nec amare aut eligere quidquam valet, quod nullo modo apparet bonum, quoniam hoc solum eligentis volunta-
tis

tis est objectum. At apprehensa semel objectorum bonitate ac delectabilitate jam suum possidet objectum; jam ad amandum vel respuendum unum præ altero ab innata libertate apta redditur; fecus enim voluntas, quæ ex omnium sententia non nisi bonum eligere potest, necessario semper majus bonum præ minori eligeret, quod utique salva libertate admitti nequit. In casu mere possibili, quo quis æquali, aut relative superiori efficaciter resisteret delectationi, utique voluntas se ipsam potius ad unum determinaret quam ad alterum, nec proprie ac in rigore per gratiam tracta dici posset, id quod nec pro aliis providentiis, absolute necessarium judicamus. At pro moderna providentia in qua nemo venit nisi tractus, & ab ineffabili suavitate tractus, ubi discretio non per solam beneficam Dei voluntatem, sed per vires gratiæ fit, ubi non eodem modo intus a Patre audiunt, qui efficaciter & ineffaciter vocantur, casum hunc impotentia ut aiunt, consequente mere impossi-

Et quid si hoc actu contineret?

lem ac implicatorium esse arbitramur. Quia in omni quoque excogitabili providentia casum nunquam extitutum putamus, quo quis delectationi relative superiori efficaciter resisteret, neque id argumentum ultimo additum evincit: unde

ad octavum.

aliud est, casum in nulla providentia possibili extitutum, aliud casum esse impossibilem. Ad 8vum respondemus, argumentum hoc inter duo diversissima non bene distinguere, & providentias posibles cum casibus possibilibus confundere; in omni quippe providentia possibili comprehendi non posse omnes casus posibles manifestum omnino ac irrefutabile videtur. Pone providentiam, in qua salva libertate omnis homo cooperaretur delectationi superiori, (casus nil continet repugnans: ergo cum omnes posibles providentiæ omnem possibilem in se comprehendant casum, & istum comprehendant necesse est) jam in casu posito quisque delectationi superiori ita cooperaretur, ut eidem posset non cooperari, alioquin non libere cooperaretur: omissio igitur libera cooperationis

tionis est possibilis, quin & actus contrarius. At hic determinate casus omissionis &c. utut possibilis jam nunquam amplius existet, etsi infinitas ponamus providentias. Deficiente autem vel unico actu absolute possibili jam non omnis actus possibilis existet in providentiis etiam syncategorematicis infinitis. Bene ergo distinguenda sunt ista duo: non est aliqua inter omnes providentias posibles, in qua homo, etsi in quavis posset, actu cooperaretur delectationi relative inferiori; & non est possibilis casus, in quo eidem cooperaretur. Prius solam actus omissionem, alterum etiam impossibilitatem libertatis destructivam denotat. Argumentum probaret, inter infinitas providentias aliquam dari, in qua omnis homo libere operans ageret id, quod incomparabiliter minus delectaret, id enim possibile est, & vel ideo in aliqua possibili providentia, si argumentum subsistit, necessario futurum, quod nemini non absurdum videri debet. At quod semper cooperemur delectationi supe-

*an Angeli co-
gnoscere pos-
sint secreta
cordium?*

*an Adamus
magis pro-*

riori, adeo nil continet absurdi, ut
potius ad id naturaliter quisque se in-
clinari experiatur. Nec quidquam
movent ea, quæ de Angelorum sci-
entia & Adami peccantis constitutio-
ne fuere addita. Gratis enim tanta
Angelis tribuitur virtus intellectiva,
ut etiam secreta cordium actus,
quando eliciens eos vult celari, pe-
netrare possint: quod enim valde am-
pla ipsis debeatur rerum naturalium
scientia, non nisi auctoritate probari
potest, quæ tamen authoritas eos
secreta cordium scire negat. Si au-
tem secreta cordium celari possunt
coram Angelis, etiam celari poterunt
ea, ex quorum cognitione in certam
actuum interiorum notitiam venirent,
velut celari coram eis possunt, ipsis
non diffidentibus adversariis, species
& habitus relictæ, ex quorum cogni-
tione non minus, & forte certius in
actuum præteritorum, quam ex co-
gnita delectationum intensione in actu-
um futurorum notitiam venire pos-
sent. Adamum quod attinet, etsi il-
lum antecedenter magis ad bonum
pro-

propensum fuisse ultro fateamur, in *pensus fuerit*
 eo tamen instanti, quo se ad esum *ad bonum*
 determinavit, delectabiliorem ipsi vi- *quam ad ma-*
 sam fuisse vetiti fructus comestionem,
 quam præcepti observationem non
 ambigimus. Neque enim etiam illi
 statui innocentiae ac naturæ integræ,
 in quo creati fuere Protoparentes no- *an delectati-*
 stri, tantam ab omni inconsideratione *oni indelibe-*
 ac indeliberatione immunitatem tribu- *ratæ spiritu-*
 endam credimus, ut nulli delectationi *ali locus fue-*
 indeliberatæ spirituali, absque omni *rit in statu*
 tamen carnis rebellione, locus fuerit: *naturæ inte-*
 ipsa fane Scriptura teste, *vidit mulier*
quod bonum esset lignum ad vescendum,
& pulchrum oculis, aspectuque delecta-
bile, & sic allecta ac tentata fuit ad
comedendum fructum, ac valde de-
cepta a serpente, prout ipsamet falsa
fuit dicendo: serpens decepit me, &
comedi. Sed tentatio præcedit pecca-
 tum, consistitque in boni delectabilis
 apprehensione, & motione voluntatis
 ad illud amandum. Certe sine cogni-
 tione boni allicientis tentatio intelligi
 nequit.

Etsi vero teste D. Augustino libro 2. de Genesi ad Lit. cap. 21., & D. Thoma 2. 2. q. 165. art. 2. ad 2. *Diabolus non fuerit permissus tentare fœminam nisi per serpentem, nec virum nisi per fœminam: & ipse minimum potestatis habuerit in hominem ante peccatum, nec interiore, sed exteriori, duntaxat suggestionem tentare potuerit, ambos tamen vere tentatos fuisse ex ipsis Augustini verbis luculenter patet. Licet enim diabolus non potuerit immediate excitare in animo primi hominis motionem inclinantem ad malum, potuit tamen id mediantibus aliis rebus creatis; tentatio enim mere externa movere sine interna animum nullatenus posset, sed nec ullum peccatum absque omni inconsideratione fieri solet. Unde protoparentes nostros ab omni interna tentatione semper ac penitus liberos fuisse dici nequit, etsi eandem dominio suo facillime potuissent reprimere ac vincere.*

Caput III.

Delectationem relative superiore, etsi semper Victtricem, illaenam tamen etiam in statu naturae lapsae fervare libertatem indifferen-
tia ostendit contra
Jansenium.

S u m m a r i u m.

1. Augustinus libertatem indifferen-
tia etiam in statu naturae lapsae
constanter ad mortem usque propu-
gnavit.

2. & 3. Nec contrarium evincunt
argumenta heterodoxorum.

4. Discutiuntur specialiter argu-
menta Jansenii.

5. Ad merendum aut demerendum
non sufficit libertas primi hominis.

6. Re-

6. Respondetur ad contraria.

I.

Vix ullam tam claris, totiesque, repetitis expressam verbis Augustinus nobis reliquit sententiam, quam illam de existentia libertatis indifferentiæ in statu naturæ lapsæ. Pro ea, necdum presbyter, Romæ contra Manichæos tres scripsit libros de libero arbitrio dictos, de quibus ipsemet lib. 1. Retractionum cap. 9. mentionem

Augustinus facit, dum ait: *cum adhuc Romæ de-
varios de, &
pro libero ar-
bitrio scripsit
libros.*

*moravemur, voluimus disputando quæ-
rere, unde sit malum, & eo modo di-
sputavimus, ut, si possemus, id quod de
hac re divince auctoritati subditi creda-
bamus, etiam ad intelligentiam nostram,
quantum differendo opitulante Deo age-
re possemus, ratio considerata & tra-
ctata perduceret; & quoniam constitit
inter nos diligenter ratione discussa,
malum non exortum, nisi ex libero
voluntatis arbitrio, tres libri, quos ea-
dem disputatio peperit, appellati sunt
de*

*de libero arbitrio, quorum secundum Et
tertium in Africa jam etiam Hippone
regio presbyter ordinatus terminavi.
Ipsemet proin Augustinus citatos de
libero arbitrio libros tanquam genui-
num suum agnoscit partum, nec ver-
bulo, se traditam ibi doctrinam aut
revocare, aut quidquam in iis corre-
ctione dignum judicare denotat. In
horum porro 3tio neminem peccare in
eo docet, quod caveri nullo modo po-
test. Et circa finem: cuicunque causæ
sine peccato cedi asserit, cui resisti non
potest. Si igitur delectationi terrestri,
quæ in sententia Jansenii causa est
malæ voluntatis, resisti non potest,
absque peccato ei ceditur; at sic nul-
lum dabitur peccatum: id enim dari
nequit præsentē delectatione, cui resisti
nequit, nec sine ea peccare quisquam
potest. Quis igitur Jansenium Agnum
Dei esse negaverit, qui tollit peccata
mundi? In eodem libro 3tio discri-
men inter lapidem proprio suo ponde-
re ad infima tendentem, & volunta-
tem ad inferiora se convertentem in
eo ponit, quod in potestate non ha-*

*sententia
Jansenii tol-
lit omne pec-
catum.*

be-

beat lapis, cohibere motum, quo fertur inferius, eam vero habeat voluntas. Hanc porro motum cohibendi potestatem absque libero arbitrio satis intelligi non posse vel ipsemet agnovit Pelagius, qui Augustinum ex eo impugnavit, quod in libris de libero arbitrio libertatem indifferentiæ admitterit, simul tamen gratiam divinam ad bene operandum necessariam esse voluerit, quod Pelagio impossibile omnino ac implicatorium videbatur. Sic profecto ipsemet testatur Augustinus, dum libro de natura & gratia Pelagium ita contra se argumentantem inducit: *Augustinus* (verba sunt Pelagii) *Episcopus in libris de libero arbitrio, quaecunque ista causa est voluntatis, inquit, si ei non potest resisti, sine peccato ei ceditur &c.* Volebat inde Pelagius inferre, libertatem indifferentiæ ab Augustino fuisse admissam, ex quo sequi putavit, gratiam divinam necessariam non esse ad operandum meritorie. Quid vero ad hæc Augustinus? An forte doctrinam incitatis a Pelagio libris traditam revoca-

ca-

cavit? Equidem, si ibi errasse se credidisset, nunquam aptior occasio, imo nunquam major fuisset necessitas & obligatio revocandi errorem, quam in hoc ipso contra Pelagianos scripto libro de natura & gratia. Tantum vero abest, ut ullum in doctrina sua Augustinus agnoverit errorem, ut potius eandem his verbis confirmarit: *agnosco, verba mea sunt, sed etiam ipse (Pelagius) dignetur agnoscere, superius cuncta, quæ dicta sunt. De gratia quippe Dei agitur, quæ nobis per Mediatorem medicina opitulatur, non de impossibilitate iustitiæ: potest ergo ei causæ, quæcumque illa est, resisti, potest plane . . . potest peccatum caveri, sed opitulante illo, qui non potest falli. Possumus ergo juxta Augustinum resistere causæ inclinanti ad peccatum, quæcumque illa est: five igitur ea delectatio sit relative superior, five inferior, eidem resistere possumus.*

Porro hunc librum de natura & gratia Augustinus scripsit jam Episcopus, uti & illum, cujus titulus est
de

de gratia & libero arbitrio, quem ad Valentinum & Monachos Adrumetinos direxit, ubi sic in rem nostram loquitur: *magnum aliquid Pelagiani scire se putant, quando dicunt, non juberet Deus, quod sciret non posse ab homine fieri. Quis hoc nesciat? Sed ideo jubet aliqua, quæ non possumus, ut noverimus, quid ab illo petere debeamus.*

Quodsi Augustinus nullam in statu naturæ lapsæ dari libertatem, nisi a coactione, putasset; male profecto respondisset Pelagio libertatem indifferentiæ adstruenti, per verba: *quis hoc nesciat?* dum facili negotio primum doctrinæ Pelagianæ fundamentum subvertere potuisset efficaciter ostendendo, nullam pro hoc statu amplius dari libertatem indifferentiæ, quæ sola impossibilis Pelagio videri poterat cum necessitate gratiæ. Hoc vero cum non fecerit Augustinus,

Augustinus in puncto libertatis non

sed potius Pelagii doctrinam in quantum favet libertati, approbaverit, nec Pelagius in hoc puncto errasse, nec

Au-

Augustinus ab eodem dissensisse censendus est. Haud equidem diffitemur, ipsummet Augustinum difficultatem haud levem agnovisse in combinando libero arbitrio cum necessitate gratiæ, dum ipsemet fassus fuit, quæstionem, ubi de arbitrio voluntatis & Dei gratia disputatur, ita esse ad discernendum difficilem, ut, quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri &c. An vero propterea libertatem arbitrii aut gratiæ necessitatem negavit Augustinus? Ita quidem inferre non erubuit Julianus Pelagiana hæresi infectus, cui ipsemet Augustinus suam acriter exprobrat impudentiam; dum libro 4to contra eundem Julianum scripto sic ait: *asseris me in alio libro meo dixisse, negari liberum arbitrium, si gratia commendetur, & iterum: negari gratiam, si liberum commendetur arbitrium, calumniaris! . . . abstulisti verba, quæ dixi, & dixisti, quod ipse finxisti; ego enim dixi, istam quæstio-*

Juliani calumnia.

nem ad discernendum esse difficilem, non autem dixi, non posse discerni: multo minus ergo dicerem, quod me dixisse mentiris negari liberum arbitrium, si gratia commendetur, & negari gratiam, si liberum commendetur arbitrium . . . non dixi, negari gratiam, sed ut negari gratia videatur. Non dixi negari liberum arbitrium vel auferri, sed dixi, ut putetur auferri &c. Hucusque Augustinus libro citato contra Julianum, contra quem jam Episcopus sex scripsit libros, quorum mentionem facit l. 2do Retractationum cap. 62.

Augustinus, dum libertatem propugnavit, de libertate a coactione intelligi nequit.

At forte solam Augustinus libertatem a coactione, non vero illam, quæ dicitur indifferentiæ, cum necessitate gratiæ componi posse credidit? Minime vero! illam quippe libertatem ab Augustino adstructam fuisse credendum, quam ab ipso Julianus negatam finxit, quamque difficile est componere cum necessitate divinæ gratiæ. At sola libertas indifferentiæ difficulter componitur cum necessitate gratiæ; de hac

hac igitur sola sermo fuit & esse potuit Augustino. Certum quippe, & intellectis terminis manifestum est, gratiam internam, consistentem in illustratione intellectus, & motione voluntatis, eo ipso, quod interna sit, non obesse libertati a coactione: de hac igitur libertate nulla tunc esse potuit quæstio. De sola ergo libertate indifferentiæ fuit controversia, quam cum gratiæ necessitate impossibilem iudicavit Pelagius ejusque Sectatores; Augustinus vero non obstante quæstionis difficultate omnino possibilem dixit, & constanter propugnavit. Et sane Pelagiani ab Augustino illusos se deceptosque merito fuissent conquesti, si ipsis pro libertate indifferentiæ pugnantibus Augustinus fraudulenter solam propugnasset libertatem a coactione, nec verbulo suam manifestasset intentionem, sed potius Pelagianorum de libertate doctrinam approbasset.

Tria semper distinguere solebat Pelagius, *posse* nimirum, *velle*, & *esse*.

Posse bene aut male operari soli Deo tribuendum voluit, qui illud creaturæ suæ contulit. Duo vero reliqua, velle, & esse, id est voluntatem habere ad agendum bene vel male, & actu sic operari, ad hominem referenda esse contendit, quia de arbitrii fonte descendunt.

Doctrina Pelagii.

Quod possumus igitur, inquit Pelagius, omne bonum facere, dicere, cogitare, illius est, qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat: quod vero bene vel agimus, vel loquimur vel cogitamus, nostrum est, quia hæc omnia etiam vertere in malum possumus. Ex his ulterius inferebat Pelagius, homines in hac vita absque omni posse esse peccato, quia libere possunt nolle peccare, si vero nolumus, non peccamus, nec præciperet Deus homini, quod esset humanæ impossibile voluntati. Posse igitur bene operari, juxta Pelagium, non est in libero arbitrio. At liberum est homini, actu bene operari. Quodsi Pelagius de libertate a coactione intelligi voluisset, etiam pot-

ten-

tentiam operandi & ipsum vivere nostrum liberum nobis esse fatendum ipsi fuisset, neque enim ulla vis extrinseca nos vivere, aut posse operari cogit, sed libenter vivimus, & de potentia bene operandi nobis gratulamur: solam igitur negare potuit libertatem indifferentiæ ad posse agere, quam voluntati tribuit ad actu agendum. Ad hæc vero Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. cap. 6. respondet, verum esse, quod Deus impossibilia præcipere nequeat, quodque peccatum ideo dicatur peccatum, quia non necessario fit. At sine gratia id fieri posse negavit, & pernegavit Augustinus: *quid enim habet Augustinus homo, inquit, quod non accepit? Si necessitatem gratiæ ad- autem & accepit, quid gloriatur, qua- struit. si non acceperit? Certe David, quando dixit Deo: tu præcepisti mandata tua custodiri nimis, minime de se præsumpsit, sed divinum sibi optavit adjutorium, dicens: utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas.*

quæ obtineri
potest orati-
one.

Quis autem optat, inquit Augustinus, quod ita in sua habet potestate, ut nullo indigeat adjumento! quis timet, ne ulla sibi dominetur iniquitas, si in ejus plena potestate est, vitare iniquitatem? Quis dicat, in homine non esse viam ejus, si absque ullius adjutorio & bonum agere, & malum vitare potest? Sola igitur voluntas, nisi divina adjuvetur gratia, ad operandum bonum nullatenus sibi sufficit: ad eam verò obtinendam opus est oratione juxta illud: *dimitte nobis debita nostra &c. & ne nos inducas in tentationem*: qua tamen opus minime foret, si absque gratia possemus operari bonum, nam *quid stultius*, inquit Augustinus lib. de nat. & grat. cap. 18., *quam orare ut facias, quod in potestate habeas?*

Duo igitur constanter docuit Augustinus & dari liberum arbitrium, & gratiam divinam ad operandum bonum esse necessariam, quam quidem aut ultro a Deo offerri, aut certe oratione obtineri posse voluit.

Con-

Confirmari hæc doctrina ulterius potest ex iis, quæ S. Pater libro de gratia & libero arbitrio contra Monachos Adrumetinos scripto habet, dum illum D. Pauli textum 1. ad Timoth. 7. explicat, ubi dicitur: *noli negligere gratiam, quæ in te est: nempe* (ait Augustinus) *ubi dicitur, noli hoc, & noli illud & ubi ad aliquid faciendum, vel non faciendum, in divinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium.*

Et fane imprudens foret monitio, ne divinam, quæ in nobis est, negligamus gratiam, si id, ad quod major inclinat delectatio, necessario sequeremur: si enim gratia divina foret relative superior, nec suafione opus foret nec præcepto? *Quis enim, ait Augustinus libro de fide contra Manichæos cap. 9. non clamet stultum esse, præcepta dare ei, cui liberum non est, quod præcipitur facere?* Si autem relative minor foret, ea, nisi alia intensiori adjuvetur gratia, necessario negligetur. Quis autem non rursus cum

Delectatio superior nullam affert necessitatem.

Augustino loc. cit. clamet: *stultum & iniquum esse, eum damnare, cui non fuit potestas, jussa complere.*

*ad peccatum
requiritur li-
bertas indif-
ferentiae.*

Clarissime tandem in rem nostram loquitur S. Doctor lib. de duabus animabus cap. 12. ubi ait: *peccati enim tenere quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, summæ iniquitatis est & insanice. Quam ob rem illæ animæ, quidquid faciunt, si natura, non voluntate faciunt, id est, si libero & ad faciendum, & ad non faciendum motu animi carent; si denique his abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccatum earum tenere non possumus. Libero igitur ad faciendum & non faciendum motu animis opus est, nec motus inducens necessitatem, quantumvis ille naturalis sit aut voluntarius, ullo modo ad peccandum sufficit: idque cantant & in montibus pastores, & in theatris poëtæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & Antistites in sacratis locis, & in orbe terrarum genus humanum.*

II.

His tamen omnibus insuper habitis *Argumenta*
heterodoxi ad alios Augustini provo- *heterodoxo-*
cant textus, quibus libertatem indif- *rum ex Au-*
ferentiæ ab Augustino penitus nega- *gustino.*
tam fuisse arbitrantur. Nam idem S.
Pater in Enchiridio cap. 30. (1) ex-
presse docet, hominem liberum perdidif-
se arbitrium, eo male utendo in Ada-
mo, factumque esse servum peccati
juxta illud ad Rom. 6., *cum servi es-*
setis peccati. Et licet libertas simpli-
citer & quoad substantiam non sit pe-
nitens destructa, cum manserit ipsa
voluntas, quæ ex mente Augustini
(m) est essentialiter libera, accidenta-
lem tamen libertatem, quæ vocatur

G 5

in

(1) *Enchirid. cap. 30. libero arbi-*
trio male utens, homo & se perdidit &
ipsum; nam cum libero peccaretur arbi-
trio, victore peccato amissum est liberum
arbitrium.

(m) *Libero 3. de libero arbitrio ibi:*
voluntas nostra nec voluntas esset, nisi

indifferentiæ, penitus destructam esse ex verbis supra citatis satis colligitur. Libertas igitur, quam in statu naturæ lapsæ agnovit Augustinus, in eo stat, quod voluntas operetur cum delectatione. Ideo enim voluntas libera est in malis, ut idem S. Doctor libro 1., contra duas epistolas Pelagianorum cap. 3. docet, *quia delectatur malis*. Qua libertate etiam beati ad amandum Deum gaudent, quantumvis ipsa delectationis vi ad amandum incitentur, ac penitus necessitentur. Porro necessitatem etiam inevitabilem nullatenus obesse libertati cap. 10. de civitate Dei(n) ex eo probat Augustinus, quod Deus, etsi necessario

sem-

esset in nostra potestate: porro quia est in potestate, libera est nobis.

(n) Cap. 10. de civit. Dei. si illa definitur necessitas, secundum quam dicimus, necesse esse, ut ita sit aliquid vel ita fiat, nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis; neque enim & vitam Dei, & præscientiam Dei sub necessitate ponimus, si dicamus, necesse est Deum semper vivere, & cuncta præscire.

semper vivat & cuncta præsciat, plena tamen semper vivendi & cuncta præsciendi libertate gaudeat, quod nemo sanæ mentis de libertate indifferentiæ intellexerit: libere ergo vivimus, libere intelligimus, quia non inviti vivimus aut intelligimus, etsi non voluntate (o) sed necessitate vivamus aut intelligamus. Sicut enim voluntas divina, etsi necessitatem habeat justitiæ, nec ullo modo possit velle peccare, non tamen definit esse libera (p) ita & voluntas nostra, qua beati esse volumus, licet non velle beati esse non possimus, nihilominus manet libera, non fane alia, quam libertate a coactione, quam solam in statu naturæ lapsæ ab Augustino fuisse admissam, satis denuo constat ex iis, quæ S. Pater libro de natura & gratia contra Pelagianos cap. 45. docuit. Cum enim Pelagius

apud

(o) *Libro 3. de libero arbitrio: Et ideo recte possumus dicere, non voluntate vivimus, sed necessitate: aut non voluntate morimur, sed necessitate.*

(p) *August. lib. de natura & gratia contra Pelagianos cap. 45.*

apud Augustinum loco citato (q) cu-
 juslibet rei possibilitatem non tam in
 arbitrio humani potestate, quam in na-
 turæ necessitate, & vel sic in Dei
 gratia, qui liberrime talem naturam
 concessit, fundari, ipsum vero actum
 in potestate liberi arbitrii esse voluif-
 fet, simulque omne illud, quod natu-
 rali necessitate constringitur, libertati
 repugnare asseruisset (r). Augustinus
 doctrinam hanc nullatenus tolerandam,
 sed

(q) Loco cit. sic loquitur Pelagius
 ut puta, loqui possum. Quod loqui
 possum, meum non est: quod loquor
 meum est, id est, propriæ voluntatis:
 Et quia quod loquor meum est, utrum-
 que facere possum, id est Et loqui. Et
 non loqui: quia vero, quod loqui pos-
 sum, meum non est, id est, arbitrii
 mei Et voluntatis, necesse est, me sem-
 per loqui posse: Et si voluero non posse
 loqui, non possum tamen non posse loqui,
 nisi forte membrum illud adimam, quod
 loquendi implere officium potest.

(r) Voluntatis enim arbitrio, in-
 quit Pelagius, ac deliberatione priva-

sed per quam absurdum esse dixit, ut ideo dicamus non pertinere ad voluntatem nostram, quod beati esse volumus, quia id omnino nolle non possumus, nescio, qua & bona constrictione naturæ, nec dicere nos audere, ideo Deum non voluntatem, sed necessitatem habere iustitiæ, quia non potest velle peccare. Illam igitur libertatem, quam loco citato Pelagius ad merendum, & demerendum necessariam judicavit, ex mente Augustini minime requiri, sed sufficere eam, quæ dicitur a coactione, quæque stat cum naturali necessitate, manifestum est.

III.

Quantumvis vero gravia ac pene non sunt effi-
insolubilia heterodoxis mox allata vi-
cacia.

deantur argumenta, iis tamen parum roboris, ac efficaciam inesse facile deprehenderit, quisquis vel ipsos ab adversariis citatos libros allegatosque textus consideratius inspicere, &
non

tur, quidquid naturali necessitate constringitur.

non studiose a veritate oculos avertere voluerit. Dixit, fatemur, in Enchiridio Augustinus, hominem male utendo libertatis arbitrio, & se & ipsum perdidisse liberum arbitrium: at sicut se ipsum non ita perdidit, ut omnino extinctus ac penitus destructus, sed ut solummodo in deterius sit mutatus; ita pariter liberum non

liberum arbitrium in statu naturæ lapsæ deterioratum quidem, non tamen penitus extinctum fuit.

ita perdidit arbitrium ut penitus illud extinctum, sed ut in deterius tantummodo mutatum, vehementerque fuerit debilitatum. Quis enim nostrum dicat (inquit Augustinus lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 2.) quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed N. illa, quæ in Paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiam, propter quod natura humana divina indiget gratia. Nam (ut idem S. Pater lib. 1. operis imperfecti fatetur) etiam in statu naturæ lapsæ multa sunt, quæ agunt homines mala, a quibus eis liberum est abstinere, sed nulli tam liberum est, quam illi fuit, qui

qui Deo suo, a quo erat conditus re-
ctus, nullo prorsus vitio depravatus ad-
stabat. Periit igitur libertas a pecca-
to, quæ dabatur in statu innocentiae,
periit libertas ab illa vehementi incli-
natione ad peccatum, ab illa infirmi-
tate ac debilitate ad agendum bonum,
quam in statu naturæ lapsæ dolentes
experimur: omnes hæ periere liberta-
tes, & sic ipsum liberum arbitrium
etsi non penitus extinctum, valde ta-
men ac ita fuit debilitatum, ut jam
potentiori indigeamus gratia, ne a tot
tentationibus in tanta superemur in-
firmitate.

Quodsi Augustinus liberum arbitri-
um per peccatum primi hominis om-
nino extinctum credidisset: qua rati-
one ductus librum de gratia & libe-
ro arbitrio scripsisset contra eos, qui,
ut ait, *dum defenditur gratia Dei, libe-
rum arbitrium negari putant?* Erat ibi
quæstio de libertate indifferentiæ, de
libertate enim a coactione (ut jam
supra advertimus) nulla poterat esse
difficultas.

*an libertas
indifferentiæ
essentialis sit
voluntati?*

Libertatem porro etiam illam, quæ dicitur indifferentiæ, voluntati essentialis esse, eamque aliunde non impeditam unum libere præ altero eligere posse tam certum judicamus, quam certum habemus, hominem essentialiter esse rationalem, etsi aliunde ab usu rationis impediri valeat. At voluntatem ab usu libertatis quocunque modo impeditam ad merendum aut demerendum idoneam esse, id demum est, quod nec rationi nec Augustino consentaneum esse contendimus. Profecto si libertatem qualemcunque voluntati essentialis esse, eamque ad meritum & demeritum sufficere velimus, in dormientibus quoque ac beatis in coelo libertatem ad meritum &c. sufficientem admittamus necesse est, simulque eos præcepti ac suasionis capaces esse fatendum. Quis vero non clamet stultum esse, dare præcepta dormientibus, aut beatis suadere amorem Dei? Voluntas quidem libera est in malis, quia delectatur malis, neque malum aut bonum amplecti unquam posset, si nulla ad id move-

moveretur delectatione: quoniam vero delectationes variæ esse possunt, & inter eas ita quædam intensæ, ut necessitatem insuperabilem afferant voluntati, omnem quidem delectationem libertatem a coactione, minime vero libertatem indifferentiæ fervare illæsam, nemini dubium esse poterit. Libero nempe: & ad faciendum et non faciendum motu animi opus est ad peccandum, sine quo teste Augustino nemo peccare, nemo mereri quidquam poterit. Insuperabilem porro ac prorsus inevitabilem peccandi necessitatem nusquam admisit Augustinus, sed in ipso citato libro de natura & gratia, etsi *quantum* dari putaverit peccandi necessitatem, eandem tamen per preces aufferibilem judicavit. (s) Comparat quidem Augustinus voluntatem nostram vitæ,

insuperabilem ac inevitabilem peccandi necessitatem nullibi admisit Augustinus.

H

præ-

(s) *Libro de natura & grat. cap. 66. ibi, quod autem ex vitiis naturæ, non ex conditione naturæ sit quædam peccandi necessitas, audiat homo, atque ut eadem necessitas non sit, discat Deo dicere: de necessitatibus meis educ me.*

*in quo Augu-
stinus volun-
tatem no-
stram com-
paret vitæ ac
præscientiæ
Dei ?*

præscientiæ, ac justitiæ divinæ in eo,
quod, sicut Deus necessario vivat, om-
nia præsciat, nec velle peccare possit;
ita & homo necessario beatitudinem
appetat, eamque in singulis suis acti-
bus quærat. Sicut vero non obstante
prædicta necessitate Deo liberrimum
fuit, hos vel alios elicere actus vi-
tales contingentes, exercere hos vel
alios actus justitiæ: & sicut conse-
quens solum datur necessitas præsci-
endi hos vel illos actus futuros libe-
ros (*neque enim*, inquit Augustinus
libro cit. de civit. Dei cap. 10., *ideo
peccat homo, quia Deus illum peccatu-
rum præscit . . . qui si nolit, omnino
non peccat; sed si peccare noluerit, eti-
am hoc ille præscivit*) ita pariter ho-
mini liberum manebit, an hac vel alia
beatitudine beatus esse, eamque in
ma-

*Et quia in hujusmodi oratione certa-
men est adversus tentatorem, de ipsa
contra nos necessitate pugnantiem, ac per
hoc opitulante gratia per Jesum Chri-
stum Dominum, & mala necessitas remo-
vebitur, & libertas plena tribuetur.*

malo vel bono quærere velit. Et sic duntaxat Augustinus solvere potuit argumentum Stoicorum, Ciceronis & Evodii, qui minime spontaneitatem, & voluntareitatem (ut cum scholis loquamur) negarunt: & nihilominus præscientiam Dei, quam libertati obesse putarunt, nullatenus admittendam judicarunt; aliud ergo hi per libertatem, quam meram spontaneitatem intellexerunt; neque enim vel somniare poterant, præscientiam Dei tollere spontaneitatem feu libertatem a coactione. Contra hos igitur ostendendum fuit Augustino, præscientiam non inducere necessitatem antecedentem, ad quod ostendendum exemplum quidem de vita Dei contingente, de actibus justitiæ liberis, nullatenus vero paritas cum vita & justitia Dei necessaria servire poterat. Secus enim aliud non probasset, quam quod ipsi met, quos impugnare intendebat, ultro admittebant adversarii: certe Deum semper vivere, omnia præscire, & nolle peccare ita est necessarium, ut nullo unquam modo hæc necessitas

aufferri possit. At necessitatem peccandi per preces & gratiam tolli posse ipsemet fatetur Augustinus: non ergo omnimodam esse paritatem voluit inter vitam & iustitiam Dei necessariam, & inter peccandi necessitatem. Porro Augustinus obiter duntaxat usus fuit exemplo amoris, quo beatitudinem amamus, & iustitiæ, qua Deus non potest peccare, dicit enim: *Et hic nonnulla quæstio est, perquam enim absurdum est, ut ideo dicamus &c.*

an omnis naturalis necessitas obfit libertati?

Quasi diceret: restaret adhuc quæstio, an omnis naturalis necessitas obfit libertati, cum naturaliter necessarium sit amare felicitatem, quin ideo libertatis privemur arbitrio. Pelagius quippe illud nullo modo liberum & voluntarium esse voluit, quod aliqua necessitate naturali constringitur: merito igitur correptus fuit ab Augustino, asserente, non omnem necessitatem tollere voluntarium & liberum, quia alias nec voluntarie amaremus felicitatem, nec Deus voluntarie non peccaret. Quidquid igitur voluntarie & libenter operamur, simpliciter necessarium

rium dici non posse voluit Augustinus, quantumvis ipsa natura ad hoc operandum inclinemur aut penitus necessitemur, quod quidem ad quæstionem de voce pertinet, de qua obiter mentionem facit Augustinus, dicens, *perquam absurdum esse, ut ideo dicamus &c.* Vel ostendere intendit, non ad omnem libertatem etiam indifferentiæ requiri libertem contrarietatis, sed sufficere eam quæ dicitur contradictionis. Sicut igitur homo non potest non amare felicitatem, sic indifferens est ad amandam hanc vel aliam felicitatem; potest enim a summa felicitate se convertere ad amandam longe minorem. Unde semper manet libertas contradictionis, quæ in homine revera simul est libertas contrarietatis, in quantum beatitudinem suam in malo potius quam in bono quærere potest. Hominem sine gratia mereri non posse, aut graves tentationes diu vincere, id totum est, quod sibi a Pelagio admitti voluit Augustinus: *pro gratia Christi clamo* (inquit cap. 62.) *sine qua nemo justificatur, tan-*

in quo principalis controversia fuerit

Augustini quam sufficiente naturæ libero arbitrio: cum Pelagio? imo ipse pro ea clamat, ei credatur dicenti: sine me nihil potestis facere &c. Idque si Pelagius admisisset, nihil teste ipsomet Augustino libro de gratia Christi cap. 47., inter ipsum & Pelagium de adjutorio gratiæ Dei controversiæ relictum fuisset.

IV.

*argumenta
Jansenista-
rum.*

Supereſt, ut reliquis quoque, quas Jansenistæ præcipue ex eodem sancto Patre nobis opponunt, satisfaciamus difficultatibus, quo firmitus his sublatiſ, tutiusque nostræ inhærere valeamus doctrinæ. Et primo quidem famosum illum, aureisque, ut ajunt, scribendum literis nobis obiiciunt textum, quo Augustinus non semper modo, verum etiam necessario id nos sequi, quod magis delectat, clarissimis insinuat verbis, dum in epist. ad Galat. ait: *quod amplius nos delectat, secundum id operemur necesse est*, eamque ipsam delectationem, secundum quam ut operemur necesse est, libro 2. de peccatorum meritis & remiss. cap. 19. vocat *delectationem victtricem*.

2do.

2do. Augustinus libro de corrept. & gratia (t) ostensurus discrimen inter gratiam primi hominis, & eam, quæ in statu naturæ lapsæ electis datur, hanc posteriorem dixit esse *indeclinabilem, insuperabilem, & invictissime trahentem*. Non igitur in potestate hominis est aut habere gratiam, aut acceptæ resistere: necessario ergo motum & inclinationem sequimur divinæ gratiæ. Rursus eodem libro citato

H 4

cap.

(t) *Lib. de Corrept. et gratia ibi. ac per hoc nec de ipsa perseverantia boni voluit Deus sanctos suos in viribus suis, sed in ipso gloriari, qui eis non dat solum adjutorium, quale primo homini dedit, sine quo non possint perseverare, si velint, sed in eis operatur & velle . . . Nam si Deus in eis non operaretur, ut vellent; inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet . . . subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur, & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur . . . & sic infirmis servavit, ut*

cap. 14. docet (u) voluntati divinæ neminem hominum posse resistere, Deumque habere humanorum cordium, quo placet, inclinandorum omnipotentissimam potestatem, nec in prædestinatione Sanctorum ad ullam creaturæ respexisse determinationem. Porro, si vel ipsi sacrae Scripturae fides adhibenda, non modo nemo venit, sed ne quidem venire potest, nisi Pater Coelestis traxerit eum: nemo autem, nobis ipsismet fatentibus, trahitur nisi
per

ipso donante invictissime, quod bonum est, vellent, & hoc deferere invictissime nollent.

(u) *Lib. de corrept. & gratia cap. 14. non est itaque dubitandum voluntati Dei, qui in cælo & in terra omnia quaecunque voluit, fecit, humanas voluntates non posse resistere, quo minus faciat ipse quod vult, quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus, quod vult, cum vult, facit. Item lib. cit. Deus sine dubio habet humanorum cordium, quo placet inclinandorum omnipotentissimam potestatem.*

per delectationem relative superiorem:
hanc igitur, non ad actum modo, sed ad
ipsam quoque potentiam bene operan-
di complendam indispensabiliter requi-
ri manifestum omnino ac irrefutabile
videtur.

Verum nec ista fundamenta tanti
sunt momenti, ut inde vel latum un-
guem a nostra recedere cogamur sen-
tentia. Quemvis necessario secundum
id, quod magis delectat, operari ille
docuit Augustinus, qui alibi fassus
fuit, Patrem docendo delectare, non
necessitatem imponendo, qui ad meri-
tum & demeritum motum liberum ad
operandum & non operandum requi-
sivit, qui omni causæ, cui resisti non
potest, impune cedi docuit; verbo,
qui necessitatem operandi secundum
id, quod magis delectat, negavit,
quod fane, nisi inter ipsas distingua-
mus necessitates, absque contradic-
tione intelligi nequit. Si ad bonæ in-
terpretationis regulas animum refle-
ctere velimus; unum alterumve ver-
bum in sensu minus stricto accipien-

*qualem ne-
cessitate m
agendi secun-
dum id quod
magis dele-
ctat, admi/e-
rit Augusti-
nus?*

dum potius, quam in Authore contradictionem admittendam esse facile intelligemus. At cur id obsequii tanto non præstemus Doctori? Libertati indifferentiæ ab Augustino propugnatae non omnem obesse necessitatem nemini in Theologicis vel leviter tincto ignotum esse potest: talem ergo, si Augustinum a contradictionis nota liberare velimus, adstruamus necessitatem oportet, quæ cum libero cohæret arbitrio. Necessaria dicimus ea, quæ vel divinitus, vel naturaliter, vel moraliter, id est sine gravissima, aut gravi, aut saltem aliqua difficultate aliter se habere nequeunt: sicut juxta D. Anselmum cap. 6. de libero arbitrio, *frequenti usu dicimus, nos non posse aliquid, non quia nobis est impossibile, sed quia sine difficultate non possumus.* Augustinus docere non potuit, necessitatem agendi secundum id, quod magis delectat, in omnibus esse æqualem, eo ipso quod delectationes non sint in omnibus æquales magisque vel minus in diversis hominibus intensæ, ut quidam vehementissime sese,

Augustinus necessitatem antecedentem physicam aut metaphysicam agendi secundum delectationem superiorem sed ad

alii satis leniter ad malum incitari *summum mo-*
 sentiunt, Unde quidam valde gravem, *ralem, & ne*
 alii vix ullam in electione unius præ *hanc quidem*
 altero experiuntur difficultatem, secun- *in omnibus*
 dum diversam delectationum intensio- *aequalem ad-*
 nem, variamque boni allicientis, & *mittere po-*
 mali absterrentis propositionem. Ad- *tuit.*
 mittimus proin cum Augustino *quan-*
dam eligendi illud, quod delectabilius
 proponitur, necessitatem: sed in di-
 versis diversam; siquidem aliqui stri-
 ctissime moralem aut omnino physi-
 cam, ut obdurati & obcæcati, pec-
 candi habent necessitatem, alii gra-
 vem, alii denique longe minorem re-
 sistendi tentationibus sentiunt difficul-
 tatem: & sic universim de omnibus,
 in diverso tamen sensu, dicere possu-
 mus, quod necessario agant secundum
 id, quod magis delectat: causa enim,
 quæ in similibus circumstantiis semper
 suum infert effectum, bene eundem
 necessario, necessitate quadam saltem
 latius dicta, inferre dicitur. Nemo
 certe hominum delectationem relative
 superiorem absque difficultate vincere
 posset, cumque hæc delectatio semper
 &

universim vincere soleat, haud immerito eam necessario semper victricem fore asserimus; fere sicut aliquem necessario succubiturum diceremus, qui cum hoste, cui omnes alii cedere palmas, pugnare præsumeret. Quid? quod multi adhuc dubitent, an hic Augustinus de delectatione prævia indeliberata an de deliberata locutus fuerit; forte enim Augustinus aliud insinuare non voluit quam potentias externas necessario sequi imperium voluntatis cum delectatione imperantis. Eandem rectæ interpretationis regulam si alteri quoque applicare velimus argumento, de qua in textu allegato sermo fuit de indeclinabilitate ac insuperabilitate gratiæ, facile colligemus; insuperabilitatem aliam esse metaphysicam aut physicam, moralem aliam Theologi norunt, qui posteriorem rursus in stricte & late talem dividunt: sola hæc posterior cum libertate indifferentiæ stare potest. Ne igitur sanctum Doctorem ullius arguamus contradictionis, de insuperabilitate morali duntaxat ipsi sermonem fuisse, aut si de metaphysica locu-

*in quo sensu
sit indeclina-
bilis & insu-
perabilis
gratia*

locutum velimus, de conſequentē ta-
men liberam voluntatis determinatio-
nem & præſcientiam divinam intelli-
gendum eſſe firmiter tenendum. Di-
cimus regem inſuperabilem ac invictiſ-
ſimum, quem potentiorem agnoſcimus,
quemque ſemper victorem rediſſe ſci-
mus, ac deinceps rediturum fore au-
ſpicamur: potiori ſane jure Deus in-
ſuperabiliter noſtras agere voluntates
dicitur, dum gratiam præbet relative
ſuperiorem, quam ſemper victricem
fore, & vel ideo inſuperabilem, inſu-
perabilitate quidem morali, ſi de antece-
dente; metaphyſica vero, ſi de con-
ſequentē præſcientiam Dei loquamur,
infallibiliter cognoscit.

Profecto, ſi ideo Deus Sanctis ſuis
dat gratiam indeclinabilem, inſupera-
bilem, & invictiſſime trahentem, ne
in propriis gloriari poſſint viribus, eti-
am Angelos ſbonos tali inſtructos fu-
iſſe gratia fatendum erit, quod nec
iſti in propriis gloriari potuerint viri-
bus. An vero Adamum, ſi in bono
perſeveraſſet conſtans, in propriis ju-

*retorſio in
Angelis bo-
nis.*

re

re gloriaturum fuisse viribus dicemus, quod cum adiutorio gratiæ superabilis id præstitisset? Sed de hoc rursus infra. Quantum indeclinabilitatem gratiæ attinet, non minus gratia bonorum Angelorum in statu innocentiae, quam Sanctorum in statu naturæ lapsæ penitus erat indeclinabilis & a sola liberrima Dei voluntate, absque ulla a voluntate creata dependentia gratiose concessa. Erat etiam insuperabilis, insuperabilitate quadam morali, dum Angeli aliunde ad bonum valde propensi non sine notabili difficultate restitissent delectationi superiori magis adhuc, ut in bono persisterent, incitanti: quin etiam metaphysica, sed consequente ad prævisionem Dei, qua Deus gratiam liberaliter concessam nec a contraria delectatione, nec a voluntate libera Angelorum superandam fore prævidit. Delectatio quidem inferior vincere nunquam posset gradibus superiorem, nisi voluntas sua uteretur libertate, & delectationi inferiori ultro acquiesceret; id vero cum nunquam futurum Deus infallibili-

an delectatio inferior vincere possit superiorem.

biliter præsciat, hominum corda, quocunque voluerit, insuperabiliter agere & inclinare nullo negotio poterit. Discrimen igitur inter gratiam primi hominis, & gratiam Sanctorum in eo non stat, quod horum gratia sit indeclinabilis & insuperabilis; insuperabilitate antecedente metaphysica, illius vero fuerit declinabilis & superabilis, sed in eo, quod gratia Adami solum fuerit sufficiens, horum vero etiam fuerit efficax; Deusque in his non solum posse, ut in Adamo, sed ipsum etiam velle fuerit operatus. Quodsi operatus non fuisset, voluntas Sanctorum eo facilius succubisset aut adhuc succumberet, quo vehementiores sunt tentationes, quoque infirmior est voluntas in statu naturæ lapsæ. Aliud quidem citato libro de correptione & gratia cap. 12. inter gratiam primi hominis & gratiam electorum adhuc discrimen ponit Augustinus, dum Adamum cum sua gratia perseverare quidem potuisse, electos vero necessario perseverare docet: at ibi statum innocentiae non statui naturæ lapsæ, sed statui gloriæ opponit:

discrimen inter gratiam primi hominis & gratiam sanctorum.

aliud discrimen.

nit; ait quippe: *prima ergo libertas voluntatis (in Adamo) erat posse non peccare: novissima (nempe in gloria) erit multo major, non posse peccare. Prima immortalitas erat, posse non mori: novissima erit multo major (utique in Patria) non posse mori. Voluntas in primo homine ita fuit libera, ut bene velle potuerit & male; potentiam adeo expeditam ad bonum non habet homo in statu naturæ lapsæ constitutus, nulli quippe (ut supra ex ipso Augustino audivimus) tam liberum est abstinere a malis, quam illi fuit, qui Deo suo, a quo erat conditus rectus, nullo prorsus*

an voluntati vitio depravatus adstabat.

divinæ resistere quisquam possit?

At voluntati divinæ resistere nemo potest, habetque Deus omnipotentissimam inclinandorum cordium potestatem. Fatemur id utique: at eandem quoque potestatem in voluntates Adami & Angelorum viatorum, qui etiam fatente Jansenio libertate indifferentiæ gaudebant, Deo tribuendam meritissimo asserimus. Quis enim hos

voluntati divinæ potuisse resistere, aut Deum non quoque cum istis, quæcunque voluit, fecisse affirmet? Et tamen id non nisi per media de se fallibilia & indifferentia fecit, quæ is eorum voluntates suaviter adeo fortiterque allicere novit, aut allici permisit, ut suum infallibiliter obtineret intentum. Nempe Deus alicujus volens misereri, sic *eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat*, variisque & miris modis efficit, ut magis delectet bonum, quod intendit, quam malum, quod vult impedire. Eadem in bonis Angelis re-
 torsione reliqua facile diluimus argu-
 menta. Dicitur in Scriptura, nemi-
 nem posse venire, nisi Pater cœlestis traxerit eum, ubi nullum fit inter statu-
 tum innocentiae & naturæ lapsæ di-
 scrimen: bonos igitur Angelos non minus quam homines in statu naturæ lapsæ a Patre cœlesti tractos fuisse fa-
 teamur oportet, quin inde eorum læsa fuërit libertas. Nempe Pater cœ-
 lestis docendo delectat, & delectando trahit, *non necessitatem imponendo*. Un-

*notabilis re-
 torsio in bo-
 nis Angelis.*

de merito Christum de impotentia quadam consequente, & cum libero arbitrio cohærente intelligendum arbitramur. Similiter quando Deus prædestinatione ea, quæ factururus est, præscire, & Abrahæ fidem gentium independentem a nostræ voluntatis potestate promississe dicitur, sensum alium non esse credimus, quam Deum operationes suas ad extra, nostrasque prævidere in Decreto, a nostra voluntate penitus independente, quo media quæ efficacia fore prævidet, applicare statuit, & sic independentem a nostræ voluntatis potestate Abrahæ fidem gentium promittere valuit. Et quid aliud respondebunt Jansenistæ de actibus Angelorum viatorum, quos utique Deus æque prædestinatione præsciverat, quin inde eorum læsam fuisse libertatem asserere audeant.

V.

an libertas

primi hominis nobis sufficiat ad merendum vel

Unicum adhuc, quo se contra omnes infestationes nostras tutos sese latere posse arbitrantur Jansenistæ, præcludendum effugium, quod in ipso quæerunt Adamo, cujus libertatem nobis

bis

bis quoque ad merendum vel deme- *demeren-*
 rendum sufficere putant. Cum enim *dum;*
 Deus ita voluntates nostras alligaverit
 voluntati Adami, ut ipsius peccatum
 moraliter nobis liberum & imputabile
 fuerit, ipse vero Adamus perfectam
 habuerit libertatem indifferentiæ; alia
 quoque peccata nostra, quæ volunta-
 te propria committimus, licet media-
 te duntaxat nobis libera sint, merito
 tamen nobis imputari contendunt; tum
 quia teste Augustino sunt poena pec-
 cati originalis, tum quia sufficien-
 ter sunt libera in sua causa, nempe
 in libertate primi hominis, cujus vo-
 luntas moraliter erat nostra voluntas.
 Fere sicut danti operam rei illicitæ
 etiam alii effectus mali quantumvis
 necessario secuti, ad culpam & poe-
 nam imputari solent. Verum hanc
 quoque doctrinam meritissimo confi-
 xit Alexander octavus, damnando se-
 quentem propositionem: *in statu natu-*
ræ lapsæ ad peccatum mortale, & de-
meritum sufficit illa libertas, qua vo-
luntarium & liberum fuit in causa sua,
peccato originali, & voluntate Adami.

*quid requi-
ratur ut ef-
fectus cul-
pabilis fit in
sua causa?*

peccantis. Nostrium erit, hanc doctrinam nec Augustino nec sanæ rationi conformem esse demonstrare. Ante omnia vero notanda hic veniunt, quæ ut effectus culpabilis dici possit in sua causa, requiruntur. Et primo quidem effectum saltem aliquo modo fuisse prævisum, aut prudenter prævideri potuisse ac debuisse necesse est. Omne quippe peccatum etiam in sententia Jansenistica debet esse voluntarium. Nihil autem volitum nisi cognitum: effectus igitur nullo modo cognitus & prævisus voluntarius esse nequit in causa. Dein etiam, ut causa, ratione cujus effectus malus mediate solum liber fit imputabilis, adhuc virtualiter in eundem influat, requiritur; secus enim causa nullam amplius cum eo haberet connexionem, nec culpabilem illum aut imputabilem reddere posset. Ex quo denuo sequitur, quod causa interrupta, revocata aut penitus sublata effectus non amplius sit imputabilis, unde tritum illud: *cessante causa cessat effectus.*

His

His prænotatis facile apertam doctrinæ Jansenisticæ falsitatemprehendemus, & velut manu palpabimus. Atque ut ab authoritate Augustini initium faciamus, eum etiam pro statu naturæ lapsæ libertatem indifferentiæ admisisse, clarissimis hucusque & insolubilibus demonstravimus argumentis, quæ hic repetere non vacat.

Solummodo quærere liceat, cur Augustinus explicando, quomodo causæ incitanti ad malum resistere possit voluntas, plerumque ad preces confugerit, quibus liberationem a temptationibus, aut a necessitate peccandi obtinere possimus? Quid enim orasse juvabit, si voluntas aliunde necessitata est ad malum vel bonum? Quid suasisse orationem proderit, si ad eam porro fundendam aut omittendam nulla datur libertas? Vel enim datur delectatio fortior impellens ad orationem? Et homo necessario orabit: vel prævalet contraria? Et eam necessario omittet. Quid vero absurdius,

*argumenta
pro negativa
ex Augustino.*

quam præcipere aut suadere alicui,
quod in ejus non est potestate?

Si Augustinus libertatem primi hominis sufficere credidisset, male Pelagio instanti, Deum præcipere non posse ea, ad quæ non datur libertas (ubi manifeste de homine in statu naturæ lapsæ constituto fuit sermo) in hoc puncto consensisset; sed respondendum omnino fuisset, nullam amplius pro hoc statu requiri libertatem, sed sufficere illam, quæ data fuit in primo homine: nec ullo modo ad orationem confugiendum fuisset, de qua eandem redire difficultatem ignorare

in statu naturæ lapsæ dari non posset inculpabilis ignorantia, si ad peccatum sufficeret libertas primi hominis.

non potuit Augustinus. Accedit quod Augustinus inculpabilem aliquam ignorantiam admiserit in statu naturæ lapsæ, dum libro de libero arbitrio cap. 19. ait: *non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras.* At si libertatem primi hominis sufficientem credidisset, nullam sane præceptorum ignorantiam dicere potuisset inculpabilem, cum omnis ignorantia libera & volun-

taria fuerit in primo homine, per cuius peccatum ut mors: ita omnis quoque ignorantia & infirmitas intravit in genus humanum. Quis vero absurdam adeo, & a communi hominum sensu prorsus alienam tanto Doctore affingere non erubescat doctrinam? Quis sibi persuadeat, aut ulli persuasit unquam, amentem non minus, dum sui incompes occidit hominem, quam rationis compotem peccare graviter, mortemque mereri sempiternam? Et tamen in sententia adversa uterque libertatem haberet sufficientem, neuter enim immediate, uterque mediate liber foret, uterque per peccatum originale causa culpabilis extitisset amissæ libertatis, & omnium effectuum inde secutorum. Quis, nisi omni penitus rationis usu destitutus, dixerit peccatum Caini aut Judæ non minus mihi cæterisque hominibus, quam ipsi, qui propria id voluntate commisit, esse imputabile? Et tamen hoc ipsum peccatum subsistente adversa sententia mihi cæterisque hominibus tam foret liberum, quam ipsi Caino aut Judæ. Cai-

varia absurda, quæ sequuntur ex sententia adversa.

nus enim in hac sententia non habuit libertatem immediatam ad occidendum fratrem, sed ideo culpabilis fuit, quod per peccatum originale se privaverit libertate indifferentiæ, ex qua privatione & culpabiliter causata infirmitate carnis &c. secutum fuit illud peccatum: sed hujus necessitatis & infirmitatis non minus cæteri homines, quam ipse Cainus, per peccatum originale causa extiterunt culpabilis: æque igitur nobis, ac Caino, imputandus erit effectus ille peccaminosus ex amissione libertatis necessario secutus.

Quid vero de ipso dicemus Adamo, qui causa longe culpabilior fuit amissæ libertatis, multoque melius prævidere poterat, ac debuerat poenam ex suo peccato physica & immediata libertate commisso secuturam? Nunquid huic potiori jure imputanda forent omnia quorumcunque hominum peccata?

At

At forte Adamus doluit de suo peccato, & sic impedivit influxum in alia posteriorum peccata & effectus peccaminosos? Sed quid dicemus de hominibus, quibus in baptismo remissum est peccatum originale? An saltem isti gaudebunt libertate indifferentiae, aut omnino amplius peccare nequeunt? Sapienti pauca!

VI.

Satis utique pauca, dicet non nemo, *an quaedam* in hoc puncto ex Augustino cujus si do- *præcepta Dei*
ctrinam accuratius inspicere non pigeat, *pro hoc statu*
quædam præcepta Dei pro hoc statu *sint observa-*
observatu impossibilia, & ignorantiam *tu impossibi-*
etiam invincibilem propter peccatum *lia?*
originale esse inexcusabilem, quisque *argumenta*
facile deprehendet. Audiatur vero *Jansenistica*
ipsemet Augustinus libro de gratia & *ex Augusti-*
libero arbitrio ita differens: *no.* *qui vult*
facere mandatum, & non potest, jam
quidem habet voluntatem bonam, sed
adhuc parvam & invalidam: poterit
autem, cum magnam habuerit & ro-
bustam. Delectatio nempe relative in-
ferior in nobis operari non potest,
nisi velleitatem quandam ad bonum,

quod voluntas non, nisi prius per delectationem relative superiorem robusta magis reddita fuerit, eligere valet. Idem S. Pater libro de natura & gratia fuse contra Pelagium probat, non dari in hominibus non peccandi possibilitatem, præcipue si de venialibus fermo sit, hominemque vere esse culpabilem ob venialia, etsi ea omnia vitare nequeat. Pariter ergo culpabilis quis esse poterit stante impossibilitate servandi præcepta graviter obligantia. Rursus citatus S. Pater lib. de gratia & libero arbitrio cap. 22. docet: homines in statu naturæ lapsæ sub illa lege esse, quos reos facit jubendo, non adjuvando: deficiente autem adiutorio divino impossibilis est observatio mandatorum; sicut impossibilis ea, juxta eundem Augustinum in expositione epistolæ ad Galatas, fuit Pharaoni a Deo indurato. Libro denique de natura & gratia cap. 67. ait: *sunt etiam necessitate facta improbanda, ubi vult homo recte facere, & non potest; nam unde sunt illæ voces: non enim quod volo, facio bonum, sed quod odi malum.*

lum, hoc ago . . . sed hæc inquam omnia hominum sunt voces ex illa mortis damnatione venientium. Homines igitur peccato originali infecti, etsi necessario operentur male, tamen sunt culpabiles, estque hæc necessitas, prout addit Augustinus, æquissima pœna damnati, ut illud amittat, quo bene uti noluit. Hanc eandem doctrinam S. Pater denuo confirmat libro i. retract. cap. 15. dum ait: qui vero volenti cupiditati bona voluntate resistere non potest, Et ideo facit contra præcepta justitiæ, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pœna peccati. Et paulo post subjungit, ideo verum esse quod dixit, nempe illud esse peccatum, a quo abstinere est liberum, quia id definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pœna peccati. At solum peccatum originale tantummodo peccatum est, cætera autem peccata simul sunt pœna peccati originalis; illud ergo solum nobis vere liberum fuisse judicavit Augustinus. Ignorantiam porro etiam invincibilem verum esse peccatum idem S. Doctor

cla-

clare docuit in epistola ad Sixtum contra Pelagianos, ubi ait: *neque enim damnantur, qui non peccaverunt, quandoquidem illud ex uno in omnes pertransiit, in quo ante propria in singulis quibusque peccata omnes communiter peccaverunt, ac per hoc N. inexcusabilis est omnis peccator vel reatu originis, vel additamento etiam propriae voluntatis, sive qui novit, N. sive qui ignorat, sive qui judicat, sive qui non judicat. Et quia ipsa ignorantia in eis, qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est, in eis autem, N. qui non potuerunt, poena peccati: ergo in utrisque non est justa excusatio, sed justa damnatio. Ex quibus patet, illos etiam, qui scire non potuerunt, esse inexcusabiles, non alia fane de causa, quam quia hæc ignorantia est poena peccati originalis, quod, quia moraliter nobis fuit liberum, etiam nobis una cum effectibus meritissimo imputatur; sicut qui se culpabiliter impotentem reddit ad observandam legem, stante hac impotentia culpabiliter causata vere peccat non observando*
le-

legem. Unde vere nobis imputabilia sunt peccata ex ignorantia vincibili, vel conscientia erronea commissa &c.

Operæ pretium erit, ut ad singula argumenta quam accuratissime respondeamus, quo efficacius injuriam, quam adversarii nostri sancto Patri inferunt, falsissimam eidem & a mente sua prorsus alienam affingendo doctrinam, propulsemus. Ad primum itaque fatemur, sanctum Doctorem parvam in quibusdam & invalidam ad bonum admisisse voluntatem: at simul eandem voluntatem per Dei gratiam, quam precibus nostris obtinere possumus, magnam ac robustam fieri posse asseveravit. S. Pater totus in eo erat, ut ostenderet, non in alio, quam in domino gloriandum esse, nec libero arbitrio, sed gratiæ divinæ tribuendum, si quidquam mereri, & mandata observare possimus, illa præsertim perfectissima observatione, quæ a venialibus quoque nos præstet immunes. Sic libro de natura & gratia cap. 18., & centies alibi, impossibilitatem fervendi mandata per gratiam & preces tol-

*respondetur
ad singula.*

*quomodo nobis
possibilia
facere possi-
mus manda-
ta Dei?*

tolli posse disertis infinuat verbis, dum ait: quodlibet non fiat nisi voluntas adsit, tamen ut fiat, voluntas sola non sufficit: ideo N. pro hac re nec superflua, nec impudens Domino immoatur oratio. Et cap. 15. non enim ait (Iacobus Apostolus) linguam nullus domare potest, sed nullus hominum; ut cum domatur, Dei misericordia, Dei adiutorio, Dei gratia fieri fateamur. Conetur ergo anima domare linguam. Et dum conatur, poscat auxilium, & oret lingua, ut dometur lingua, domante illo, qui dixit ad suos: non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Sed nec impossibilitatem physicam antecedentem vitandi peccata venialia admisit Augustinus, constat id ex libro 2. de peccat. merit. & remiss. ubi cap. 3. ait: hoc non vident (Pelagiani) quod ad nonnulla superanda, quæ vel male cupiuntur, vel quæ male metuuntur, magnis aliquando, & totis viribus opus est voluntatis, quas nos non in omnibus perfecte adhibituros prævidit, qui per prophetam veridice dici-

an detur impossibilitas
physica antecedens vitan-
di peccata venialia?

voluit : non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Quæ verba consequentem solum, aut moralem denotant non peccandi impossibilitatem, quam ipsam tamen tollit ille, a quo petendum est, ut tantum velimus, quantum sufficit, ut volendo faciamus, quique jubet aliqua, quæ non possumus ut noverimus, quid ab illo petere debeamus.

Bene hic notatum velimus discrimen nostram inter, & Jansenisticam doctrinam; juxta hanc enim datur impossibilitas etiam ad orandum sine delectatione superiore ad orationem incitante, quæ tamen nullatenus est in potestate voluntatis, quaque præsentem homo necessario orat; ex qua quidem doctrina manifeste sequitur, Augustinum satis inepte recurrisse ad orationem: advertere quippe debuerat, de ipsa oratione aut orandi potestate totam quantam redire difficultatem. At in nostro systemate homo potest ac tenetur cooperari gratiæ etiam sufficienti, seu delectationi minori: modo igitur habeat gratiam sufficientem ad orandum, quæ deesse nunquam solet,

quan-

quando deest gratia immediate sufficiens ad vincendas tentationes &c. jam mediate saltem liber erit ad servanda mandata. Hac de causa prudenter homines monentur ut orent, quia gratiæ ad orandum possunt & deberent cooperari, cumque per ejusmodi monitiones efficacius proponatur utilitas aut necessitas orationis; facilius quoque adjuvante Deo orietur major delectatio ad orandum. Sumus quidem miseri homines sub illa lege, quos Deus reos facit jubendo, si non adjuvet per suam gratiam, *ut legis quisque sit factor, sine qua gratia sub lege positus tantummodo erit legis auditor.* Hanc ipsam vero gratiam petentibus daturum se promisit, qui veraciter dixit, *petite & accipietis &c.* qui-que liberam voluntatem petendi & querendi, & conandi non abstulit, daturus petentibus, demonstraturus quærentibus, *an Pharaoni pulsantibus aperturus.* Adeo quidem obdurato incor Pharaonis a Deo obduratum fuisse putavit Augustinus, ut ne quidem servandi mandata ipsi relicta fuerit potestas. At simul Pharaonis inobedi-

enti-

entiam durante obduratione Deo ex-
hibitam eidem neutiquam ad cul-
pam imputatam fuisse credidit, ma-
nifesto indicio, Augustinum tunc
solum actum ad culpam & pœ-
nam imputabilem judicasse, quando
voluntate libera libertate indifferentiæ
commissus fuit. Audiamus Augusti-
num in expositione epistolæ ad Ro-
manos sic differentem: *non autem quis-*
quam potest dicere, obdurationem illam an Pharaon
cordis immerito accidisse Pharaoni, sed stante obdu-
ratione non
judicio Dei, retribuentis incredulitati obtemperan-
ejus debitam pœnam, non ergo hoc illi do peccarit?
imputatur, quod tunc non obtemperarit,
quandoquidem obdurato corde obtempe-
rare non poterat, sed quia dignum se
præbuit, cui cor obduraretur priori in-
fidelitate. Quis jam non videat, Au-
gustinum hic minus, quam ullibi fa-
vere adversariis, cum effectum fecu-
tum ex causa culpabiliter posita incul-
pabilem & impunibilem dicat? Sive
autem dicatur obduratio Pharaonis ex
negatione gratiæ efficacis Calvinii, sive
ex defectu delectationis victricis Jan-
senii, sive ex non imputata justitia

Christi & peccato originali provenisse, semper tamen juxta adversarios non obediendo fuisset culpabilis. Aliam igitur, & ab his diversam prorsus de Pharaonis obduratione hic tenuit sententiam Augustinus, quamvis, ut verum fatear, nec huic omnino firmiter adhæsisse videatur.

Duplex quippe de Pharaonis obduratione haberi potest sententia. Primo enim cum Augustino loco cit. dici potest Pharaoni obdurato etiam gratiam necessariam ad obediendum defuisse; nec enim Deus peccatori obdurato omni momento dare tenetur gratiam sufficientem: & hanc sententiam saltem ut probabilem agnovisse videtur Augustinus in expositione Epistolæ ad Romanos, ubi tamen simul eam inobedientiam ad poenam imputatam fuisse negat. Aliter dici potest, obdurationem illam neutiquam fuisse talem, quæ liberum arbitrium Pharaoni penitus ademerit, sed
tan-

tantummodo stetisse in negatione gratiæ efficacis: & hanc sententiam postea ipse Augustinus libro de gratia & libero arbitrio (quem jam Episcopus scripsit, dum expositionem epistolæ ad Romanos adhuc presbyter confecerat) amplexus fuisse videtur: sic enim cap. 23. habet: *nec ideo auferatis a Pharaone liberum arbitrium, quia multis locis dicit Deus: ego induravi Pharaonem . . non enim propterea non ipse Pharaon induxit cor suum, nam & hoc de illo legitur: . . & ingravit Pharaon cor suum & noluit dimittere populum.* Est autem in principiis Augustini irrefragabile, eum vere esse culpabilem & punibilem, qui libero arbitrio instructus malum operatur. Quando igitur Augustinus in expositione epistolæ ad Rom. inobedientiam Pharaonis inculpabilem dixit, ex probabili, quam tunc forte tenuit, sententia respondit, & Pharaonem pro illo tempore libertate privatum, ipsam vero inobedientiam tanquam effectum non sufficienter a

an Pharaon se ipsum induxit?

*an filius Je-
mini maledi-
cendo David
peccaverit?*

Pharaone prævifum, adeoque inculpa-
bilem putavit. In libro vero de gra-
tia & libero arbitrio alteram fenten-
tiam tanquam probabiliorem elegit,
& Pharaonem libertate neutiquam pri-
vatum, ac confequenter etiam punibi-
lem afferuit. Sicut eodem libro filium
Jemini, qui David maledixit, culpa-
bilem judicavit, dum ait: *nunquid non
sua voluntate homo improbus filius Je-
mini maledicebat Regi David? Et ta-
men quid ait David, plenus vera, &
alta, & pia fapientia? . . quid mihi
inquit, & vobis filii Sarviae, dimitti-
te eum, ut maledicat. Quia Dominus
dixit illi maledicere David . . finite il-
lum, ut maledicat, quoniam dixit illi
Deus, ut videat Dominus humilitatem
meam, & retribuat mihi bona pro ma-
ledicto ejus in die isto. Quomodo dixe-
rit Dominus huic homini maledicere
David, quis fapiens, & intelliget?
Non enim jubendo dixit, ut obedientia
laudaretur, fed quod ejus voluntatem
proprio vitio fuo malam in hoc pecca-
tum judicio fuo jufto & occulto inclina-
vit, ideo dictum eft: dixit ei Dominus;*

nam si jubenti obtemperasset Deo, laudandus potius, quam puniendus esset, sicut ex hoc peccato postea novimus esse punitum. Sicut igitur Semei filius Jemini, licet a Deo dicatur inclinatus ad maledicendum, juste tamen ob hoc peccatum fuit punitus; ita idem dicendum de Pharaone, cujus cor Deus *quomodo Deus induret corda hominum.* induxit, non impertiendo malitiam (ut ait Augustinus in epistola ad Sixtum) (sed non impertiendo misericordiam, seu non largiendo gratiam efficacem. Si primam amplecti velimus sententiam, Deum Pharaoni præcepisse, ut stante obduratione obediret, asserere nullatenus possumus; sed potius dicendum, Deum, ne incredulus esset, & per suam incredulitatem obediendi sibi tolleretur potentiam, præcepisse. Ipse igitur Pharaon causa culpabilis suæ extitit impotentiae aut amissæ libertatis, fuitque ejus inobedientia effectus necessarius ex causa *an effectus necessarius secutus ex causa culpabiliter posita sit* culpabiliter posita secutus. Non desunt graves Authores, qui ejusmodi effectum in se quidem necessarium, in sua vero causa liberum ve-

*imputabilis
ad pecca-
tum?*

re peccaminosum & imputabilem cre-
dunt, licet alii non pauci id negent.
Vel igitur Augustinus, quando expo-
suit epistolam ad Romanos cum po-
sterioribus sensit, vel obdurationem
Pharaonis effectum non sufficienter præ-
visum fuisse credidit.

*necessitate fa-
cta quando
improbanda?*

Sunt igitur etiam necessitate facta
improbanda, quando necessitas aut so-
lum est moralis, & a voluntate li-
bera superari potest, aut quando eti-
am est physica, sed auferibilis per
preces &c. Porro de effectibus ex cau-
sa culpabiliter posita necessario secutis
quid sentiendum, jam dictum fuit in
probatione, & mox infra amplius de-
clarabitur: equidem nullum nobis pec-
catum tam esse liberum, quam illi
fuit, qui Deo suo nullo prorsus
vitio depravatus adstabat, perfectam-
que illam, quam Adamus habuit, pe-
riisse libertatem cum Augustino fate-
mur omnes. At ab hoc malo etiam in
statu naturæ lapsæ liberari nos posse
ab illo, cui non tantum dicimus: *di-
mitte nobis debita nostra, verum etiam,
& ne nos inferas in tentationem, sed*

li-

libera nos a malo, cum eodem S. Do-
ctore tenemus constanter. Definive- *definitio pec-*
rat Augustinus libro de duabus ani- *cati ex Au-*
mabus peccatum, quod sit voluntas re- *gustino.*
tinendi, vel consequendi, quod iustitia
retat, & unde liberum est abstinere.
Hanc vero definitionem libro primo
operis imperfecti N. 47. ad solum pec-
catum Adami restrinxisse videtur, dum
ait: *ista definitio peccati ejus est, quod*
peccatum tantummodo est, non quod eti-
am pœna peccati, qua periit libertas
non peccandi: a quo malo non liberat,
nisi ille, cui non tantum dicimus, di-
mitte nobis debita nostra, verum etiam,
& ne nos inferas in tentationem, sed
libera nos a malo. Multum erras, qui
vel necessitatem nullam putas esse pec-
candi, vel eam non intelligis illius pec-
cati esse poenam, quod nulla necessitate
commissum. Triplex quippe genus pec-
cati citato libro distinguit Augustinus: *triplex datur*
primum est, quod peccatum tantum- *genus pecca-*
modo est, & non simul pœna pecca- *ti.*
ti; tale solum est originale nulla pror-
sus necessitate sed perfecta cum liber-
tate commissum. Alterum est, quod

peccatum & simul poena peccati est; tale sunt motus concupiscentiæ, si consensus accedat, item ignorantia vincibiles & culpabiles; et si enim ejusmodi motus in statu naturæ lapsæ liberi non sint, liberum tamen manet, iisdem consentire vel dissentire: quoniam vero nec liberum est, eos sentire, vel iisdem carere, & ad iisdem resistendum totis quandoque voluntatis opus est viribus, bene peccatum simul & poena peccati dicuntur, quæ periit perfecta illa libertas, quæ fuit in Adamo. Tertium denique peccati genus est, quod solum est poena peccati, & vel ideo in rigore peccatum dici non potest, ut motus concupiscentiæ indeliberati, ignorantia invincibiles &c. *Si tria ista (inquit Augustinus loc. cit.) discernas, & scias aliud esse peccatum, aliud poenam peccati, aliud utrumque, id est, ita peccatum, ut ipsum etiam sit poena peccati, intelligis, quid horum trium pertineat ad illam definitionem, ubi voluntas est agendi, quid justitia vetat, & unde liberum est abstinere. Peccatum namque isto*

modo definitum est, non peccati poena,
non utrumque . . . Tertium genus,
ubi peccatum ipsum est & poena peccati,
potest intelligi in eo, qui dicit, quod
nolo malum, hoc ago. Nempe quod
malum homo superior respuit, eligit
inferior. Ad hoc pertinent etiam om-
nia, quæ per ignorantiam (vincibilem,
nec enim ad culpam imputatur, quod
invitus quis ignorat) cum aguntur
mala, non putantur mala, vel etiam
putantur bona. Quando ergo Augu-
stinus supra dictam definitionem ad il-
lud solum pertinere peccatum asserit, ^{quale pecca-}
quod peccatum tantummodo est, & ^{tum defini-}
non etiam poena peccati, de libertate ^{rit Augu-}
perfecta, qualis in Adamo dabatur, ^{stinus.}
locutus fuit; imperfectam enim ac de-
bilitatam libertatem in ipso libro cita-
to N. 98. admittit, dum ait: ex quo
homo incipit uti libertatis arbitrio, &
peccare, & non peccare potest; sed al-
terum horum non facit, nisi adjutus ab
eo, qui dixit; sine me nihil potestis fa-
cere: alterum vero propria voluntate. ^{an poena pec-}
Quid vero per poenam peccati tantum ^{cati sit pecca-}
intelligere aliud potuit Augustinus, ^{tum?}

quam concupiscentiam, & ignorantiam invincibilem, quæ proprie peccata essenties negat, sed solum peccata vocari ait, quia peccato factæ sunt. Sic enim lib. 1. retract: cap. 15. habet: *potest etiam putari falsa ista sententia, qua diximus, nusquam nisi in voluntate esse peccatum, quia dixit Apostolus: si autem, quod nolo, hoc facio, jam non ego operor illud, sed id quod habitat in me peccatum; hoc enim peccatum usque adeo non est in voluntate, ut dicat, quod nolo, hoc facio: quomodo ergo nusquam est nisi in voluntate? Jam attendamus ad solutionem Augustini mox subjungentis: sed hoc peccatum, de quo hic locutus est Augustinus, ideo peccatum vocatur, quia peccato (originali) factum est, & poena peccati est.*

an motus concupiscentie primo primi.

Ecce! motus concupiscentiæ primo primi non sunt peccatum, sed poena peccati. Consensus solus utpote voluntarius, & liber est peccaminosus, & pro tali habetur ab Augustino mox addente: *quanquam & hoc peccatum, quo consentitur peccatis concupiscent-*

scientiæ, non nisi voluntate committitur, propter hoc & alio loco dixi: non nisi voluntate igitur peccatur. Similiter & ignorantia invincibilis juxta Augustinum sæpe citatum non imputatur ad culpam; imputatur vero negligentia, qua illam deponere negligimus. Unde Deus non ipsam ignorantiam, aut difficultatem pro crimine obiiciet; sed quia in eis potius permanere, nec ad veritatem & facilitatem servandi mandata pervenire voluimus, justo judicio vindicabit. Imo etsi Deus ipsam ignorantiam, & infirmitatem (ut cum Augustino loquamur) misisset; tamen extra culpam esset, quia nihilominus liberam voluntatem petendi, & quærendi, & conandi non abstulisset &c.

In Epistola denique ad Sixtum Augustinus loquitur de justa damnatione illorum, qui in peccato originali moriuntur, a qua nulla liberat ignorantia quantumvis invincibilis, quæ illud peccatum non tollit. Juste igitur damnantur, seu privantur visione beatifica, qui in peccato originali moriuntur; etsi aliud peccatum non commi-

an ignorantia liberet a damnatione illos qui in peccato originali moriuntur?

miserint, nec ignorantiam tollere potuerint. Ipsa vero ignorantia invincibilis a Deo non punitur, ut supra ex Augustino audivimus, quæ tamen non minus punibilis foret, quam alia peccata, si sententia adversa subsisteret.

*an in poenam
peccati ori-
ginalis pri-
vati fueri-
mus liberta-
te indifferen-
tiæ? Et an
talis privatio
fuerit possibi-
lis?*

Argumentum in fine additum supponit, quod est in quæstione, Deum nimirum privare nos voluisse libertate indifferentiæ in poenam peccati originalis, de quo nec ex Scriptura nec ex Patrum testimoniis quidquam constat, quodque suppositis quibusdam, quæ de facto dari nullo modo negari potest, omnino impossibile videtur: etsi enim id absolute, nullaque facta suppositione, possibile fuisse daremus; supposito tamen, quod Deus nova, ipsumque originale peccatum præsupponentia ponere voluerit præcepta, non potuit in poenam tollere libertatem, & simul, ut stante impossibilitate sua impleantur mandata, sub gravissimis poenis præcipere. Quid enim, quæso, vel cogitari posset absurdius, quam si Legislatores stulto omnia mala in sua stultitia culpabiliter causata per

mul-

multos annos commissa ad culpam & poenam imputare vellet? Præsertim si causa stultitæ non amplius moraliter existeret, & culpa jam esset remissa? In nostro casu causa culpabilis amissæ libertatis fuisset peccatum originale in pluribus jam remissum per baptismum. Homo igitur baptizatus vel omnino peccare amplius non posset, vel ratione peccati originalis jam remissi peccaret, quorum unum absurdius altero. Et quis non omni rationis usu destitutum penitus diceret Legislatorem, qui ab impotentibus legem suam accurate vellet observari, & observationem novis urgeret præceptis, minis &c. Et tam grande absurdum ipsi Deo affingere non erubescunt adversarii, qui præcepta sua observatu impossibilia per Prophetas, Apostolos, eorumque successores intentatis etiam gravissimis poenis urgeri juberet, legemque suam ad amissim ab omnibus impleri præciperet.

Caput IV.

An delectatio superior necessario vel infallibiliter, illæsa tamen libertate indifferentiæ suum inferat effectum, examinat, ubi præcipue de sententia Patris Berti.

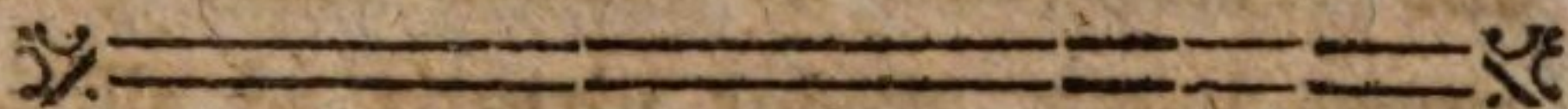
S u m m a r i u m.

1. Exponitur systema Patris Berti.
2. Illud non stare cum libertate indifferentiæ ostenditur.
3. Præcluduntur effugia.
4. Hoc systema nimium favere principiis Jansenisticis, et sola fere voce a systemate Jansenii differre probatur.

5. Ad-

5. Admisso systemate P. Berti facile, mutatis paucis terminis quinque damnatas Jansenii propositiones a Jansenistis negari posse monstratur.

6. Argumenta contra hoc systema allata in nos retorqueri non posse ostenditur.

I.

Magis catholice sentiunt Authores non pauci, qui, quod Augustinianæ inhærere se gloriantur doctrinæ, Augustiniani communiter vocari solent, quique etsi delectationem superiorem necessario aut infallibiliter suum inferre effectum asserant, libertatem tamen indifferentiæ nullatenus inde tolli arbitrantur. Hos inter R. P. Laurentius Berti sequens tradit systema.

Imo, Cum cæteris Augustinianis, *systema P. Berti.*
 seclusis erroribus ab Ecclesia damnatis, duplicem admittit delectationem: Coelestem nempe, ac terrenam, ambas

bas indeliberatas, quarum quæ vividior ac robustior est, delectationem oppositam superat, & contra resistantiam illius infallibiliter obtinet a voluntate creata prosecutionem objecti, quod magis delectat.

2do. Docet, eam delectationem esse vividiores, ac robustiores, quæ plures habet gradus virtutis ad allicendam voluntatem. Quodsi delectatio terrestris & cœlestis sint in æquali gradu, adhuc terrenam delectationem prævalere putat; quia homo etiam cum æquali virtute majorem habet ad malum, quam ad bonum inclinationem. Impugnant quidam hanc doctrinam ex eo, quod major illa ad malum inclinatio vim augeat concupiscentiæ, unde eo ipso vividior in hoc casu erit delectatio terrena, quam cœlestis. Potius igitur mala hominis dispositio, & ad malum propensio efficiet, ut non tam facile tamque vehementer delectet bonum, quam malum; si enim non obstante majori ad malum propensione bonum & malum æqua-

æqualiter delectent, non est, cur in hoc casu voluntatem unum præ altero eligere dicamus; sed potius in hoc casu voluntas in suspenso manere dicenda foret, sicut in sententia P. Berti necessario suspensa maneret, si delectatio cœlestis uno tantum alterove gradu superior foret terrena, cum sic per gradus gratiæ, quod hominis dispositioni deforet, compensaretur. Puto ego, totam P. Berti doctrinam in hoc puncto facile conciliari, si, quæ ipse de æqualitate delectationum asseruit, potius de duplici quadam motione, vel objecti propositione, in se quidem æquali, spectatis tamen circumstantiis & subjecti dispositione impari intelligamus. Sicut enim idem motus aeris aut sonus causatus ab instrumentis musicis suavior longe est, majoremque voluptatem affert auditui bene disposito; quam alteri minus bene disposito, sic eadem motio vel illustratio intellectus majorem afferre poterit delectationem subjecto bene, quam male disposito, cumque homo ad malum magis propendeat, quam ad

bonum, si voluntati bonum supernaturale & naturale prohibitum æqualiter proponuntur, major, ob majorem ad malum propensionem, oritura est delectatio ad malum, quam ad bonum.

3tio docet, in delectatione cœlesti consistere actuale gratiam auxiliantem, quam in sufficientem & efficacem dividit: sufficientem vocat eam, quæ dat posse, non velle, aut si dat velle, istud adeo est invalidum, & imperfectum, ut desideria carnis contraria concupiscentis non vincat, nisi superveniente potentissima ac flagrantissima charitate. Gratia vero efficax juxta ipsum est, quæ semper cum effectu conjuncta est, sive est charitas quæ dat posse & velle, & tantum velle, ut voluntatem carnis contraria concupiscentem facile vincat.

4to vult, cœlestem delectationem relative superiorem, in qua gratiam efficacem constituit, esse ex suis intrinsicis efficacem, & connexam cum salutem

lutari operatione, simulque esse inevita-
bilem, & ex se, quamdiu est & ma-
net relative superior, insuperabilem.
His tamen minime obstantibus falsita-
tem quinque propositionum Jansenii
agnoscit, asseritque nullum mandatum
homini esse impossibile, nec deesse
gratiam, qua possibile fiat, hominem-
que in statu naturæ lapsæ vere resi-
stere gratiæ &c. An satis consequen-
ter ista, ex mox dicendis apparebit.

II.

Sit proin conclusio nostra : systema *systema hoc*
Patris Berti libertati indifferentiæ ab *non stat cum*
Augustino propugnatiæ repugnat, & *libertate ab*
vel ideo Augustinianum dici nequa- *Augustino*
quam potest. Gratia quippe efficax in *propugnata.*
sententia hujus authoris inevitabilis est,
& ex suis intrinsecis seu ex natura
sua insuperabilis : in voluntatis igitur
potestate non est, habere vel non ha-
bere delectationem superiorem seu ad
bonum seu ad malum inclinantem, ut-
pote voluntati inevitabilem ; ei vero *tollit etiam*
præsentī resistere nequit voluntas : si *omne pecca-*
cut ergo causæ, quæ caveri non po- *tum.*

test, cuique præsentī resistere nequit voluntas, impune ceditur, si ad malum impellat, ita sine dubio quoque eidem ad bonum impellenti sine merito ceditur; omne igitur in hac sententia tollitur peccatum, omne auferitur meritum, quod nedum doctrinæ Augustini verum etiam fidei orthodoxæ repugnat.

III.

*varia
effu-
gia*

At forte cum Jansenio potentiam absolutam inter, & relativam distinguet, primamque etiam stante delectatione victrici manere illæsam, alteram vero ad libertatem indifferentiæ nullatenus requiri asseret? Aut cum Thomistis potentiam possibilitatis admittet, posseque hominem utrumque libertatis extremum eligere non quidem in sensu, ut ajunt, composito, seu dum actu adest delectatio superior ad unum contradictionis membrum impellens, sed in sensu diviso, seu in delectationis superioris absentia, contendet? Vel denique ad potentiam remotam & mediatam confugiet, eamque, quantum-
vis

vis delectatio coelestis fuerit inferior, ad bonum dari & sufficere asse-
ret ?

Verum quocunque se verterit, in- *præcludun-*
evitabiles occurrent scopuli, libertati *tur.*
naufragium minantes. Beatos in cœ-
lo ad amandum Deum, quin & liga-
tos vinculis tali gaudere ad ambulan-
dum potentia, absoluta nimirum, re-
mota, ligata, talique, quæ meræ pos-
sibilitatis dicitur, ad unum novimus
omnes, & tamen quis nostrum eos
vera aut ad amandum Deum, aut ad
ambulandum instructos libertate asse-
ret ? Possent beati non amare, possent
ligati vinculis ambulare, si cessaret vi-
sio beatifica, & illis tollerentur vin-
cula: quoniam vero nec in horum
potestate est, tollere vincula, nec illi
cessare a visione beata possunt, nec
in his nec in illis libertatem ad memo-
ratos effectus agnoscimus: pariter er-
go eam potentiam, quæ in nobis ad
operandum aut eligendum quodvis ab-
sente delectatione datur. Neutiquam
sufficientem ad bene maleve operan-

dum fateamur oportet, quando in nostra potestate non est, habere vel non habere delectationem ex suis intrinsicis victricem.

Quo vero tempore, quibusve in circumstantiis hominem liberum dicemus, ad peccandum & non peccandum? An, quando nulla datur ad peccandum delectatio? At tunc necessario omittet peccatum? An, quando ea est inferior? At sic rursus necessario omittetur peccatum: aut quando ea superior est? At tunc necessario peccabitur: nunquam igitur, seu praesens seu absens sit delectatio, seu inferior, seu superior illa sit, liberabitur potentia ad peccandum vel non peccandum. Verum his, similibusque argumentis, utpote ubivis obviis, & communiter contra Thomistas etiam afferri solitis immorari amplius non vacat. Quod maxime in hac sen-

haec sententia vix re ipsa differre videtur a Jansenistica. *tentia displicet, illud est, quod nimis ea Jansenisticis favere principiis, imo vix re ipsa a sententia Jansenistica differre videatur.*

IV.

Janfenium gratiam efficacem in delectatione relative per gradus superiori, a voluntate indeclinabili, & necessario fuum inferente effectum conftituiffe, atque ex hoc principio propositiones fuas poſtea ab Innocentio decimo confixas intuliſſe eruditi norunt. Vel igitur Pontifex damnando illas propositiones implicite definivit, non dari delectationem iis veſtitam proprietatibus, quas eidem Janſenius aſſinxerat, aut certe eas proprietates obefſe libertati indifferentiæ. Verbo: vel implicite ſententiam Patris Berti, vel Recentiorum, aut noſtram damnavit. Nam ſi iſta duo admittantur, imo quod gratia conſiſtat in delectatione ſuperiore, inevitabili, & ex ſuis intrinſecis inſuperabili, nec tamen 2do per hæc prædicata tollatur libertas indifferentiæ, Janſenius ſuum aſſecutus eſt intentum; catholici vero in ſolis hærebunt vocibus, de quibus litigare vel ipſum piguit Janſenium. Aut igitur falſum erit dari delectationem in-

*aut ſaltem
nimis favet
principiis
Janſeniſticis.*

*stante senten-
tia P. Berti
non videtur,
cur damnari
potuerit pri-
ma Jansenii
propositio.*

evitabilem ac insuperabilem, quam Berti adstruit, aut talis delectatio cum libero cohærebit arbitrio, quod nos cum Recentioribus negamus. Et quæso ratione subsistente sententia Pantis Berti damnari potuit prima Jansenii propositio in sensu ab hoc Authore intento, dum docuit: *aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & concitantibus secundum præsentem, quas habent vires, esse impossibilia, deesse quoque illis gratiam, qua possibilia fiant?* Nunquid enim hæc tota propositio in sententia Berti, prout jacet & in sensu obvio spectata est verissima?

*de gratia
orandi.*

Conetur homo, quantumvis volet, cum gratia sufficiente in absentia gratiæ efficacis servare præcepta, & nunquam ea servare poterit potentia relativa, seu pro his circumstantiis: gratiam vero efficacem seu delectationem superiorem, nec semper habemus, alioquin nemo peccaret, nec eam pro libitu habere, aut ex sufficiente facere efficacem possumus: sed nec Deum, prout oportet, orare possumus sine gratia

tia efficaci ad orandum nos impellente, quæ non omnibus etiam justis quovis tempore concedi solet, alioquin semper prout oportet, orarent, semperque servarent præcepta. Vera ergo est prima Jansenii propositio, si faciat hunc sensum: *aliqua Dei præcepta hominibus justis habentibus delectationem victtricem ad volendum quidem & conandum, insufficientem tamen ad operandum, secundum præsentem, quas habent vires, nempe æficiente delectatione victtrice ad operandum, sunt impossibilia non absolute, sed relative, & pro his circumstantiis; deest quoque in his circumstantiis illis gratia, qua possibilia fiant potentia relativa.* Quæ est ipsissima Jansenii sententia. Videatur ipsemet tom. 3. lib. 3. de gratia Christi cap. 13.

Altera Jansenii propositio, quæ hoc nec ratio est minem in statu naturæ lapsæ interiori cur altera, gratiæ nunquam resistere docet, in hoc systemate rursus est verissima, si sensus sit: *delectationi superiori in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur effica-*

citer (inefficax quippe resistentia, quam interior illa in nobis haud raro excitari solita pugna, & in eligendo uno præ altero difficultas ac molestia pro-
dit, nec negari potuisse a Jansenio, nec re ipsa negata fuisse videtur) *delectationi autem inferiori semper resistitur*. Sed quem alium hic sensum intendit Jansenius? Aut forte error in eo fuit, quod Jansenius gratiam sufficientem negaverit. Sed sic rursus fit quaestio de voce. Delectationem relative minorem, inefficaciter incitantem ad operandum, quæque in absentia delectationis contrariæ superioris efficaciter impellere posset, admittit Jansenius: sed hæc ipsissima est gratia sufficiens Patris Berti, quam quidem Jansenius gratiæ sufficientis nomine indignam judicavit, re ipsa tamen agnovit, dum eandem ad mera desideria determinare docuit, in ordine ad quem effectum non inferior, sed superior est, alioquin eum non obtineret; delectatio igitur minor, ut talis, inclinatur ad effectum, quem non obtinet: & tali inclinationi semper resistit voluntas.

Non

Non minus difficulter ostendet hic *aut tertia*
 Author, cur damnata fuerit tertia Jan- *propositio*
 senii propositio, quæ sic habet: ad *damnata fu-*
erit.
merendum Et demerendum in statu na-
 turæ lapsæ non requiritur in homine li-
 bertas a necessitate, sed sufficit a coa-
 ctione. Licet enim hanc propositionem
 meritissimo damnatam fuisse agnoscat,
 admissa tamen ejus sententia in sola
 voce errasse videtur Jansenius, eam
 vocando libertatem a coactione, quæ re-
 vera libertas foret indifferentiæ. Demus
 Jansenio, illud omne esse liberum li-
 bertate a necessitate, seu indifferentiæ,
 quod voluntarie fit, etsi fiat determi-
 nante delectatione, cui resisti nequit,
 & ipsemet propugnabit libertatem in-
 differentiæ, id quod satis insinuat tom.
 3. lib. de gratia Christi cap. 6. ubi
 ait, duplex autem in doctrina Augusti-
 ni necessitas reperitur: una quæ opera-
 tur effectum suum, etsi nolis, Et quan-
 tumcunque renitantis: altera, qua sim-
 pliciter necesse est, aliquid fieri sine re-
 nitsu voluntatis. . . Doctrina igitur Au-
 gustini est, necessitatem illam primam
 capitaliter repugnare libertati, eamque
 fun-

Jansenistæ
facile liberta-
tem indiffe-
rentiæ ad-
mitterent, si
omne illud di-
ceretur libe-
rum, & quod
voluntarie Et
cum judicio
indifferente
fit, etsi fiat
necessario.

funditus perimere, non autem illam necessitatem, quæ est simul voluntaria, qua scilicet simpliciter necesse est aliquid fieri, non repugnante, sed immutabiliter volente voluntate. Libro vero 8. cap. 20. perfectissimam docet sub gratia efficaci remanere ad peccandum potentiam. Et 21. suam a Calviniana sententiam per hoc discernit, quod Calvinus doceat, gratiam ita movere hominem, ut non sit ei liberum resistere; Augustinus vero, Dominum ita movere voluntatem, ut quamvis infallibiliter convertatur, & operetur, possit tamen motioni Dei refragari. Potentia quippe dissentendi non repugnat actuali Dei motioni. Ex quibus patet, mutatis paucis terminis litem Jansenium inter & P. Berti fore compositam, totamque Jansenii propositionem veram esse, si sic intelligatur: ad merendum & demerendum non requiritur in homine talis libertas, qua quis efficaciter resistere possit delectationi superiori, modo non invitus consentiat, & absolute resistere possit in aliis circumstantiis nec detur necessitas a coactione. Necessitatem

tem quippe absolutam consentiendi delectationi superiori nec Berti nec Jansenius admittunt, relativam vero ambo adstruunt, qua admissa Jansenius suum habet intentum, nec gravate admittet libertatem, si illud liberum dicitur, quod voluntarie seu voluntate non repugnante fit. Unde merito *quid hac de re senserit Tournelius?* Tournelius libro de gratia Christi in resp. ad object. 7. ait: Augustinianos Catholicos, etsi errorem in Jansenio explicite damnatum negent, & hinc hæretici nec sint, nec dici possint, ipsi tamen principio Jansenii plus justo favere, quod non ideo absolvitur ab errore, quod ipsi consecutiones negent; secus enim vix esset Jansenista, qui reprehendi jure ac damnari posset; nam & Jansenistæ eas consecutiones negant verbotenus.

Sic negant primo: gratiam efficacem voluntati necessitatem inferre: negant 2do. cum gratia sufficiente dari impotentiam ad bonum: negant denique 3tio, gratiam physice agere in voluntatem, sed eam solum moraliter influere contendunt. Hi omnes igitur ne-

*gratia neces-
sitari nega-
ta a variis
Jansenistis.*

negant consecutiones, solique suo infi-
stunt principio de gratia victrici, quod
ipfissimum cum etiam adstruant Augu-
stiniani, verum realeque inter hos di-
scrimen non tam facile quis depre-
henderit. Primum membrum patet ex
iis, quæ Ludovicus de Saint Amour
Jansenista in Diario part. 6. cap. 21.
apud Tournelium habet, dum ait: *Augu-
stinianis nunquam in animo fuisse ri-
diculum illud, ac insulsum gratiæ neces-
sitantis, qua indifferentia voluntatis pe-
nitus tollitur, phantasma defendere. Et
Paulus Irenæus, itidem Jansenista, dis-
quis. 4ta art. 7. ait: Augustinianos
necessitatis nomine raro admodum, nec
fere unquam sine explicatione subiecta
uti; necessitantis enim gratiæ voce, quæ
malo animo conficta est, & composita,
nusquam illos usos esse reperies.*

Alterum membrum Tournelius pro-
bat ex Dionysio Raymundo Jansenista,
qui pariter 1. parte cap. 2do asserit: eos
plane ignorare, ac pervertere Jansenii
mentem, qui existimant, eum docuisse,
præcepta Dei absolute impossibilia esse
aliquibus iustis, aut esse in eis phy-
sicam

sicam Et absolutam impotentiam ad illa observanda. Denique, si quis alius (inquit idem Tournelius) projectæ audaciæ Jansenii defensor D. de Wite in suo Augustino Iprensi vindicato part. I. cap. 16. ait: justitiæ in damnata Adami stirpe impossibilitas, atque ad resistendum peccato languor Et imbecillitas vera ac propria justitiæ impossibilitas aut ad peccandum necessitas dici non potest, nec debet. Sed solum impossibilitas est secundum quid, quæ ab aliis partialis dici solet.

Jam vero necessitas moralis, impossibilitas partialis aut secundum quid etiam in systemate P. Berti admittenda est; nec enim cum gratia parva homo potentiam totalem & completam operandi habet, eo ipso, quod sine gratia magna operari nequeat. Nec tamen absolute impossibilia ei sunt mandata, sed solum pro casu, quo caret delectatione cœlesti superiore. Unde systema hoc sola voce differre videtur a systemate Jansenii.

Quis

*non est præ-
sumendum
Pontificem
damnando
Jansenii
propositio-
nes solam
quæstionem
de voce defi-
niri voluis-
se.*

Quis autem sibi persuadeat, Pontificem in momentosis adeo & periculosis circumstantiis præmissio multo examine, ac ferventissime prius invocato Patre Luminum, solam quæstionem de voce definire, & Jansenium damnare voluisse in eo, de quo admonitus facillime acquiescisset, verba-lemque errorem libentissime correxisset? Certe, si quis gratiam inimpedibilem, & cum effectu necessario connexam, nil præjudicare libertati indifferentiæ dixisset; adversarium non habuisset Jansenium, qui saltem absolute & in sensu diviso gratiæ resisti posse, nusquam negavit.

V.

*notabilis ani-
madversio
pro reunione
Jansenista-
rum cum no-
stra Eccle-
sia.*

Id unum adhuc taciti præterire non possumus. Admissa nimirum sententia Patris Berti tanquam vere probabili facillimam fore Jansenistarum cum nostra Ecclesia reunionem, qui stante suo systemate negare facile possent quinque a Pontifice damnatas Jansenii propositiones.

Di-

Dicant Jansenistæ, omnia præcepta Dei hominibus secundum præsentem, quas habent vires, esse possibile potentia absoluta, deesse tamen illis quandoque gratiam, quibus possibile fiant potentia relativa, proxima, & pro certis circumstantiis: dicant 2do. gratiæ interiori seu delectationi cœlesti relative inferiori semper: superiori vero nunquam in statu naturæ lapsæ resisti efficaciter, dicant 3tio. ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ omnino requiri libertatem indifferentiæ, non quidem talem, qualem habuit Adamus, aut qua inviti quidquam volumus, sed talem, qua actum ponere vel omittere possumus potentia absoluta conjuncta cum judicio indifferenti.

Jansenistæ
damnatæ
quinque pro-
positiones sal-
vo suo syste-
mate negare
possent, si
sententia P.
Berti subsi-
steret.

Dicant 4to. ad primum actum fidei non sufficere quamlibet gratiam interiori, ut forte contendebant Semipelagiani (quod asserere non est hæreticum) sed requiri talem cui voluntas humana non possit resistere potentia relativa, proxima, & pro his circumstantiis.

Dicant denique 5to. Deum pro omnibus esse mortuum habereque seriam vo-

luntatem omnes salvandi in eo sensu, quod omnibus promeritus sit gratias absolute, non vero relative sufficientes, quibus homo cooperari posset si vellet, & velle posset, si forent relative superiores. En! totum Jansenii systema catholice propositum, ipsius tamen menti per totum conforme, nec in ullo a systemate P. Berti recedens.

Neque tamen per ista sententiam adversam ullo modo censurare, aut erroneam &c. dicere intendimus, quod aliorum, præsertim vero S. Matris Ecclesiæ judicio relinquimus, sed quæ hucusque de hoc systemate diximus, non nisi scholastice differendo dicta sunt.

Nobis tamen incredibile manet, Pontificem damnaturum fuisse propositiones, nisi ipsum principium, ex quo ejusmodi propositiones sua quasi sponte fluunt, falsum credidisset.

VI.

*argumentum
hoc in nos re-*

Ne vero quisquam, hæc ipsa argumenta in nos quoque retorqueri, &
ad-

admisso nostro systemate propositiones *torqueri non*
Jansenii pariter catholice defendi pos- *poteſt.*

ſe arbitretur, latiffimum noſtram inter
& Janseniſticam doctrinam diſcrimen
præ oculis ſemper habeamus oportet.
Juxta nos enim ſolum improprie &
late talis, juxta Janseniſtas vero pro-
prie dicta datur impoſſibilitas reſiſten-
di delectationi ſuperiori. Juxta nos
prima Jansenii propoſitio vera foret,
ſi haberet hunc ſenſum: aliqua præ-
cepta Dei hominibus juſtis, volentibus
inefficaciter, & non debite conantibus,
ſecundum præſentes, quas habent, vi-
res, ſunt impoſſibilia late, & ita, ut
cum his gratiæ viribus nunquam ſint
in his circumſtantiis obſervaturi præ-
cepta, licet etiam pro his circumſtan-
tiis obſervare poſſent ac deberent: de-
eſt quoque gratia, qua poſſibilia ſiant
potentia reducenda in actum. At hic
ſenſus certe non eſt Janseniſticus, qua-
lis tamen foret, ſi admitteretur impoſ-
ſibilitas vere & proprie talis, id eſt
phyſica, vel phyſicæ æquivalens. Al-
tera propoſitio damnata fuit in ſenſu
Jansenii, juxta quem gratiæ efficaci

adeo non resistitur, ut ne quidem resisti possit: gratia vero sufficiens, cui soli in nostro systemate efficaciter resistitur, Jansenio monstrum est, non nisi ad facienda peccata serviens.

Tertia pariter propositio vera esse nequit, si habeat sensum a Jansenio intentum. In nostro systemate sic formari deberet: ad merendum, & demerendum non requiritur in homine talis libertas, qua quis facile, & sine omni difficultate aut potentia sæpius reducenda in actum resistere possit gratiæ, modo absolute etiam in his circumstantiis possit resistere. Hanc vero propositionem Jansenisticam nemo dixerit, nisi qui Thomistas quoque cæterosque Augustinianos pro Jansenistis habendos putaverit, cum gratiam Thomistarum & Augustinianorum, cui in sensu composito resistere nequit voluntas, magis longe obesse libertati indifferentiæ, quam nostris instructam proprietatibus, manifestum sit.

Quarta denique Jansenii propositio in nostro systemate defendi nullatenus potest, in quo cum delectatione etiam relative inferiore homo operari, adeoque resistere potest gratiæ prævenienti, etsi ea foret relative superior.

APPENDIX

ad

Caput IV.

Examinatur apologia R. Patris Cosmæ Schmalfus &c.

S u m m a r i u m.

1. Refertur doctrina contenta in opusculo apologetico Patris Cosmæ Schmalfus.

2. Ostenditur differentia inter gratiam primi hominis & eam, quæ in

statu naturæ lapsæ confertur prædesti-
natis ad mentem Augustini ex eodem
authore.

3. Eadem differentia salvatur in no-
stro systemate: ubi, an Adam vere
fuerit tentatus?

4. Quare gratia Adami fuerit Læ-
tior, nostra vero potentior, ubi eti-
am de aliis quibusdam differentiis.

5. Juxta authorem in statu naturæ
lapsæ indigemus gratia intrinsece effi-
caci, quæ liberum arbitrium ad agen-
dum applicet.

6. Cur hæc doctrina displiceat?

7. Proponuntur argumenta contra-
ria.

8. Quæ tamen minime evincunt
necessitatem gratiæ intrinsece efficacis.

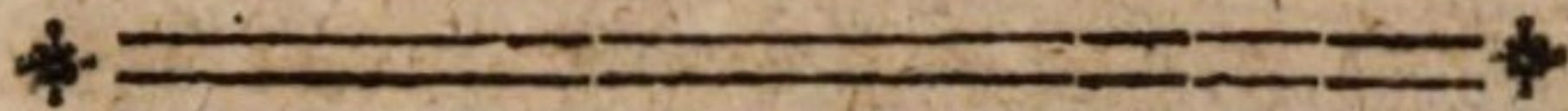
9. An in statu innocentiae discretio
facta fuerit per merita? Argumenta
pro negativa ex Augustino.

10. An adjutorium amplius conces-
sum bonis Angelis fuerit gratia Patriæ.

11. Re-

11. Referuntur argumenta Patris Schmalfus.

12. Refutantur eadem.

I.

Paucis abhinc annis prodiit apologia quædam pro P. Magistro Joanne Laurentio Berti edita a clarissimo SS. Theologiæ Doctore P. Cosma Schmalfus Ord. Eremit. S. P. Augustini, in academia Pragensi olim Professore Regio, publico ac ordinario. Cujus brevem huic operi adnectere refutationem haud supervacaneum duximus, quo clarius inde discrimen nostrum inter, & systema P. Berti quisque dignoscere valeat. Absolvit vir clarissimus totam dissertationem suam octo capitibus, quorum primo exponit occasionem Controversiæ inter Augustinum & Monachos Adrumetinos excitatæ. Altero de auctoritate & valore doctrinæ in libro de correptione & gratia comprehensæ agit. Cap. 3. de-

exponitur doctrina R. P. Cosmæ Schmalfus.

clarat, quid in principiis Augustini sit bona voluntas, & Adamum bonosque Angelos cum gratia habituali creatos fuisse ostendit. Cap. 4. de vera notione adjutorii *sine quo non*, & adjutorii *quo* ad mentem Augustini agit, asseritque, nomine adjutorii *sine quo non* minus recte gratiam habitualement, sed sufficientem actualement, nec solam intellectus illustrationem, sed piam quoque voluntatis inspirationem intelligi. Adjutorium *quo* vero esse gratiam efficacem naturæ lapsæ *necessariam* nedum ad perseverandum in finem, sed etiam ad vincendas tentationes & transeunter operandam justitiam. Cap. 5to. de potentia liberi arbitrii in natura innocenti, ac gratiæ applicatione in eodem statu tractat, docetque in statu naturæ innocentis gratiam ad operationem applicatam fuisse per liberum arbitrium, nunc vero liberum arbitrium applicari per gratiam. Cap. 6. undenam necessitas gratiæ efficacis pro statu naturæ lapsæ in principiis Augustini repetatur, examinat & eandem ex sola naturæ infirmitate contra-

tra-

tracta per peccatum originale fumi as-
frit. Cap. 7. quid in principiis Au-
gustini sit plenitudo beatitudinis addi-
ta beatitudini Angelorum, inquit, &
eam esse mercedem *perseverantiae* seu
certitudinem de non futuro amplius
lapsu, & *adjutorium* amplius esse gra-
tiam Patriæ docet. Cap. denique oc-
tavo neque Angelis, neque Adamo in
statu innocentiae necessariam fuisse gra-
tiam ab intrinseco efficacem, ut actu
& cum effectu perseverarent, con-
tendit.

II.

Differentias porro inter gratiam pri-
mi hominis & electorum ex Augusti-
no ponit sequentes.

*differentiae
variae inter
gratiam pri-
mi hominis,
& electorum
ex Augusti-
no.*

1. Adamus in bonis erat, quæ bo-
nitate sui conditoris acceperat. San-
cti vero in hac vita, ad quos perti-
net liberationis hæc gratia, in malis
sunt. *Ex quibus clamant ad Deum.
Libera nos a malo.*

2. Ille in illis bonis morte Christi
non eguit, istos a reatu & hæreditario
& proprio illius agni sanguis absolvit.

3. Ille non habebat opus eo adjutorio, quod implorant isti, cum dicunt. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae &c. quoniam caro concupiscit adversus spiritum & spiritus adversus carnem; ille vero nulla tali rixa de se ipso adversus se ipsum tentatus, atque turbatus in illo beatitudinis loco sua secum pace fruebatur.

4. Gratia Adamī lætior erat, electorum est potentior.

5. Gratia Adamī fit, ut habeat homo justitiam, si velit, gratia præsentis status plus potest, quæ etiam fit, ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat.

6. Per primam gratiam demonstrata fuit potentia liberi arbitrii, quoniam sic adjuvabatur, ut sine hoc adjutorio in bono non permaneret, sed hoc adjutorium, si vellet defereret. Præsens tanto major est, ut parum sit homini per illum reparare perditam libertatem,

pa-

parum sit, permanere in bono, si velit, nisi, etiam efficiatur.

7. Primo homini datum est *posse, si velit, non velle quod possit; nunc non tantum confertur posse, quod volumus, sed etiam velle, quod possumus.*

8. Primo homini datum fuit *adju-
torium perseverantiæ, non quo fieret,
ut perseveraret, sed sine quo per libe-
rum arbitrium perseverare non posset;
nunc vero Sanctis in Regnum Dei per
gratiam Dei prædestinatis non tale ad-
jutorium perseverantiæ datur, sed tale,
ut eis perseverantia ipsa donetur, non
solum ut sine isto dono perseverantes esse
non possint; verum etiam, ut per hoc
non nisi perseverantes sint.*

9. In primo homine ostendere De-
us voluit, *quid possit liberum arbitri-
um; nunc quid possit gratiæ beneficium.*

10. In primo statu homo *absque
rixa sua secum pace fruebatur; nunc
ad oppugnandam carnalis concupiscenti-
am voluntatis bellantis animus occupa-
tur, exercet gloriosa certamina. L. 4.
contra Jul cap. 2.*

11. Hos discrevit *Deus per merita*; nunc autem non eos iam meritis discernens, quandoquidem iam universa massa tanquam in vitiata radice damnata est, sed gratia discernens. Lib. 14. de Civit. Dei cap. 28.

12. Post casum autem hominis non nisi ad gratiam suam voluit pertinere *Deus*, ut homo accedat ad Deum. De dono perseverantiæ. Cap. 7.

III.

in quo nostrum systema ac doctrina hujus auctoris differat?

Ex his facile quisque colliget, in quo nostrum ab Authoris hujus differat systemate; aliter enim vir clarissimus de statu innocentiae sentit, aliter quam nos differentiam inter gratiam priami hominis & nostram explicat, an etiam conformius ad mentem Augustini, ex mox dicendis apparebit. Doctrinam in primis tribus capitibus comprehensam admittimus libentes, veneramus doctrinam ab Augustino in libro de correptione & gratia traditam, Adamum quoque & Angelos cum gratia habituali creatos fuisse confitemur:

quin

quin etiam nomine adiutorii *sine quo non* gratiam sufficientem actualem tam ex parte intellectus quam voluntatis intelligi ultro fatemur, At si per adiutorium quo intelligatur gratia *intrinsece efficax*, cui repugnet sine effectu *existere*, eaque in statu naturæ lapsæ indispensabiliter ad vincendas tentationes, & transeunter operandam iustitiam necessaria dicatur; animum inducere non possumus, ut hanc doctrinam aut vere Augustinianam iudicemus, aut sanæ rationi satis conformem fateamur: pariter huic Authori subscribere non possumus, quando in statu innocentiae gratiam per liberum arbitrium ad operationem applicatam fuisse, & bonos Angelos a malis per propria merita se ipsos discrevisse, non per ipsam gratiam discretos fuisse contendit. Sed nec per adiutorium amplius concessum bonis Angelis ab Augustino intellectam fuisse gratiam Patriæ arbitramur, de quibus singulis inferius redibit sermo. Nunc, ut differentias, quas Augustinus inter gratiam primi hominis, & electorum posuit,

per adiutorium quo non intelligitur gratia intrinsece efficax.

in statu innocentiae discretionem factam fuisse per merita, & gratiam ad operationem per liberum arbitrium applicatam fuisse nec Augustino nec rationi conforme videtur.

*differentiæ
inter grati-
am primi ho-
minis & ele-
ctorum in sta-
tu naturæ la-
psæ ab Augu-
stino assigna-
tæ facillime
explicantur
in nostro sy-
stematico.*

luit, in nostro salvemus systemate, la-
borandum : primam & alteram diffe-
rentiam in nostro, & vere quovis alio
Christiano systemate quam optime sal-
vari vix ullus sanæ mentis in dubi-
um vocaverit ; quis enim Adamum
gratia liberationis a malo , pro qua
clamant Sancti, minime indignisse igno-
rat ? Quis illum in statu innocentiae
morte Christi eguisse asseruit usquam ?
Sed nec, quisquam Adamum tali rixa
adversum se ipsum turbatum, atque
tentatum fuisse contendit, ut caro ad-
versus spiritum, spiritus adversus car-
nem concupiverit, neque tamen exinde,
Adamum nulli penitus tentationi obnoxii-
um fuisse, merito inferas, neque enim vo-
luntas ejus sine aliqua delectatione illicita
a tentatione extrinseca orta stimolata
fuisset ad malum, ex quo ipsemet Au-
thor clarissimus cap. 4. §. 50. & 51.
optime deducit necessitatem gratiæ
non modo illustrationis ex parte in-
tellectus, verum etiam inspirationis ex
parte voluntatis etiam pro statu inno-
centiæ ; quoniam sine delectatione li-
cita, seu cœlesti, pariter non fuisset
ex-

excitata ad bonum. Et sicut, quia in statu innocentiae futura erat ignorantia actualis, necessaria erat gratia in mentis illustratione consistens; sic pariter, quia voluntas Adami delectatione illicita ab intrinseco derivata sollicitari potuit, & actu (verbis ipsius hic utimur Authoris) sollicitata fuit, necessaria erat gratia in voluntatis inspiratione consistens. Bene igitur Augustinus docuit, Adamum nulla quidem, *tali rixa*, qualem experimur in statu naturae lapsae, adversus se ipsum fuisse tentatum, & vel ideo maxima respectu pace fuisse gavisum: at hominum sapientissimum, generis humani amantissimum nulla penitus allectum tentatione, sed potius gratia divina, vehementius longe incitatum, ut in bono peristeret, voluisse secum totum perdere genus humanum, prorsus videtur imperceptibile. Certe si Adamus per liberum arbitrium gratiae divinae relative superiori, & vehementius ad bonum incitanti restitisset, id non sine notabili adversus motionem gratiae nisu & rixa praestitisset; quo major enim

an, & quomodo Adamus fuerit tentatus.

*an delectatio
terrena in
Adamo ma-
ior fuerit cœ-
lesti.*

hominis ad unum est inclinatio, eo difficilius est electio contrarii, dum vice versa id longe facilius amplectimur ad quod nos magis inclinari sentimus: quo minor ergo erat rixa interior Adami eligentis malum; eo magis illum ad malum allectum fuisse, eoque majorem fuisse delectationem terrestrem, minorem vero cœlestem ipsa ratio dictare & experientia docere videtur. Quid igitur obstat, quo minus etiam in Adamo delectationem terrenam saltem in instanti operationis prævaluisse cœlesti asseramus? Neque enim vehementem inde turbationem, aut carnis rebellionem excitatam fuisse sequitur, cum lis fors momentanea duntaxat fuerit & mere spiritualis, aut tentatio paucis forte gradibus superarit vires gratiæ. Adamus vero pleno, quo potiebatur, in hominem inferiorem, dominio facili negotio vim tentationis compescere valuisset. Delectationem porro terrenam etiam in Adamo fuisse relative superiorem tum ex dictis cap. 2. satis patescit, tum ex infra dicendis amplius clarescet.

4. Dif-

Differentia quarta ex Augustino ponitur in eo, quod gratia Adami fuerit *lætior*; ea vero, quæ in statu naturæ lapsæ datur electis, fit potentior. Lætior illa fuit, quia non mori, & miserum non fieri in sua potestate esse sentiebat Adam, quia sua secum pace fruebatur, neque caro adversus spiritum concupivit. At in statu naturæ lapsæ ob rebellionem appetituum & carnis infirmitatem potentiore indigemus gratia.

*explicantur
aliæ differen-
tiæ gratiæ
primi homi-
nis ab ea,
quæ in statu
naturæ lapsæ
conceditur.*

Totam hanc doctrinam ipsimet in nostro amplectimur systemate, quin & addimus, lætiorē illam gratiam Adami vix respectu nostri fuisse sufficientem futuram ad vincendam carnis rebellionem, qua caruit Adamus, & ob quam carentiam respectu Adami erat *Lætior*.

Cæteræ differentiæ nil aliud, quam gratiam Adami mere fuisse sufficientem, eam vero quæ in statu naturæ lapsæ Sanctis conceditur etiam esse efficacem ostendunt. Gratia quippe

N

suffi-

sufficiens facit, ut homo possit, si velit: gratia vero efficax etiam, ut velit efficit, & ut tantum velit, quantum, ut faciat sufficit. Per primam gratiam demonstrata fuit potentia liberi arbitrii, quod nempe sine gratia nihil, cum sola autem gratia sufficiente possit quidem, sed non sit operatura bonum: at gratia efficax etiam perseverantiam operatur. Gratia sufficiens dat posse, non velle: gratia efficax utrumque.

V.

quam doctrinam ex allegatis Augustini textibus intulerit adversarius?

Ex allegatis porro Augustini textibus aliam adhuc, quam supra retulimus, nobisque summo opere contrariam Author præfatus intulit doctrinam: Imo, quod in statu naturæ lapsæ gratia intrinsece efficax necessaria sit nedum ad perseverandum in finem, sed etiam ad vincendas tentationes, & transeunter operandam justitiam: qualis tamen gratia juxta ipsum necessaria non fuit Angelis & Adamo in statu innocentiae ad perseverandum in bono, sed hi cum gratia sufficiente poterant perseverare potentia non solum

lum conjungibili, sed etiam conjungenda cum actu: qualem potentiam cooperandi gratiæ sufficienti non habemus in statu naturæ lapsæ, ubi gratiæ sufficienti possumus quidem cooperari potentia conjungibili, non vero conjungenda cum actu; hos vero terminos in sensu Thomistico accipere videtur Author, alioquin ab ejus sententia recederet, quem in sua apologia defendendum susceperat. 2do. eandem gratiam, quæ in statu integritatis sufficit ad perseverandum in finem, nunc etiam in statu infirmitatis ex meritis Christi conferri docet, ita tamen, *ut non nisi vires ad bene agendum impertiatur per gratiam efficacem applicandas.* Fere sicut gratia sufficiens Thomistica dat potentiam ad agendum, licet cum ea sola voluntas agere non possit nisi applicata per gratiam efficacem, seu præmotionem physicam. Differt proin gratia primi hominis a nostra, seu potius status innocentiae a statu infirmitatis in eo, quod in illo gratiam ad operationem liberum applicuerit arbitrium, in hoc

vero gratia applicet liberum arbitrium ad operationem. Unde

3.tio in statu naturæ innocentis discretio facta fuit per merita, & Angeli boni se ipsos per liberum arbitrium discrevere a malis, dum in præfenti statu discernimur per gratiam. Atque ista sunt principaliter, quæ nostrum systema a doctrina P. Berti & Schmal-fus discernunt. De quibus jam singulis seorsim agendum.

VI.

gratia intrinsece & ex natura sua efficax, ita ut sine effectu existere nequeat & sine qua effectus sit impossibilis, repugnat libertati in differentia.

Atque ut de gratia intrinsece efficaci, quam hic Author hominibus in statu naturæ lapsæ necessariam judicavit, initium faciamus, ea non minus ac delectatio victrix Jansenii nociva videtur libertati indifferentiæ; unde iisdem, quibus P. Berti sententiam supra impugnavimus, hic uti fas erit argumentis: vel enim hæc gratia ita asseritur efficax, ut ei repugnet existere sine suo effectu, seu consensu, ad quem determinat; vel voluntas eisdem etiam præfenti potest efficaciter & ita

ita resistere, ut careat suo effectu?
 Si primum: actum est de libertate.
 Exemplo sit homo gratia sufficienti,
 seu delectatione cœlesti relative infe-
 riore, adeoque relative minus incitan-
 te ad observandum præceptum, quod
 actu urget, simul vero delectatione
 terrena relative superiore, magisque
 impellente ad observationis omissionem
 instructus. Is certe in his cir-
 cumstantiis constitutus, cum careat gra-
 tia intrinsece efficaci seu delectatione
 cœlesti superiore, præceptum obser-
 vare neutiquam poterit: alioquin vel
 voluntas se ipsam applicare posset ad
 operationem in statu naturæ lapsæ,
 aut applicaretur per gratiam sufficien-
 tem, aut omnino nulla opus foret ap-
 plicatione, quorum nullum ab ad-
 versario admittitur. Si vero voluntas
 stantibus his circumstantiis non potest
 observare præceptum, qua fron-
 te eam pro his circumstantiis ad
 observandum præceptum liberam di-
 cemus? Quomodo liber est ad ope-
 randum, qui caret medio ad operan-
 dum summe necessario: tale medium

est gratia intrinsece efficax, qua caret homo in casu positus, & quam pro libitu habere non potest, cum unice dependeat a voluntate divina, quæ eam absque ulla injuria, quando & quoties vult, potest negare. In casu igitur, quo Deus illam negaverit, impossibilis erit observatio præcepti ex defectu mediæ ad operandum necessariæ: in casu vero concessæ gratiæ efficacis libera non erit voluntas ad actum committendum, eo ipso quod gratia intrinsece & ex natura sua petat conjungi cum actu: sive igitur detur, sive absit gratia efficax, sublata erit libertas. Aut forte sufficit ad salvandam libertatem, si homo in aliis circumstantiis possit ponere actum præceptum, ad quem ponendum tamen stantibus his ipsis circumstantiis tenetur? Ad orationem, qua gratiam efficacem a Deo obtinere possumus, si quis hic confugere velit, is eandem de hac ipsa gratia ad orandum, prout oportet, necessaria, redire difficultatem noverit; nam nisi liberum arbitrium per gratiam orationis non qualemcumque, sed

sed intrinsece efficacem applicatum fuerit ad operationem seu actum orationis, orare non poterit: sic autem applicatum necessario orabit.

At nempe sine gratia efficaci datur potentia conjungibilis, non vero conjungenda cum actu; & eidem homo potest resistere non quidem in sensu composito, sed in sensu diviso: ea solum infert necessitatem consequentem, nullatenus vero antecedentem, ea præsente ex parte intellectus remanet indifferentia judicii, & ex parte voluntatis electio: sicut igitur homo, etiam quando sedet, liber est ad non sedendum, quia habet potentiam in sensu diviso non sedendi, etsi sessionem cum ejus negatione componere nequeat, quia necessitas solum est consequens, quia remanet indifferentia judicii &c. Sic idem dicendum de homine instructo vel destituto gratia efficaci.

Præcluduntur effugia.

Non dubito, quia ad hæc vel similia Thomistis & Augustinianis fami-

liaria etiam hic Author recurſurus ſit effugia, quæ tamen, ut verum fatear, mihi ſemper fuere viſa, & adhuc videntur imperceptibilia.

Certe Thomiſtæ & Auguſtiniani videntur ludere terminis, quando dicunt, ſine gratia efficaci dari potentiam conjungibilem, non vero conjungendam cum actu. Conjungibile cum actu, niſi vehementer fallor, illud eſt, quod cum actu poteſt conjungi, ſicut inconjungibile illud dicitur, quod non poteſt conjungi: pro illis ergo circumſtantiis, pro & in quibus potentia conjungi nequit cum actu, non datur potentia conjungibilis cum actu, etſi remaneat conjungibilis remota, & pro aliis circumſtantiis, in quibus adeſſet gratia efficax, quæ tamen conjungibilitas non ſufficit ad ſalvandam libertatem, alioquin etiam Sancti liberi forent ad non amandum Deum, quem in aliis circumſtantiis & ceſſante viſione beata poſſent non amare.

Necessitatem quidem cooperandi gratiæ efficaci negant & pernegant Thomistæ & Augustiniani; nihilominus tamen necessariam gratiam inter & actum admittunt connexionem, ita ut gratiæ repugnet existere sine actu: nunquid ista sapiunt contradictionem? illa certe necessario fieri dicimus, quæ ita fiunt ut non fieri non possint, sicut ea contingenter fiunt, quæ fieri possunt vel non fieri. Si igitur homo cum gratia efficaci ita operatur ut non possit, & sine ea ne quidem possit, operari, necessario aut ponet aut omit- tet actum præceptum, non vi contradictionis & indeterminate, sed prout vel instructus vel destitutus fuerit gratia intrinsece efficaci. Homo quando sedet, est liber ad non sedendum, et- si ne quidem habeat potentiam conjungendi sessionem cum ejus negatione, quia potest se dividere a sessione, & non sedere: unde si homo se posset dividere a gratia, seu pro libitu efficere, ut haberet gratiam efficacem, vel non haberet, & nos liberum diceremus ab observandum præceptum.

Quia vero hæc ab eo prorsus est independens, & a Deo liberrime conceditur vel negatur; tam parum liber erit, quam parum liber est ad ambulandum ligatus vinculis, in cujus potestate non est se liberare vinculis. Similiter qui sedet, etsi habeat necessitatem consequentem sedendi; liber tamen est, quia manet potentia antecedens: hæc vero ideo manet, quia se ipsum libere determinavit ad sedendum, & in instanti sessionis se dividere potest a sessione. At qui habet gratiam efficacem, non se ipsum determinavit ad eam habendam, & quando habet, non est liber ad non habendam: ea autem præfente non potest non operari: datur ergo necessitas antecedens ejus liberam determinationem tam ad habendam gratiam, quam ad ipsi coope-
randum.

Nec quidquam proderit indifferen-
tia judicii, quando vel unicum deest
constitutum libertatis, aut unicum
adeest ejusdem destructivum; deficien-
te enim parte deficit totum, nec sola
in-

indifferentia iudicii efficere potest libertatem. Si Deus |permitteret, ut homo stante gratia intrinsece efficaci se liberum judicaret, deceptionem permitteret, quam si permittere nequit, eo ipso permittere nequit principium libertatis destructivum, quale ex dictis est gratia intrinsece efficax. Accedit, quod etiam in systemate Jansenii præsente delectatione victrici detur potentia absolute conjungibilis cum actu contrario, cum ei solum in sensu composito non possimus resistere, & iudicium omnino maneat indifferens &c. Atque ista præcipue sunt, quæ me, hucusque, ne Thomisticae aut Augustinianæ subscriberem doctrinæ, efficaciter retinuere.

Quod si gratiam efficacem moralem duntaxat cum effectu habere connexionem dixerit, jam in statu naturæ lapsæ casus erit possibilis, quo quis aut cum |gratia efficaci non operetur, & eam inefficacem reddat, aut sine ea in bono persistat, aut saltem transseunter |operetur: quo admissio fere nobiscum sentiret clarissimus Author,

mo-

modo difficultatem resistendi gratiæ efficaci in diversis admitteret diversam, & inter necessitatem moralem proprie & late dictam distingueret: sed eo ipso abs dubio a sententia P. Berti recederet: simulque eodem nobiscum modo indeclinabilitatem ac insuperabilitatem gratiæ intelligere & explicare teneretur.

Illud hic breviter adhuc observandum, authorem hunc cum suis fautoribus pro sua gratia intrinsece efficaci plerisque uti non posse argumentis, quibus Thomistæ necessitatem præmotionis physicæ probant v. g. quod Deus sit causa prima, primum movens, primum liberum, quod voluntati divinæ humanum non possit resistere arbitrium, quod Deus inclinandorum cordium omnipotentissimam habeat potestatem &c. Cum enim ista Deo pro omni statu ac providentia necessario conveniant, si ad ea salvanda opus

Author pro foret gratia intrinsece efficaci, ea abs-
sua sententia que dubio etiam in statu innocentiae
plerisque uti indiguissent Adamus & Angeli; magis
non potest proin,

proin, quoad hoc punctum sententia hujus Authoris a doctrina Thomistica recedit quam nostra, qui eodem proportionaliter modo de quovis statu ac providentia, quantum ad gratiæ efficacis necessitatem attinet, discurremus.

VIII.

Jam vero, quam efficacia, quibus Author hic suam de necessitate gratiæ intrinsece efficacis nobis persuadere conatur sententiam, sint argumenta, exploremus. Primum est, quod gratia efficax sit gratia operis, qua fit, ut velimus, qua facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas. Necessitatem talis gratiæ satis clare adstruit Augustinus libro de corrept. & gratia, ubi ait, nunc vero sanctis in regnum Dei prædestinatis per gratiam Dei non tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur; non solum, ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. Ille enim (inquit idem Augustinus

argumentis Thomisticis.

*argumenta quibus ad-
versarius ne-
cessitatem
gratiæ in-
trinsece effica-
cis probat,
proponun-
tur.*

nus lib. cit, cap. 11.) non habebat opus eo adiutorio, quod implorant isti, cum dicunt: video aliam legem &c. quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem atque in tali certamine laborantes ac periclitantes dari sibi pugnandi, vincendique virtutem per Christi gratiam possunt. Et rursus: hæc autem tanto major est, ut parum sit homini per illam reparare perditam libertatem, parum sit denique sine illa non posse vel apprehendere bonum, vel permanere in bono, si velit, nisi etiam efficiatur: ergo ex mente Augustini adiutorium quod donum est perseverantiæ in natura lapsa, illudque efficax & necessarium; sive ut quis cum effectu ad tempus in bono perseveret, sive ut perseveret in finem. Quanquam hoc donum, quo perseveramus in finem, specialius, imo specialissimum ex serie gratiarum efficacium esse Augustinus doceat.

VIII.

Verum quis ex his omnibus, nisi *quæ ea sint*
 contrariis nimium præoccupatus princi- *efficacia?*
 piis, necessitatem gratiæ intrinsece ef-
 ficacis colliget? Gratia efficax etiam
 in nostro systemate facit, ut faciamus,
 præbendo vires efficacissimas, quibus
 omnem delectationem cœlestem rela-
 tive superiorem instructam censemus,
 utpote quæ semper suis viribus, salva
 libertate, infert effectum. Efficaciam
 autem intrinsecam, quæ talis sit, ut
 eidem voluntas resistere nequeat, cum
 libertate indifferentiæ ab Augustino
 propugnata & ab omnibus Catholicis
 propugnanda impossibilem judica-
 mus. Cætera quid contra nos pro-
 bent, non satis perspicimus. Quid
 enim aliud inde sequitur, quam gra-
 tiam Adami fuisse sufficientem, no-
 stram vero etiam efficacem; illa enim
 fecit, ut Adam perseverare potuerit:
 hæc vero, quæ conceditur in statu
 naturæ lapsæ, etiam ut actū perseve-
 remus efficit, si nempe fuerit efficax;
 si enim mere fuerit sufficiens, etiam
 in statu naturæ lapsæ solum posse ope-
 ra-

rabitur: Deus autem prædestinatis non mere sufficientes, sed efficaces quoque, quin & ipsum donum largitur perseverantiæ, non tale quo perseverare possint si velint, sed quo actu sint perseveraturi.

*gratia in-
trinsece effi-
cax eo ipso,
quod po-
tior pars ho-
minum ea ca-
reat, ad per-
severandum
necessaria esse
nequit.*

Adamus opus non habuit gratia medicinali; at ea indigent Sancti in statu naturæ lapsæ, quæ parum est, si solum det posse & non ipsum etiam efficiat opus. Per gratiam sufficientem reparatur quidem perdita libertas ad bonum, quia sine ea operari bonum non possumus: unde & hæc gratia dici potest medicinalis, dum hominem sanat a vulnere, quo ad operandum bonum omnino factus fuit impotens. At illa gratia medicinalis, quæ ut homo operetur bonum, & in illo perseveret, efficit, quamque potior pars hominum non obtinet, absolute ad salutem necessaria esse nequit, alioquin plurima pars hominum careret medio ad salutem absolute necessario.

Et sane vix perceptibile videtur,
cur Adam potuerit gratiæ sufficienti
con-

consentire & dissentire, idem vero non possit homo in statu naturæ lapsæ. Aut cur nos ad operandum præter gratiam sufficientem indigeamus auxilio efficaci, & non pariter eodem indiguerit Adamus. Nam si Adam potuit cooperari auxilio sufficienti absque intrinsece efficaci; jam nulla ex natura rei est repugnantia in eo, quod voluntas quandoque præstet consensum gratiæ sufficienti, qu' n ea per gratiam efficacem a Deo applicetur ad operationem. Sola igitur diversitas in eo stat, quod natura lapsa longe sit infirmior pluribusque, & vehementioribus exposita tentationibus, occasionibus periculis &c. propter quæ indigeret gratia intrinsece efficaci. At si consideremus, voluntatem hominis lapsi eodem proportionaliter modo, quo se habuit voluntas Adami, habere se posse, & quandoque actu sic se habere, non est, cur homini lapsi semper & pro omnibus circumstantiis gratiam intrinsece efficacem necessariam dicamus. Vel enim tentatio in Adamo fuit major gratia seu delectatione cœlesti, vel

gratiam, per quam liberum arbitrium ad operationem applicetur, etiam in statu naturæ lapsæ non esse universam necessariam ratione intrinseca ostenditur.

minor ? Si minorem fuisse dicamus ; qua ratione asseritur, Adamum , cujus voluntas magis prona erat ad bonum , & ad hoc delectatione cœlesti relative superiore vehementius allec̃ta , per solum arbitrium potuisse deferere bonum , & non potius necessario illud fuisse amplexum , sicut homo præditus delectatione cœlesti superiore , etsi vehementer ad malum aliunde inclinetur , in sententia hujus authoris non potest non agere bonum ? Quis sibi persuadebit , gratiam viribus prævalentem non magis agere in voluntatem melius , quam minus bene dispositam & pronam ad bonum ? Sed forte gratiam in statu naturæ lapsæ , ut suum inferat effectum , non qualitercunque , sed valde notabiliter prævalentem , quin & intrinsece efficacem esse oportere dices ? At ponamus , gratiæ intensiorem in Adamo uno alterove duntaxat gradu superasse vires tentationis ; hoc posito verum est , voluntatem aliunde ad bonum propensam , & ad illud amplectendum per gratiam relative paulo superiorem allec̃tam posse huic motio-
ni

ni resistere, & se ipsam applicare ad operationem malam, ad quam per delectationem relative minorem allicitur: ergo multo magis voluntas in statu naturæ lapsæ, utpote ad malum magis prona, si delectatio cœlestis paucis tantum gradibus fuerit superior, se ipsam applicare poterit ad operationem malam. Quo permissio jam homo non semper aget secundum id, quod magis delectat, jam non semper & infallibiliter delectatio relative superior erit victrix, verbo, jam non subsistet systema Patris Berti, juxta quem delectatio cœlestis, modo paucis aliquot gradibus superior sit terrena, infallibiliter suum infert effectum. Profecto, si inter voluntatem constitutam in statu innocentiae, & constitutam in statu naturæ lapsæ, aliud non est discrimen, quam quod hæc sit magis infirma, majoribus exposita tentationibus &c. sicque magis ad malum propensa; prorsus imperceptibile videtur, quod constituta in statu innocentiae possit resistere gratiæ superiori, & non pariter illud possit constituta in statu

naturæ lapsæ, ubi aliunde magis inclinatur ad malum. Si quis hic aliud, diversumque a sententia P. Berti fingere velit systema, & voluntatem in statu naturæ lapsæ adeo ad malum pronam esse contendere, ut malum quidem, non vero bonum eligere valeat, nisi applicata per gratiam notabiliter superiorem, similiter admittere debet, voluntatem Adami magis ad bonum propensam non potuisse allici efficaciter ad malum, nisi per delectationem terrenam relative saltem uno gradu superiorem. Dein vel sermo est de motione qualicunque, vel de *delectatione* notabiliter prævalente? Si de prima: sensus est, motionem gratiæ debere notabiliter prævalere tentationi, ut majorem excitare possit delectationem ad bonum in homine lapso, cui quæstioni superflue hic non vacat immorari. Si de altera: non videtur ulla subesse ratio, cur delectatio, quæ eo ipso quod relative sit superior, etsi uno alterove duntaxat gradu prævaleret, magis allicere potest ad bonum, non *efficaciter* quoque
ad

ad illud inclinare possit. Accedit quod infirmitas naturæ lapsæ sine dubio ita compensari possit per virtutem gratiæ, ut voluntas tam prona sit ad bonum, quam prona fuit voluntas Adami: ponamus autem facta tali compensatione Deum addere unum alterumve gradum gratiæ, in hoc sane casu, si sola infirmitas naturam lapsam discernit ab innocenti, hic vero defectus per gratiam fuerit suppletus; tam liberum erit homini in statu naturæ lapsæ eligere utrumque pro libitu contradictionis membrum, & se ipsum ad quod libuerit applicare, quam liberum id fuit Adamo; sicut siue nullum pondus ponatur in libra, siue in utraque lance ponatur æquale, perinde est, idemque sequitur effectus: & infans idem, quod vir robustus levare potest pondus, si defectus virium in eo aliunde suppleatur. Quis vero casum positum sæpius in statu naturæ lapsæ contingere negabit?

IX.

Nos melius longe sentire nobis videmur de Deo, quando etiam in sta- *nostra doctrina melius sen-*

*tit de Deo, tu innocentiae liberum arbitrium per
juxta quam gratiam ad bonum applicatum, & di-
etiam in statu scretionem per eandem gratiam, non
innocentiae li- per merita factam fuisse asserimus,
berum arbi- licque gratiae divinae omne bonum
trium appli- catum fuit per
catum fuit per gratiam.*

tribuimus, ita ut haec etiam in statu innocentiae non solum posse, sed ipsam etiam velle & perficere dederit iis, qui in bono perstiterunt, nempe Angelis bonis, sine qua nec Adamus nec Angeli perseverassent, si in bono, ut potuissent, perstitissent, quin tamen pro ullo statu necessariam judicemus gratiam *intrinsece* & ita efficacem, ut ex suis intrinsecis seu ex natura sua conjungi petat cum effectu; quoniam tam arcta connexio ut saepe diximus, libertatem indifferentiae penitus exclu-

*Et per ean- deret. Certe illa D. Pauli verba 1.
dem gratiam ad Corinth. 4. v. 7. quis te discernit?
facta discre- Quid habes quod non accepisti? si autem
tio electorum accepisti, quid gloriaris quasi non acce-
a reprobis. peris? ad hominem quoque in statu
innocentiae constitutum pertinere non
dubitamus; quid enim ille habuit, quod
non accepit, si autem accepit, quo jure in
propriis gloriari potuisset viribus, nisi ste-*

tisset? De Angelis locutus fuit Augustinus, quando, *omnem* voluntatem inopem in solis mansuram desideriiis dixit, nisi Deus eam implendo faceret *melio-rem*, prius faciens excitando *avidio-rem*: seu nisi vehementius alliceret ad bonum. Et *natura humana* juxta eundem S. Patrem in epistola ad Paulinum, *etiamsi in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo se ipsam Creatore suo non adjuvante, servaret.* Unde & Adamus, si voluisset & cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset, per quod ipsum velle & currere præstitisset. Angelorum quoque perseverantiam, & bonorum a malis discretionem Deo adscribit Augustinus, dum lib. II. de civit. Dei cap. 19. ait. *Cum lux ista prima facta est, Angeli creati intelliguntur, & inter sanctos Angelos & immundos fuisse discretum, ubi dictum est: & divisit Deus inter lucem & tenebras. . . solus quippe ille discernere potuit, qui potuit etiam prius, quam caderent, præscire, illos esse casuros.* At si solus Deus discernere potuit, non magis se ipsos

quod ipsum docuit S. Augustinus.

per merita discrevere, quam homines in statu naturæ lapsæ se discernunt per merita sua, nec magis quam isti in propriis gloriari poterant viribus; qui enim *gloriatur*, inquit Augustinus *epist. 120*, *ut sit bonus, in illo debet gloriari, a quo factus est bonus.* Confitendum est igitur cum debita laude Creatoris (lib. 12. de civit. cap. 9.) etiam de sanctis Angelis dici posse, quod *charitas Dei diffusa est in cor per spiritum sanctum, qui datus est eis.* Quæ verba plus fane innuunt, quam meram de futura eorum perseverantiam præscientiam, aut gratiæ sufficientis & sanctificantis collationem. Nam & Angelos malos utraque hac gratia instructos fuisse novimus, quin propterea charitas Dei ita diffusa fuerit in eos, ut ob suam perseverantiam, quæ secuta non fuit, speciales Deo debeant laudes. Plus ergo Deus operatus est in Angelis bonis quam malis, illosque *amplius* adjuvando his reddidit *avidiores*, cum certa prævisione perseverantiæ, cujus ipse Deus per gratiam relative superiorem causa fuit.

X.

Ex occasione hic breviter discu-
tiendum, quid Augustinus per *adjuto-
rium illud amplius*, quod sanctis Ange-
lis divinitus concessum asserit, intelle-
xerit: anque illud adjutorium viæ ad
perseverandum iis collatum, an vero
adjutorium Patriæ & termini fuerit.

*quid Augu-
stinus per ad-
jutorium am-
plius conces-
sum bonis
Angelis intel-
lexerit?*

Posterius cum Tournelio defendit
author, sequentibus ductus rationibus.
Nam primo Angeli boni amplius ad-
juti ad eam plenitudinem beatitudinis
pervenerunt, unde se nunquam casu-
ros esse certissime scirent, quod ipsum
etiam obventurum est nobis, si perse-
veremus. Sed nos de promissione hac
primum certi erimus, cum ad illam
vitam post judicium venerimus. Er-
go & illi in Patria hoc adjutorium
amplius acceperunt, quo de non futu-
ro lapsu certi effecti fuerunt.

2do. Juxta S. P. erat, quod eorum
beatitudini, cum qua fuere conditi,
adderetur, si in veritate stetissent, non

ergo addendum erat, ut in veritate stent, sed in perseverantiæ præmium collatum fuit. 3. Non dicit S. P. bonos Angelos amplius adjutos fuisse, ut perseverent; dicit vero, aliis per liberum arbitrium cadentibus, hos amplius adjutos pervenisse ad plenitudinem beatitudinis: sed pervenerunt amplius adjuti ad beatitudinis plenitudinem, *postquam in veritate steterunt*, ut loquitur idem S. Pater: ergo amplius adjuti erant, postquam in veritate per *adjutorium sine quo non*, steterunt. Ita P. Schmalhus.

*adjutorium
viæ illud, non
Patricæ fuit.*

Sed non placet hæc expositio. Imo Quia Augustinus inquit in causam efficientem bonæ & malæ voluntatis, utique in statu viæ, de quo solo dubium & difficultas esse poterat, ad quam respondet S. Doctor, se malæ voluntatis causam efficientem invenire nullam: voluntatem vero bonam a Deo creatam esse dixit. Sed quia redibat quæstio, quare quidam in gratia perseveraverint, quidam defecerint, cum omnes boni creati sint? Re-
spon-

Respondit ulterius, aut aliquos qui non perstiterunt, minorem ab initio accepisse gratiam, utique in statu viæ: vel si æqualiter conditi, quosdam tamen postea amplius fuisse adjutos, & per gratiam excitantem *avidiores* reditos, sicque *meliores* effectos perstittisse in gratia, & per suam perseverantiam meruisse plenitudinem beatitudinis, quæ per cognitionem æternæ durationis completur. *Omnis quippe voluntas*, non hominum modo, verum etiam Angelorum, inops in folis remaneret & remansisset desideriiis, *nisi ille, qui bonam naturam ex nihilo sui capacem fecerat, ex se ipso faceret implendo meliorem, prius faciens excitando avidiorem.* Si autem bonorum Angelorum voluntas, quæ utique non in folis remansit desideriiis, prius a Deo facta fuit avidior, quis illos ampliori instructos fuisse adjutorio ut in bono perseverarent, negaverit? Si quis de duobus Romam pergentibus unum amplius adjutum Romam pervenisse, alterum in via stetitisse assereret, quis per hoc adjutorium ipsum adventum

in

in urbem aut hujus adventus certitudinem & non potius aliud medium & adjutorium, quo in via adjutus Romam pervenit, & quo alter fuit privatus, intelligeret? Paritatem hanc sibi objectam nullatenus solvere videtur per ea quæ cap. 7. §. 92. respondet ut ex dicendis palam fiet.

2do. Juxta Augustinum sancti Angeli pervenerunt ad eam scientiam seu beatitudinis plenitudinem in præmium suæ in bono perseverantiæ: ergo meruerunt eam beatitudinis plenitudinem: perseverantia igitur meritoria, quæ solum in statu viæ datur, causa beatitudinis plenæ fuit. Causa autem perseverantiæ meritoriæ non sola fuit voluntas; nam etiam Angeli mali prius bonam habuerunt voluntatem; nec voluntas cum gratia æquali; cum æquali enim gratia omnes Angeli operati fuissent æqualiter; aut certe ea causa dici haud potuisset bonæ voluntatis, cum eundem effectum non produxerit in omnibus, quod tamen ad rationem causæ juxta Augustinum requi-

quiritur ut supra ostensum. Alia ergo causa perseverantiæ assignanda fuit Augustino: hanc autem nusquam assignasset, si per amplius adjutorium intellexisset adjutorium Patriæ: per amplius igitur adjutorium bonis Angelis concessum non adjutorium Patriæ sed viæ, vi cuius boni Angeli in gratia sanctificante perstiterunt, intelligere debuit Augustinus: nisi eum aut nullam, aut mancā ad difficultatem propositam dedisse solutionem asserere velimus.

Ex his facilis ad argumenta contraria fuit responsio. Nam imo. Angelos bonos amplius adjutos (in via) ad eam plenitudinem beatitudinis pervenisse fatemur, unde se nunquam casuros esse certissime scirent, & ipsam hanc certitudinem complementum fuisse beatitudinis haud diffitemur: sed qua ratione illud *amplius adjutorium*, quo ad beatitudinem pervenerunt, quodque ipsos ad perseverandum prius reddidit *avidiores*, adjutorium Patriæ dici debeat, non videmus.

*respondetur
ad argumen-
ta contraria.*

Erat

Erat quidem quod Angelorum beatitudini, cum qua fuere conditi, adderetur, quia plenam necdum habebant beatitudinem, nec eam acquisierunt, qui non perstiterunt: qui autem eam obtinuerunt, in præmium perseverantiæ, cujus causa illud *amplius* fuit *adjutorium*, obtinuerunt.

Non ergo, postquam in veritate steterunt, ad adjutorium amplius, sed ad plenitudinem beatitudinis (quæ sunt diversissima) pervenerunt. Quodsi tamen per amplius illud *adjutorium* gratiam Patriæ, aut ipsam plenitudinem beatitudinis intelligere quis velit, is aliud nihilominus admittere debebit adjutorium viæ in Angelis bonis, diversum ab illo, quod habuere Angeli mali, quoque illi, qui in bono perstiterunt, prius excitati & avidiores redditi fuere. Unde Angelos omnes æqualiter fuisse constitutos secundum intensiorem gratiæ, gratis omnino & contra mentem Augustini asseritur.

XI.

Videamus vero, quibus rationibus author clarissimus suam de gratiæ in statu innocentiae ad operationem per liberum arbitrium facta applicatione, & propriis meritis adscribenda discretionem, stabilire conetur doctrinam.

Primo itaque ex Augustino docet, *proponuntur*
Deum in vita hominum & Angelorum *argumenta*
prius ostendere voluisse, quid possit li- *authoris, qui-*
berum arbitrium, cui adjutorium, sine *bus liberum*
quo perseverare non posset, adjecit. *arbitrium in*
Deinde quid possit in natura lapsa gra- *statu innocen-*
tiae beneficium. Sicut igitur Deus per *tiae se ipsum*
potentiam gratiæ in statu naturæ la- *ad operatio-*
psæ non voluit demonstrare infirmita- *nem applicu-*
tem gratiæ: sic per potentiam liberi *isse & discre-*
arbitrii, quam commendat Augustinus *tionem per*
in statu innocentiae, Deus pariter non *merita fa-*
voluit demonstrare ejus infirmitatem. *ctam fuisse*
At demonstrasset infirmitatem, si so- *probat.*
lum illud nil posse sine gratia suffici-
ente, aut nil boni acturum sine effica-
ci designare voluisset. Clarius id
ipsum colligitur ex iis, quæ S. Do-
ctor

ctor libro de dono persever. cap. 7. docet, dum ait: *qui non infertur, in tentationem, non discedit a Deo, non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt. Fui at in homine, antequam caderet, quæ tamen libertas voluntatis in illius primæ conditionis præstantia quantum valuerit, apparet in Angelis sanctis, qui Diabolo cum suis cædente in veritate steterunt. Ubi Augustinus clare in vires liberi arbitrii non quales nunc sunt; sed quales fuerunt, bonorum Angelorum refundit perseverantiam.*

2do. Augustinus inter statum innocentiae & naturæ lapsæ hoc assignat discrimen, quod in priori statu discretio facta fuerit per merita, nunc autem gratia discernat, & non nisi ad gratiam suam pertinere velit Deus, ut homo accedat ad Deum. Sed si in statu innocentiae applicatio fuisset facta per gratiam, etiam tunc discrevisset gratia & ad gratiam pertinuisset, ut homo per liberum arbitrium accederet ad Deum: ergo in statu innocentiae discre-

cretio non per gratiam, sed per merita fuit facta, alioquin nullum discrimen assignasset Augustinus.

XII.

Verum quam aliena a mente Augustini hæc verborum ejus sit interpretatio, quamque parum sine adjutorio quo, sine gratia efficaci, etiam in statu innocentiae valuerit liberum arbitrium; ex aliis iisque clarissimis Augustini textibus ad oculum patet. Certe Augustinus minime commendat vires liberi arbitrii, quando de cantico novo cap. 8. ait: *quid valeat liberum arbitrium non adjutum* (adjutorio quo, nam adjutorium sine quo non primo homini minime defuit) *in ipso Adam monstratum est*, qui cum ea gratia quam habuit, neutiquam suo arbitrio perseveravit, unde recte exclamat idem Augustinus fermone II. de verbis Apost. *O malum arbitrium sine Deo, ideo miseri facti sumus, quia sine Deo, (adjuvante per auxilium quo) quid valeat, experti sumus.* Datur nempe cum auxilio sine quo non potentia perseverandi,

P

randi, quod parum est, nisi Deus etiam ipsum *velle* efficiat, a quo *cum omnia bona & magna & media & minima sint* (utique etiam in statu innocentiae) *sequitur ut ex Deo etiam sit bonus usus liberi arbitrii, qui in magnis numeratur bonis.* Lib. 1. retract. cap. 9. magnas quidem liberi arbitrii vires habuit Adam : quantum vero cum sola gratia sufficiente hæ quantumvis magnæ vires perstiterint ipsemet docuit eventus. Non bene ergo ex eo, quod Deus in statu naturæ lapsæ demonstrare voluerit potentiam & vires gratiæ, infertur, eum etiam in priori statu ostendere voluisse vires liberi arbitrii: sed potius, si integram Augustini de hac materia consideremus doctrinam, & sententiarum textuumque variorum inter se connexionem, inferendum, Deum ostendere voluisse, tantas esse vires gratiæ efficacis, ut quantumvis magna in hoc statu infirmitas, quantumvis vehementes sint tentationes; liberum tamen arbitrium per eam insuperabiliter agatur, ut bonum desere-

re

re invictissime nolit : in priori vero statu ostendisse , sine ea quantumvis magnas liberi arbitrii vires etiam cum gratia sufficiente nil efficere , nisi amplius adjuventur , & per gratiam efficacem avidiores reddantur. Antequam ad alterum textum , qui magis favere videtur adversario , respondeamus , interrogare liceat , quid sit inferri , seu induci in tentationem : vel enim is inductus dicitur in tentationem , qui quomodocunque seu leviter seu graviter tentatur ? At sic etiam ipse Adamus in statu innocentiae ante peccatum in tentationem inductus fuit , quia fatente adversario etiam interne allectus fuit ad malum , nec tunc fuit in viribus liberi arbitrii , omnino non tentari : fuit tamen in ejus viribus , exurgentem tentationem facile reprimere , non induci in graves tentationes , non sentire rebelles concupiscentiae motus : quæ libertas voluntatis in illius primæ conditionis præstantia , quantum valuerit , apparet in Angelis sanctis , qui in veritate steterunt , non quod hi æqualem cum malis acceperint grati-

*quomodo in
viribus liberi
arbitrii fue-
rit non tenta-
ri in statu in-
nocentiae?*

am ; amplius enim , ut diximus , ad-
juti , & prius a Deo avidiores sunt
redditi , aut forte minus aliis tentati ,
ut gratia , quam acceperere , magis suas
exerere potuerit vires : sed quia a re-
bellibus concupiscentiae motibus liberi,
cum gratia accepta , cui resistere po-
tuissem , & actu restituissem , si iisdem
sicut nos obnoxii fuisset passionibus ,
per liberum arbitrium in bono persti-
terunt. Fuit ergo in viribus liberi
arbitrii , quales fuerunt , non invite &
moleste tentari , non sentire carnis re-
bellionem , & sic ob hanc libertatem
in gratia posse perseverare , quod non
est in viribus arbitrii , quales nunc
sunt : quoniam eadem gratia quae fuit
sufficiens aut omnino efficax in statu
innocentiae , fors ne quidem suffecisset
arbitrio tantis obnoxio tentationibus ,
periculis &c. Unde Deus ostendit ,
quid possit voluntas passionibus libera ,
nempe operari bonum & malum , quod
utrumque factum scimus : at simul
ostendit , etiam in illo statu ampliori
voluntatem indiguisse adiutorio ad actu
perseverandum , sine quo perseverare
qui-

quidem potuisset si voluisset, sed perseverare noluit. Si vero ille induci in tentationem dicatur, qui graviter tentatur, tunc si Adamus graviter fuit tentatus; inductus quidem fuit in tentationem, & sic discessit a Deo, sed quale sic fuerit inter statum innocentiae & naturae lapsae discrimen, aut quomodo tunc in viribus liberi arbitrii fuerit non graviter tentari difficulter capitur, nisi ipsum Adamum prius leviter tentatum & a tentatione victum gravioris tentationis culpabilem extitisse causam dicere velimus. At sic nihilominus verum manet, Adamum saltem leviter fuisse tentatum, ad quem casum jam supra respondimus. Et solum quaestio manet, an sic tentatus dici posset *inductus* in tentationem: quod si neges, Adamus non inductus in tentationem, & magnis liberi arbitrii viribus instructus discessit a Deo, dum homo in statu naturae lapsae magnisque his viribus destitutus, si leviter tentatur, nunquam recedit a Deo, quia non inductus in tentationem juxta Augustinum non discedit

a Deo, quod fatis videtur paradoxum. Quidquid tamen dicatur, ad argumentum fatis responsum fuit superius, nec Augustinus aliud voluit, quam non graviter tentari, aut sic tentatum non discedere a Deo, non esse in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt, sed homines nunc *potentiore* indigere gratia ad perseverandum, ita ut sine tali gratia liberum arbitrium vel omnino non, vel nonnisi cum magna difficultate in bono perseverare possit in hoc statu, ubi ad vincendas tentationes *totis quandoque opus est viribus voluntatis*, quas adhibere *deficientes infirmitate*, etsi possent, non *vellent*, aut non ita *vellent infirmitate voluntatis, ut possent* (per quæ verba consequens duntaxat denotatur impotentia) fuisse vero in viribus liberi arbitrii, quales fuerunt, non inferri in tentationem, non invite præsertim graviter tentari seu non sentire vehementem internam, eamque indeliberatam rixam & violentam inclinationem, & cum hac voluntatis liberate perseverare posse, vel non perseverare: unde in

eo statu quibusdam cadentibus alii per-
stiterunt, dum omnes cum accepta
gratia persistere potuissent, si voluissent,
etsi actu illi solummodo perstiterint,
qui amplius fuere adjuti, etsi & hi ac-
ceptæ ampliori gratiæ resistere potu-
issent. Et sic optime combinari arbi-
tratur textus in speciem contrarios.

Ad secundum facilis pariter erit
responsio, si, de quali discretionem Au-
gustino sermo fuerit, attenderimus.
Loquitur ibi Augustinus de discretionem
electorum a massa perditionis, a qua
in hoc statu non nisi gratia liberationis,
qua non indiguit Adamus in statu in-
nocentiæ, discernit, eo ipso quod li-
berum arbitrium gratia destitutum ab
ea massa se ipsum liberare non possit:
tali gratia liberationis nempe, non in-
diguere Angeli, unde per hanc non
fuere discreti, nec ullus eorum gratia
sanctificante & actuali saltem suffici-
ente caruit; unde omnes gratia suffi-
ciente instructi, & potentes bene &
male operari, se ipsos per sua meri-
ta aut demerita discrevere, qualiter

*quomodo An-
geli boni a
malis per
propria me-
rita se discre-
verint?*

sine gratia liberationis se discernere non possent homines in statu naturæ lapsæ, cum sine tali gratia nullum amplius fuisset, aut esse potuisset meritum. At non minus homines in statu naturæ lapsæ accepta gratia sufficiente se ipsos discernere possunt per merita; quid enim magis, quam ipsa bona & mala opera, malos discernit a bonis & vice versa. Hæc tamen discretio aliam priorem supponit, factam a Deo, qui quosdam absque ullis meritis plus aliis ab æterno dilexit, iisque majores præparavit gratias, quibus in tempore infallibiliter eorum salutem operaretur, & sic per gratiam electos discrevit a reprobis, illis efficaces, his mere sufficientes præparando gratias, eodem modo Angelos bonos a malis discretos fuisse non ambigendum, quoniam & his majores, & efficaces præparavit gratias, quibus eosdem certissime cooperaturos fore prævidit, dum aliis mere sufficientes, quibus eos minime cooperaturos præscivit, justo & occulto judicio largiri decrevit. Similem discre-

scre-

secretionem in Angelis etiam ipsemet adversarius admittere tenetur, etsi Angelos æquali gratia præditos fuisse daremus; neque enim Deum gratiam bonorum Angelorum efficacem futuram, malorum vero inefficacem mansuram fore, infallibiliter præsciisse negabit. Cum Recentioribus igitur ad scientiam mediam confugere debebit, & cum illis fateri, gratiam Angelorum saltem in ratione beneficii prorsus gratuiti & absque ullis meritis concessi, longe fuisse majorem ea, quæ concessa fuit Angelis malis: jam ergo non per sola merita, sed per ipsam gratiam Angeli inter se fuere discreti. Nos vero ex rationibus supra propositis gratiam bonorum Angelorum non solum in ratione beneficii, & quia prævisa fuit efficax, sed intensive majorem fuisse contendimus.

A primo itaque ad ultimum adjutorium quo in sensu P. Berti intrinsece efficax nullatenus necessarium, sed libertati indifferentiæ nocivum judicamus: 2do. etiam in statu innocentiae liberum arbi-

trium per gratiam ad operationem applicatum fuisse firmiter tenemus; alioquin Deus in sensu Augustini causa non foret meritorum & perseverantiæ in bonis Angelis, a quo tamen non modo donum, quo perseverare possent, sed ipsam accipere perseverantiam. 3tio per amplius illud adjutorium concessum bonis Angelis nullatenus gratiam Patriæ, sed viæ ab Augustino intellectam ex ipsomet S. Patre satis probatum arbitramur, per quod ipsum *adjutorium amplius* Angeli boni satis discreti fuere a malis, ut adeo non tam propriis meritis, quoniam & hi nihil habuere, quod non gratis a Deo accipere, quam gratia divina inter se discretos fuisse fatendum sit.

Caput V.

Varias quæstiones & dubia
de gratia efficaci dis-
solvit.

S u m m a r i u m.

1. In quo sensu gratia efficax in-
fallibiliter suum inferre dicatur effe-
ctum, examinatur.

2. An ad defendendam nostram sen-
tentiam opus sit admittere scientiam
mediam, inquiritur.

3. Deum etiam in causis contingentibus
posse videre futuros effectus libe-
ros tanquam probabilius asseritur.

4. Eadem sententia ex divo Tho-
ma probatur.

5. Respondetur ad argumenta Sua-
rez.

6. Sol-

6. Solvuntur reliquæ difficultates.

7. Omnia, quæ sive Scriptura sive Patres ad gratiam efficacem requirunt, delectationi cœlesti relative superiori convenire ostenditur, fitque conclusio operis.

I.

In quo sensu gratia efficax dici possit infallibilis.

*in quo sensu
gratia efficax
dici possit in-
fallibilis.*

I. Examinandum adhuc restat, an delectatio relative superior (de gratia enim efficaci ut tali, seu reduplicative sumpta quæstio nulla esse potest, utpote quæ eo ipso efficax haud foret, si suum non obtineret effectum) non semper modo, verum etiam infallibiliter suum inferre effectum dici possit; quocirca certum omnino & apud omnes Catholicos in confesso est, Deo competere media, quibus omnem etiam liberum a quovis obtinere potest effectum: sicut enim cor regis, ita omni-

omnium pariter hominum voluntates in manu Dei sunt, potentis ea inclinare quocunque voluerit. Diffidium in eo duntaxat est, an gratia intrinsece & ex natura sua, an solummodo extrinsece & consequenter ad præscientiam divinam sit infallibilis. Primum Thomistæ cum Augustinianis, alterum propugnant Recentiores. Porro infallibile illud dicitur, quod nec falli potest nec fallere, sicut vice versa omne illud fallibile dicimus, quod falli aut fallere potest. Causa vero tunc infallibiliter suum inferre dicitur effectum, quando a productione illius impediri nequit.

quid dicatur infallibile?

Infallibilitas sicut certitudo dividi potest in metaphysicam, physicam & moralem. Dividi potest 2do saltem improprie in objectivam & formalem. Per objectivam intelligimus connexionem objectivam causæ cum effectu, vi cuius ipsa natura causæ petit conjungi cum effectu & talem infallibilitatem juxta Thomistas habet præmotio physica, & juxta Augustinianos

infallibilitatis divisio.

*infallibilitas
proprie talis
non datur a
parte rei.*

ac Jansenistas delectatio relative superior. Infallibilitas formalis & proprie talis in solis datur propositionibus & cognitionibus. A parte rei enim aliud non datur, quam objectum taliter vel taliter dispositum, habensque hanc vel illam exigentiam, aut naturam, de qua variæ in quavis materia seu contingenti seu necessaria formari possunt propositiones, quarum omnium possibilitatem aut falsitatem ab æterno divinus novit intellectus. Nec certius Deo fuit, hominem fore animal rationale, si produceretur, quam Petrum, si haberet gratiam. A convertendum fore.

*quomodo
gratia sit in-
fallibilis in
nostra sen-
tentia?*

His præmissis, quid in nostra sententia de gratiæ infallibilitate sentiendum sit, cuivis pronum erit colligere infallibilitatem intrinsecam, objectivam, & talem, vi cujus delectatio superior necessario necessitate antecedente seu metaphysica seu physica, & ex natura sua cum effectu seu consensu libero conjungi exigeret, implicatoriam & cum libertate indifferentiæ impossibi-

bi-

bilem esse ex hucusque dictis ad oculum patet. Qua enim fronte liberam dicemus voluntatem, in cuius potestate non est, habere aut non habere delectationem relative superiorem, aut eidem præsenti consentire aut dissentire? Possumus nihilominus gratiam efficacem seu delectationem superiorem dicere infallibilem infallibilitate quadam intrinseca, sed morali duntaxat, & in hoc sensu, quod ei propter ipsam intrinsecam suam virtutem nunquam resistatur; & ne quidem resisti possit potentia (ut scholastici loquuntur) reducenda in actum; ipsa quippe delectatio superior virtute ac intensione sua ad consensum, & ad sibi non efficaciter resistendum, suaviter simul ac efficaciter tali tamen cum moderamine determinat, ac allicit, ut minime inde lædatur libertas indifferentiæ; nec effectum suum mere per accidens, sed quasi per se & universaliter infert, cum sic universaliter comparata sit voluntas ut quantumvis libera per delectationem relative superiorem vinci se permittat. Solemus autem & eam-

eam causam dicere infallibilem quæ, semper, licet contingenter, in certis circumstantiis suum inferre solet effectum. Si quis tamen causam, quæ absolute suo frustrari potest effectu, fallibilem potius dicendam arbitretur, nullum in me habebit adversarium. Dicat, per me licet, gratiam infallacem potius, seu non fallentem, quam infallibilem, modo scientiam Dei, quæ præsupponit veritatem contingentem hujus propositionis: *delectatio superior semper ob suam virtutem efficaciter movet voluntatem liberam*, infallibilem esse agnoscat. Scimus voluntatem humanam ita esse comparatam, ut a quibusdam adversitatibus, doloribus semper, nisi speciali adjuvetur gratia, ad impatientiam (utique liberam, quia peccaminosam) moveri se permittat; cur non idem de delectatione relative superiore affirmare nobis liceat?

quomodo Do-
ctor Angeli-
cus explicet
infallibilita-
tem prædesti-
nationis?

Ipsemet Doctor Angelicus q. 6. de
verit. art 3. in explicanda infallibilita-
te prædestinationis recurrit ad multi-
tudinem & virtutem plurimum sibi suc-
cedentium gratiarum, ubi si deficiat

pri-

prima, altera vel tertia ejus defectum supplet, fere sicut si uni turmae hostili alia semper & alia succedat, victas tandem manus præbere debet, qui prius ter quaterve victor evasit, quia suis debilitatus viribus resistere amplius nequit novis sibi usque succedentibus militum copiis. Ipsemetigitur D. Thomas efficaciam gratiæ explicat per virtutem relative majorem. Ex qua doctrina sic contra Thomistas arguetur Pater Ralsler in sua concordia prædeterminationis physicæ vere Thomisticæ cum libertate: si motiones Dei & gratiæ efficaces sunt de se indifferentes, tunc merito S. Thomas pro certitudine infallibili effectus facit tantum apparatus, vi cujus una substituatür alteri, ideo, quia hæc vel deficit, vel ne deficiat. At vero si sunt essentialiter connexæ, ut gratia prædeterminans Thomistica, non opus fuit tanto apparatu; nam si infallibilitas prædestinationis haberetur per præmotiones prædeterminantes, tunc difficultas staret in eo, quomodo cum infallibilitate motionis prædeterminantis

*argumentum
Patris Rals-
ler*

Q

staret

staret liberum arbitrium: at vero, si motiones Dei sunt natura sua fallibiles, & frustrabiles, tunc difficultas stat in hoc: quomodo cum frustrabilitate motionum stet infrustrabilitas prædestinationis, & in hoc explicando laborare debuit Angelicus, prout revera laboravit.

*in ipsum re-
torqueri po-
test.*

Sed ut verum fatear, non video, cur etiam admissio systemate Recentiorum adeo laborare debuerit D. Thomas; si enim omnia per scientiam mediam salvari posse credisset, cur ad causarum succedentium multitudinem recurrisset? Cur non potius uno verbo dixisset: Deum efficaciter volentem effectum, inter millenas causas eam solam applicare, quam per scientiam mediam efficacem fore videret?

Equidem in nos quoque retorqueri posse videtur argumentum; si enim Deus agnoscit, se quemlibet effectum obtinere posse per delectationem relative superiorem, quid opus est recurrere ad multitudinem causarum succedentium? At Responsio in promptu est:

Doctrina D.

est : per multitudinem enim causarum succedentium, quæ simul unam causam totalem constituunt, augetur virtus earundem, ut ultima causa, quæ minorem invenit resistantiam, fortius ac efficacius agere possit, unde causarum virtuti effectum adscribendum putavit divus Thomas, qui in systemate Recentiorum, in quo homo fortiori quandoque resistit gratiæ, & minori consentit liberæ potius voluntatis determinationi adscribendus foret.

Thomæ magis favet nostræ sententiæ

Deus nempe non semper statim ac immediate efficaciter movet ad totum effectum a se intentum, sed prius ad sola inclinat desideria, ad amplectenda media, quibus animus præparatur, & aptus redditur, ut ope ultimæ delectationis illud operetur ac perficiat, ad quod perficiendum a Deo erat prædestinatus. Quod utique Deus per unicam etiam satis intensam præstare potuisset gratiam. Nobis interim demonstrasse sufficit, D. Thomam per vim & multitudinem gratiarum succedentium explicasse infallibilitatem præ-

destinationis, quod fatis fuisset ineptum, si per gratiam relative minorem unquam obtineri effectum credidisset; nec laborandum fuit D. Thomæ in explicando, quomodo cum motione non necessario connexa cum effectu stet libertas; eo ipso enim, quod motio nullam (nisi ad summum moralem eamque sæpius late dictam) voluntati afferat necessitatem, eandem relinquit liberam, atque ad merendum ac demerendum idoneam. Etsi vero nullam agnoscamus cooperandi delectationi superiori necessitatem, prædestinationis tamen infrustrabilitatem cum Recentioribus inde salvam dicimus, quod ea præsupponat scientiam divinam, quæ, an media dici possit, ex sequentibus patebit.

II.

An ad defendendam nostram sententiam opus sit admittere scientiam mediam?

quid sit scientia media?

Per scientiam mediam aliud non intelligunt Recentiores, qui eam propu-

pugnant, quam scientiam contingentium conditionate futurorum in se ipsis.

Vocari solet media, quod inter scientiam simplicis intelligentiæ, qua Deus cognoscit possibilia, & scientiam visionis, qua absolute futura, præsentia & præterita cognoscit, quasi sit media, dum per eam contingentia seu libera conditionate futura, & quidem in se ipsis cognoscuntur. In omnium

enim sententia certum ac indubitatum est, Deum infallibilem habere cognitionem contingentium conditionate futurorum: at vehementer inter se authores dissident in assignando medio, in quo Deus ea videat. Thomistæ ea videri putant in Decreto quodam subjective absoluto, & objective conditinato, v. g. volo ut Petrus, si haberet gratiam A, converteretur. Alii ea

in alio decreto aut etiam causa creata necessaria videri arbitrantur; sic in systemate Jansenii Deus in Drecreto, quo Petro decernit dare delectationem coelestem relative superiorem, imo in ipso etiam tali delectatione, utpote necessario post se trahente effectum,

Deus in omnium sententia habet infallibilem cognitionem de futuris contingentibus. De solo medio dissidium est inter authores.

videre poterit futurum consensum. Quidam etiam effectum futurum liberum in sua causa contingenti completa & proxime disposita videri posse existimant: Recentiores denique ea videri in se ipsis docent, dum Deus, qui omnem etiam contingentem veritatem infallibiliter cognoscit, veritatem hujus propositionis contingentis videt: *si Petro darem gratiam A, ei cooperaretur.* Cum enim juxta ipsos detur determinata veritas propositionum de futuro contingenti, una ex his propositionibus, si Petrus haberet gratiam A, eidem cooperaretur. Item: si haberet hanc gratiam, ei non cooperaretur, determinate debet esse vera, altera falsa: cum igitur Deus videat, quænam sit vera, quæ falsa: & eidem necessario competant media, quibus pro libitu hominum voluntates inclinare potest, videbit, quænam ex his sit vera, aut quale medium adhibere oporteat, ut infallibiliter ab homine obtineret consensum: his breviter relatis paucis desuper mostram aperimus mentem, ac primo quidem cum Re-
centi-

centioribus Decretum Thomisticum reſciendum arbitramur, quod illius Doctor gratiæ nec minimam unquam fecerit mentionem, nec illud stare poſſe videatur cum libertate indifferentiæ ab Auguſtino propugnata; omne enim antecedens liberam voluntatis determinationem, ſi ab eadem voluntate ſit inimpedibile, & nihilominus neceſſario connexum cum actu; tollit, ut ſæpe inſinuavimus, libertatem ab Auguſtino deſenſam, ubi breviter duo bene obſervata vellemus. Primum eſt: quod Thomiſtæ non ſat tutum ſuæ præmotioni quæſierint aſylum, dum eam ad actum ſecundum retulere; abs dubio enim ſaltem Decretum Dei ſe tenebit ex parte actus primi. Quod cum pariter ſit antecedens, inimpedibile, & neceſſario connexum, cum actu aut libertatem tollet, aut illam etiam præmotio phyſica, etſi ſe tenere dicatur ex parte actus primi, integram relinquet.

Decretum Thomisticum videtur repugnare libertati.

Alterum eſt, quod tale Decretum etiam a Janſeniſtis & Auguſtinianis

nec uniuerſim ab Auguſtini-

*quis & Jan-
senistis ad-
mitti potest.*

negandum fit saltem in Adamo, qui perfecta juxta ipsos fruebatur libertate indifferentiæ, jam ergo & hi ad omnes vel plerasque saltem difficultates a Thomistis obiici solitas respondere tenentur.

*datur deter-
minata veri-
tas propositi-
onum de futu-
ro contingen-
ti.*

Sed nec in causa creato necessario cum effectu connexa videri actus futuros liberos, eadem sane ratio persuaadet ac penitus convincit. De causis solummodo contingentibus dubium esse posset, de quibus mox infra nostram dabimus sententiam. Interim cum Recentioribus admittimus determinatam veritatem propositionum de futuris contingentibus. Cum enim nec duo contradictoria simul possint esse vera aut falsa, nec in statu reali detur suspensio, sed res pro tempore per culpam importato necessario aut ita se habeat, prout enunciat propositio, aut non ita se habeat, unam determinatam ex propositionibus contradictoriis determinate veram, alteram falsam esse necesse est. Ulterius tamen hic in nostra progredimur sententia, & in specie sequentes propositiones

nes determinate veras pronunciamus:

si Petrus haberet delectationem cœlestem qualis propositio determinate vera sit.
relative superiorem delectatione terrena,

converteretur: si ea foret relative æqua-

lis, consensum suspenderet: si vero om-

nino foret inferior, non converteretur,

sed ei resisteret. Sic enim omnem vo-

luntatem comparatam esse arbitramur,

ut quævis semper, etsi libere, ce-

dat delectationi relative superiori, quod

ipsum cum infallibiliter cognoscat De-

us, infallibilem abs dubio habet de fu-

turo consensu libero cognitionem. Ul-

terius cum Recentioribus haud grava-

te admittimus, Deum effectus futuros *Deus effectus*

liberos videre in se ipsis: Deus enim *futuros libe-*

omnia, & quidem omni modo, quo *ros videt in*

sunt cognoscibilia, cognoscit: at ef-

fectus futuri liberi sunt cognoscibiles in

se ipsis, cum sint vere futuri, Deoque ob-

jective in mente sua præsentem, & in super

in se ipsis veram habeant cognoscibi-

litate: cum igitur taliter sint cognos-

cibiles, nec is modus cognoscendi

specialem in Deo dicat imper-

fectionem, nil sane prohibet, quo

minus Deum taliter cognosce-

re effectus futuros liberos asseramus.

*an eos videat
per scientiam
mediam?*

At sic, inquiet nonnemo, videatur per scientiam mediam? Quid tum? etiam admissa sententia Augustiniano-
rum Deus lapsum Adami non nisi per scientiam mediam infallibiliter videre potuit: aut dicant in quo alio eum medio cognoverit? Quæstio tamen videtur esse de voce, quam ut evitemus, sic conditionate, respondemus: si omnia illa quæ videntur in se ipsis, etsi simul videantur in suis causis contingentibus, dicuntur videri per scientiam mediam, in nostra sententia admittenda erit scientia media. Si vero ea duntaxat per scientiam mediam videntur, quæ solummodo videntur in se ipsis, decisio ab eo dependet, an quis, Deum in causis contingentibus infallibiliter posse videre futuros effectus, arbitretur, an vero id impossibile judicet: si primum affirmaverit, scientiam mediam admittere non poterit: si alterum: eam scientiam negare nequibit.

*an in suis causis
contingen-
tibus?*

Quo

Quocirca observandum, posse sal- *Salvo nostro*
vo nostro systemate defendi, Deum *systemate u-*
videre futuros effectus liberos vel in *trunque de-*
se ipsis duntaxat, vel etiam in suis *fendi potest.*
causis contingentibus & liberis. Prin-
cipalis quippe quæstio in eo versatur,
an homo semper cooperetur delecta-
tioni superiori, & quidem ob ipsam
suam intrinsecam virtutem, ad quod
parum refert, seu Deus hanc verita-
tem solummodo in se ipsa, seu etiam
in sua causa contingenti videre dica-
tur. Quis vero negaverit, Deum in-
fallibiliter cognoscere, hos vel illos
dolores valde intensos homines taliter
aut taliter dispositos per ipsam suam
intensionem ordinarie saltem permotu-
ros ad impatientiam liberam, etsi hæc
quoque veritas mere fit contingens?
Alioquin necessario quandoque & si-
mul libere foremus impatientes, quod
in terminis repugnat. An vero idcir-
co Deum in dolorum intensione vide-
re futuram impatientiam liberam dice-
mus? Certe id bene inferri negabunt
Recentiores. Nobis tamen probabili- *nobis proba-*
us longe Deoque honorificentius, quin *bilius est, eos*

&

videri posse & Scripturæ ac Patribus conformius
in suis causis videtur, si infallibilem quoque futu-
contingenti-
bus. rorum contingentium scientiam in suis
 causis contingentibus saltem comple-
 tis & proxime dispositis in Deo ad-
 struamus.

III.

An Deus in delectatione su-
 periore tanquam in causa me-
 re contingente infallibiliter
 videre possit actus futu-
 ros liberos.

Cum ex hætenus dictis, Deum
 quævis enunciabilia de quavis re, om-
 nemque veritatem quantumvis contin-
 gentem infallibiliter cognoscere mani-
 festum sit, simulque delectationem re-
 lative superiorem lemper etsi contin-
 genter, ob suam intensiorem esse ef-
 ficacem, satis hucusque, superque osten-
 sum fuerit, nemini amplius dubium ef-
 se poterit, quin Deus, qui omnia om-
 ni modo, quo absque imperfectione
 cognoscibilia sunt, infallibiliter cogno-
 scit, etiam hanc veritatem contin-
 gentem infallibiliter videat, & non
 so-

solum talem delectationem semper fore victricem, sed eandem quoque ob ipsam suam intensiorem ac virtutem semper suum illaturam fore effectum, cognoscat: quod, nisi quæstionem de voce instituere velimus, aliud non est, quam videre effectum in sua causa contingenti. Aliter nempe effectus videtur in sua causa, aliter in se ipso: in se ipso videtur, dum Deus illum sibi habet objective præsentem ab æterno, & de eo infallibiliter cognoscit, quod in tempore extiturus potius sit quam non extiturus: in causa cognoscitur, si virtus causæ talis esse agnoscatur, quæ vel necessario vel saltem semper, quia est talis virtus, suum inferat effectum. Ex quibus sequens formatur argumentum.

quid sit effectum videri in causa?

Deus infallibiliter videre potest effectum futurum in causa necessaria: ergo eundem quoque videre poterit in causa contingenti. Disparitatem solidam, quam sæpe quæsi, hucusque non inveni: cumque insuper hæc sententia melius longe sentiat de Deo,

probat Deum videre futuros effectus in suis causis contingentibus.

&

& infallibilem scientiam etiam in causis contingentibus admittat, pro quali scientia in Deo semper stat possessio, adversarii vero conjecturalem duntaxat futurorum in suis causis contingentibus admittant cognitionem (nisi omnino minorem in Deo, quam in Angelis, qui utique cognita virtute causæ & dispositione subjecti vehementem conjecturam habere possunt de futuris effectibus etiam liberis agnoscere velint scientiam) qualis scientia, si tamen scientia vocari potest, a Deo, quantum fieri potest, removenda est, nostræ sententiæ tamdiu insistendum merito arbitramur, donec rationibus luce meridiana clarioribus de contrario fuerimus convicti.

Equidem minime nos latet, adversarios discrimen causam necessariam inter & contingentem in eo ponere, quod in illa Deus videat vim necessitantem, & sic infallibiliter inferre possit, eam suam producturam fore effectum: in hac vero solum agnoscat vim vehementer impellentem, cui tamen ab-

so-

solute resistere possit voluntas, ex quo sequitur Deum cognita sola virtute causæ, infallibiliter inferre non posse, eam fore efficacem. At hic non bene advertunt adversarii, in nostra sententia non modo vim impellentem, sed *semper* quoque ac *universim* suum inferentem effectum adstrui: quo posito, non est, cur in causa necessaria, non item in contingenti videri posse futuros effectus asseramus, ideo quippe in causa necessaria videri potest futurus effectus, quia eum semper ob suam virtutem infert: pariter igitur videri poterit futurus effectus in causa contingenti, si eum ob suam virtutem semper inferat: nec refert, quod illa necessario, hæc contingenter eum inferat: ex hoc enim aliud non inferitur, quam unam causam esse necessariam, alteram contingentem: modo igitur videatur effectus virtute causæ secuturus, contingens ille sit, an necessarius perinde est, jam effectus dici poterit videri in sua causa.

*confirmatur
hæc doctrina
authoritate
D. Augustini*

Ejusdem nobiscum sententiæ fuisse D. Augustinum, ex iis patet, quæ S. Doctor lib. 4. de anima & ejus origine cap. 7. habet, ubi ait: *nos non cognoscere, quibus tentationibus vincenda sit nostra voluntas, vel quibus sit restituta, quia illam non comprehendimus*: e contrario igitur Deus, qui omnes hominum voluntates etiam super comprehendit, videre poterit, & quidem infallibiliter (nam fallibiliter id ipsi cognoscere possumus) quibus tentationibus vincenda sit nostra voluntas. Super comprehensio autem maxime in eo consistere videtur, quo cognoscat omnia enunciabilia de quavis re, & rerum causis. Doctori gratiæ jungimus fidelissimum ejus interpretem D. Thomam, de cujus mente, cum materiam istam magis scholastice tractet, paulo curatius agemus.

Et D. Thomæ.

IV.

Examinatur mens D. Thomæ.

*argumenta
contraria ex
D. Thomæ.*

Sanctum hunc doctorem hic nobis manifeste adversari satis colligi videtur

tur imo ex iis, quæ habet in commentariis in Magistrum sent. ubi i. 1. dist. 38. q. 1. art. 5. ait, *quædam causæ sunt, quæ se habent ad utrumque, & in istis causis effectus de futuro nullam habet certitudinem, vel determinationem, & ideo contingentia ad utrumlibet in causis suis nullo modo cognosci possunt.*

2do. In quæstion. disput. q. 2. de verit. art. 2. sic habet: *patet, contingens ut futurum est, per nullam cognitionem sciri, cui falsitas subesse non possit; unde cum divinæ scientiæ non subsit falsitas, impossibile esset, quod de contingentibus futuris scientiam haberet Deus, si ea cognosceret, ut futura sunt.*

3tio idem docet in summa contra gentiles lib. 1. cap. 67. ibi: *Divinus intellectus cognoscit res non solum secundum esse, quod habent in causis suis, sed etiam secundum esse, quod habent in se ipsis: nihil igitur prohibet, ipsum habere cognitionem de contingentibus infallibilem.* Quasi diceret; si Deus

tantum cognosceret contingentia in suis causis, non haberet cognitionem infallibilem. Ex quibus merito quisque inferet, ex mente D. Thomæ Deum contingentia libera in suis causis non nisi conjecturaliter, in se ipsis autem infallibiliter cognoscere.

*argumenta
ex eodem pro
nostra senten-
tia.*

*S. Thomas
triplicem mo-
dum, quo con-
tingentia in-
fallibiliter a
Deo cognosci
possint, assi-
gnat.*

His tamen minime obstantibus D. Thomam omnino nostræ favere arbitramur sententiæ. Nam lib. I. contra gentiles cap. 67., ubi explicat, quomodo Deus habere possit infallibilem scientiam de futuris contingentibus, quin idcirco contingentia esse desinant, triplici id modo fieri posse asserit.

Imo. Quia omnia futura Deo ab æterno (saltem objective) sunt præsentia: sicut igitur infallibiliter videri potest cursus Petri, quamvis mere sit contingens, ita Deus videre potest futura ut sibi præsentia, quin eorum inde tollatur contingentia. Ubi observandum, S. Thomam hic non loqui de contingentibus solum naturalibus, sed

sed etiam liberis, cum utatur exemplo cursus liberi.

2do. Id explicat per ipsam differentiam contingentis a necessario, secundum quod unumquodque in sua causa est; contingens enim sic in sua causa est, ut ex ea esse vel non esse possit: necessarium autem ex sua causa non potest non esse. Licet autem divinus intellectus non possit cognoscere contingentia futura, in quantum sunt in sua causa; posset tamen ea infallibiliter cognoscere, quia illa non solum secundum esse, quod habent in suis causis, sed etiam secundum esse, quod habent in se ipsis, cognoscit.

Post hæc ostendit tertium modum explicandi infallibilem scientiam futurorum contingentium, asseritque, Deum non solum videre futura, prout sunt in se, sed etiam prout sunt in sua causa: sic vero ait: *amplius: (quasi diceret, jam plus dicam, quam hucusque dixi) sicut ex causa necessaria sequitur effectus certitudinaliter, ita ex*

hos inter tertius modus nostræ fovet sententiæ.

causa contingenti completa, si non impediatur. Si vero eadem certitudine sequitur effectus contingens ex causa contingenti completa & non impedita, qua sequitur effectus necessarius ex causa necessaria, eadem abs dubio infallibilitate Deus cognoscet effectum contingentem secuturum ex causa contingenti, qua necessarium secuturum cognoscit ex causa necessaria.

quid S. Thomas intellexerit per causam contingentem completam?

Dubium hic est, quidnam S. Thomas intellexerit per causam contingentem completam? Equidem si eum de causa contingenti naturali locutum fuisse dicamus, facile intelligitur, quidnam per causam ejusmodi completam denotare voluerit Doctor Angelicus, causam nimirum naturalem (e. g. arborem, ignem &c.) proxime dispositam ad agendum, quæ necessario futurum operatur effectum, quamdiu non impeditur, & ideo contingens dici potest, quia ab effectu suo impediri poter. At si eum de causa quoque libera locutum fuisse velimus, difficilius est responsio, ad quam difficultatem evitandam non pauci asserunt, S.

Do-

Doctorem de causa duntaxat naturali
fuisse locutum.

Hæc tamen assertio inde nobis me-
rito reiicienda videtur, quod S. Doctor
in genere & absque ullo discrimine
de causis contingentibus (quas inter
primum locum obtinent causæ liberæ)
loquatur, & insuper in fine cap. 67.
duplici exemplo *cursus liberi*, & *sessi-*
onis liberæ (prout legenti totum ca-
put patebit) utatur. Et, quod am-
plius est, statim capite sequenti ubi
de causis liberis agit, in iis quoque videri
effectum liberum doceat. Oportet osten-
dere, inquit D. Thomas capite sequenti,
seu 68. (*quod Deus cogitationes mentium,*
& voluntates cordium cognoscat in vir-
tute causæ, cum ipse sit universale es-
sendi principium.

Unde Deus cognoscendo suam ef-
fentiam tanquam universale rerum
principium, a quo omnis causa crea-
ta suam habet virtutem, cognoscit ef-
fectus liberos non solum in se ipsis,
sed etiam in suis causis: *sic enim* (ut
ibidem pergit S. Doctor (*Deus cogno-*

quomodo Deus in essentia sua cognoscat effectus futuros liberos?

scendo suam essentiam alia cognoscit, sicut per cognitionem causæ cognoscuntur effectus.

At per cognitionem causæ cognoscuntur effectus illative, & ratione virtutis, quam causa habet ad producendum effectum: ergo Deus cognoscit futura libera in sua essentia non solum ut repræsentante omnia, sed etiam prout est causa omnium, & prout virtutem habet omnes effectus

quomodo sit causa contingentium?

obtinendi. Dixerat autem alibi S. Thomas Deum esse causam contingentium ex eo, quod velit aliqua contingenter evenire, & quod ad ea, quæ velut contingenter evenire, applicet causas proportionatas seu contingentes. Si ergo videt futura libera in sua essentia, prout est causa contingentium, eatenus ea videt, quatenus cognoscit decretum suum applicandi causas proportionatas. At sic necdum videret infallibiliter ipsum effectum liberum, nisi simul cognosceret, causam contingentem rite dispositam certissime suum obtenturam fore effectum.

Per

Per causam igitur completam eam a D. Thoma intellectam arbitramur, quæ habet suum ultimum determinativum ad agendum, quale in nostra sententia est delectatio relative superior, in cujus præsentia voluntas semper operatur, nisi a causa potentiori, nempe Deo, impediatur.

Ex his facilis est ad argumenta *respondetur ad argumēta contraria.*
ex eodem S. Doctore proposita respon- *Ad unum*
sio. Ad unum dicimus, S. Thomam
ibi loqui de causis necdum completis,
& abstrahendo ab ultimo determinati-
vo consideratis: sic profecto D. Tho-
mam interpretari nobiscum debent Tho-
mistæ & Augustiniani. Licet enim ex
præmotione physica Thomistarum &
delectatione victrice Augustinanorum
sequatur effectus liber, in iis tamen,
utpote infallibiliter cum actu libero
connexis, abs dubio Deus videre potest
actus futuros liberos. Eandem pariter *ad 2. & 3ti-
um.*
responsionem applicamus ad secundum
& tertium argumentum. Quando igitur
D. Thomas docet, contingens, ut
futurum est, per nullam cognitionem

sciri, intelligendus est de futuro antecedenter ad ultimam dispositionem considerato, ut si quis pro priori ad delectationem relative superiorem pronuncia-
ret hanc propositionem: *voluntas operabitur bene*; quæ veritas, non visa delectatione superiore, in sua causa videri nullo modo posset, cum vero Deus omnem veritatem omnesque effectuum causas, causarumque virtutes, & quidquid demum de his enunciari aut cogitari potest, sibi habeat præsent^tes, etiam in causa contingenti completa, ex qua certitudinaliter sequitur effectus contingens, videre poterit effectum futurum liberum.

V.

Respondetur ad argumenta Suarez.

*proponuntur
argumenta
Doct̃oris exi-
mii Im̃m.*

Affertioni nostræ de infallibili effectuum contingentium in suis causis visione totis sese viribus opponit Doct̃or eximius lib. 2. de scientia futurorum cap. 7. N. 3. ubi sententiam suam, seu nobis contrariam, sibi cer-
tam

tam omnino ac indubitatam esse profitetur. Imo. Quia effectus in causa cognosci non potest, nisi secundum esse, quod habet in ea: sed effectus contingens in causa sua proxima etiam proxime disposita ad operandum, cum omnibus prærequisitis non habet esse certum & determinatum, sed indifferens, quia virtus causæ nec est ex se ad illum determinata, neque ex omnibus adjunctis sufficienter determinatur, alioquin causa libera non foret, de cujus ratione est, ut positis omnibus ad agendum requisitis agere possit vel non agere: quo posito non videtur, quomodo in tali causa certitudinaliter cognosci possit effectus.

2do. In voluntate præcise, certum 2dum.
est, non posse videri actum liberum:
sumantur ergo simul omnia adjuncta
voluntati. Jam sic: vel voluntas po-
sitis iis omnibus contingenter, vel ne-
cessario producit effectum? Si neces-
sario; sublata est libertas. Si contin-
genter; quæritur quomodo cognosca-
tur, voluntatem producturam actum,

cum contingens sit ea productio? Si dicatur, in aliqua priori causa, de hac eadem redibit quaestio, & sic in infinitum.

3tium.

3tio. Vel concursus omnium illarum contitionum, quæ dicuntur determinare libertatem, provenit ab extrinseco, voluntate solum passive se habente, vel medio influxu libero voluntatis? Si primum: sequitur impediri libertatem, dum voluntas ab alio determinatur prius, quam ipsa libertate sua utatur. Nec refert, si ea determinatio dicatur solum moralis, non physica, & ideo non impedire libertatem; nam contra est, quia illa determinatio moralis non est necessaria, nec semper, imo raro occurrit; cum tamen Deus etiam cognoscat futura contingentia, quæ proveniunt a voluntate omnino indifferente, & quandoque etiam in contrariam partem magis propensa, ut contigit in Adamo magis propenso ad bonum quam ad malum.

4to.

4to. Si propositiones conditionales *4turn.*
cognoscuntur in sua causa, revera
cognoscuntur in vi illationis; quia co-
gnoscitur consequens in antecedente, &
quidem ex vi ejus infallibiliter futurum:
infallibilitas autem, quæ oritur ex vi
antecedentis per se sumpti, nulla alia
facta suppositione ex parte consequen-
tis, requirit necessitatem in causa,
prout antecedit usum libertatis, quæ
necessitas repugnat libertati.

5to. Hæc doctrina ex eo admitti *5turn.*
non posse videtur, quia sic etiam An-
gelus, cum comprehendat voluntatem,
infallibiliter cognoscere posset futuros
effectus. Nec dici potest, Angelos so-
lum comprehendere nostras volunta-
tes; nam contra est; quia Angelus
comprehendens voluntatem & omnia
adjuncta, jam cognoscit, quidquid co-
gnoscibile est in iis: ergo cognoscit
actum futurum in vi illationis. Huc-
usque Suarez.

Verum nec istæ rationes adeo vi-
dentur evincentes, ut inde a nostra
recedere teneamur sententia.

Ad

*respondetur
ad 1.*

*an effectus
contingens
habeat esse
certum &
determina-
tum in sua
causa, &
quomodo?*

Ad primum dicimus, etiam effectum
contingentem in sua causa proxima,
& proxime disposita ad operandum,
magisque inclinata ad unam partem
contradictionis habere esse certum &
determinatum, non equidem sic, ut
causa ex necessitate agat, quod con-
trarium foret libertati, sed ut effectum
suum vi talis inclinationis vere asse-
quatur: unde hoc esse, quod in tali
causa habet effectus contingens, non
est omnino indifferens, sed jam potius
determinatum ad futuritionem in ipsa
causa, & hæc determinatio omnino
certa est respectu Dei, quia semper in
similibus circumstantiis suum infert ef-
fectum. Nec tamen inde quisquam
merito inferet, sic voluntatem non se
ipsam determinare ad actum liberum;
nam, ut sæpe advertimus, voluntas
vere se ipsam determinat, sed deter-
minata prius per gratiam, idque sane
est, quod insinuare voluit Augustinus
dum nos quidem velle dixit, quando
volumus, at Deum facere, ut velimus,
præbendo vires efficacissimas. Dele-
ctatio igitur nostra vere & proprie
est

est determinatio vel si inavis, præ deter-
minatio, cum inclinando vere efficiat,
ut voluntas se determinet ad actum
liberum. Differt tamen a promotione
physica Thomistarum, quod ei etiam
præfenti & in sensu composito resisti
possit, quodque necessitatem duntaxat
moralem, sæpiusque solum late dictam
(nisi nimium fuerit intensa ut v. g.
in peccatoribus obduratis) inferat.
Etsi vero de ratione causæ liberæ sit,
ut positis omnibus ad agendum requi-
sitis possit agere vel non agere, mi-
nime tamen ratio causæ liberæ exigit,
ut ad illud, ad quod minus inclinatur,
quandoque se determinet, alioquin ne-
cessario quandoque id, quod minus de-
lectat, eligeret, quo nescio an absur-
dus quid vel cogitari posset.

*delectatio su-
perior dici
potest præde-
terminatio.*

*quid sit de ra-
tione causæ li-
beræ?*

Nec quidquam proderit, si quis ad
necessitatem quamdam vagam operan-
di quandoque secundum id, quod mi-
nus delectat, recurrere hic velit, eo
quod impossibile videatur, ut homines
diversissimæ indolis semper agant uni-
formiter, & insuper experientia con-

*an admitti
possit necessi-
tas vaga
quandoque
operandi se-
cundum incli-
nationem de-
lectationis in-
ferioris.*

stet,

stet, homines sæpe, quod minus placet, eligere. Contra enim est, quia talis necessitas vaga gratis prorsus, & absque ulla sufficienti ratione adstruitur: si enim quemvis actum determinatum, ad quem major inclinatur delectatio, libere eligere possum, nulla sane dabitur necessitas, eligendi quandoque seu determinatum seu indeterminatum actum, ad quem allicit delectatio relative minor: sine omni calamo scribere non possumus, unde aliquis saltem indeterminate est necessarius: at sine omni actu, ad quem determinatur delectatio minor, vivere, & libere vivere possumus, unde nulla opus est necessitate vaga: alioquin homo, qui nonaginta novem elicuisset actus liberos juxta inclinationem delectationis superioris, centesimum tandem, quem ultimum ponimus, necessario eliceret juxta determinationem delectationis relative inferioris. Ad cætera jam superius respondimus.

ad 2. Ad 2. Fatemur, in voluntate præ-
an in volun- cise tanquam in causa non posse vi-
 deri

deri effectum liberum, quia voluntas *tate præcise*
 nec ad unum magis nec ad alterum *cognosci pos-*
 est inclinata, at si omnes dispositiones *sint effectus*
 & voluntatum affectiones simul fu-
 mantur, in iis videri poterit futurus
 effectus, cum Deus voluntates nostras
 ita comparatas esse sciat, ut semper
 cedant delectationi relative superiori,
 sicut easdem ita comparatas novit, ut
 certæ dolorum intensiōi, nisi specia-
 liter adjuvetur, semper cedant. Cur
 igitur Deus visa dolorum intensiōe
 & perspecta voluntatis constitutione
 non infallibiliter inferre possit, omnem
 hominem taliter constitutum hac do-
 lorum intensiōe superandum fore?
 Certe contrarium non hic præsumen-
 dum sed positive probandum foret,
 cum possessio stet pro infallibili Dei
 scientia.

Ad 3. Fatemur rursus, voluntatem *ad 3.*
 passive se habere ad habendam præ- *an voluntas*
 viam delectationem indeliberatam, eo *passive se ha-*
 ipso, quod eam non libere producat, *beat ad præ-*
 quamvis eam vere, utpote actum vo- *viam delecta-*
 luntatis sibi proprium, adjuvante Deo *tionem inde-*
 liberatam?

pro-

producat. Hæc tamen delectatio non phyſice neceſſitat, ſed ſolum excitat voluntatem, eamque magis ad hoc quam ad aliud eligendum reddit propenſam, quin ſemper vel moralem proprie dictam aſſerat neceſſitatem, nec tamen inde ſequitur, voluntatem quandoque ſequi delectationem minorem; id enim nulla conſtat experientia, neque probatur exemplo Adami, de quo jam ſupra egimus. Si autem homo ſemper ſequitur inclinationem majoris delectationis, non eſt, cur Deum in tali inclinatione tanquam in cauſa, perſpecta ſimul voluntatis comparatione infallibiliter videre effectum futurum liberum negemus.

*occurritur
objectioni.*

Sed quid? Si voluntas poſitive nolleſt cooperari gratiæ intenſiori pure ad oſtendendam & exercendam ſuam libertatem? Reſp. in hoc caſu adfuturam aliam delectationem fortio-
 ram aliam delectationem fortio-
 rem, quæ voluntati delectabilius redderet,
 hic & nunc oſtendere vel exercere
 per omiſſionem actus, ad quem gra-
 tia

tia inclinatur suam libertatem, quam gratiæ cooperari.

Ad 4. dicimus, posse discursum *ad 4tum.*
 quemdam virtuales admitti in Deo, *in Deo ad-*
 vi cujus uno simplicissimo intuitu vi- *mitti potest*
 deat, antecedens esse causam conse- *discursus*
 quentis, sicut videt effectum necessa- *virtualis.*
 rium in sua causa. Admitti etiam po-
 test, talem effectum utut contingen-
 tem, videri sequi aliquo modo *per se,*
 in quantum ea per se sequi dicuntur,
 quæ semper ex tali causa eveniunt.
 Cum igitur delectatio superior ratione
 intensificationis suæ semper suum assequa-
 tureffectum, hanc veritatem abs dubio
 Deus videre, & sic effectum contingen-
 tem in sua causa cognoscere poterit.

Ad 5tum jam responsum fuit su- *ad 5tum.*
 perius.

VI.

Solvuntur reliquæ diffi- cultates.

Ut subtilitatum amatores ma-
 gis adhuc pleneque reddamus conten-

S

tos

tos, spinosa illorum, satisque molesta quibus nostram impetunt sententiam, afferemus ac dissolvemus argumenta.

*argumentum
primum.*

solvitur.

Primo itaque sic arguunt: si Deus in causa contingenti infallibiliter videt effectum, ea jam pro priori ad visionem infallibilem habere debet connexionem cum effectu; quomodo enim in causa fallibiliter cum effectu connexa infallibiliter videri poterit effectus? At hic non bene distinguunt inter infallibilitatem ac necessitatem antecedentem & consequentem: Petrus dum currit, infallibiliter currit & cursus ejusdem infallibiliter videtur a Deo, quin necessario necessitate antecedente currat. Eodem modo, quando verum est, delectationem superiorem semper fore victricem, veritatem hanc infallibiliter videbit Deus, quin sit veritas necessaria, aut delectatio superior necessario sit victrix.

*ad hoc, ut
effectus vi-
deri possit in
causa, non*

Causa, quæ semper suum infert effectum, jam infallibiliter eundem inferre, & cum eodem connecti dici potest, infallibilitate quadam fundamen-
tali.

tali, in quantum talis causa præbet *requiritur*
 fundamentum ad habendam de futuro *necessario*
 effectu infallibilem cognitionem, ad *eiusdem cum*
 quam nulla requiritur necessaria con- *causa. Con-*
 nexio causæ cum effectu, modo verum *nexio.*
 sit, eam ob suam virtutem illaturam
 fore effectum: sic vera & contingen-
 ter vera est hæc propositio: *nullus ho-*
minum propter infirmitatem carnis, &
gravitatem tentationum diu vitabit om-
nia venialia cum ordinario Dei auxilio,
etsi ea absolute loquendo vitare posset.
 Veritas hujus propositionis infalli-
 ter videtur a Deo, etsi absolute falsa
 esse posset, & falsa foret in casu ab-
 solute possibili, quo quis actu omnia
 venialia cum ordinario Dei auxilio vi-
 taret. Quem casum si quis impossibilem
 dixerit, aut non ad omne peccatum
 veniale requiri libertatem, aut Deum
 quandoque teneri dare auxilium speci-
 ale & extraordinarium fateri debebit,
 quorum utrumque absurdum est.

Argumentum 2. Vel delectatio su- *argumentum*
 perior ex natura sua id habet, ut mo- *2dum.*
 veat voluntatem efficaciter, vel aliun-

de ? Si primum: necessario movebit efficaciter. Si alterum: unde hoc habet ? An a Deo ? Sed vel a Deo ut auctore talis naturæ ? Et par est ratio. Vel a Deo, ut specialem vim tribuente ? Et redit quæstio, an ista vis indita hoc habeat ex essentia, ut moveat efficaciter, vel non ? Si primum: rursus necessario movebit efficaciter. Si alterum: redibit quæstio, unde hoc habeat, quod semper moveat efficaciter, nec dici potest, gratiæ naturam exigere, ut moveat efficaciter simul tamen contingenter: nam ista omnino sunt repugnantia: vel enim casus possibilis est, quo non moveat efficaciter, vel non est possibilis ? Si primum: in hoc casu omnino non movebit efficaciter, idque contra suam exigentiam naturalem, quod naturaliter fieri nequit. Si alterum: quomodo contingenter movet, si non movere non potest ?

*an gratia ex
essentia sua
moveat effi-
caciter ?*

Resp. gratiam ex natura & essentia sua movere quidem, seu inclinare & excitare voluntatem ad bonum; at movere *efficaciter* essentiale non est gratiæ. Gratia quidem tanquam cau-

sa necessaria necessario tantum agit, quantum potest. Sed quia voluntas, in quam agit, est potentia libera, actioni & motioni gratiæ resistere potest. Interim merito ejus intensiori & virtuti adscribitur, quod moveat efficaciter, quia si non ita foret intensa, ut alteram intensiore superaret, non moveret efficaciter, sicut intensiori doloris adscribitur, quod aliqui blasphemant, quin propterea ea doloris intensio essentialiter petat conjungi cum blasphemias, alias per ejusmodi blasphemias non peccaretur. Gratia igitur ex natura sua aliud non habet, nisi propriam suam virtutem sibi identificatam, quæ voluntati debite dispositæ applicata eam de facto semper quidem movet efficaciter, nullatenus tamen necessitat, id nec exigente virtute gratiæ, nec permittente libertate voluntatis. Gratia proin contingenter quidem, sic tamen movet voluntatem, ut semper suum obtineat effectum, cum ita comparata sit voluntas ut semper a tali gratia vinci se permittat. Sicut enim voluntatem

*voluntas sic
comparata
est, ut semper
cedat delectationi
superiori.*

quantumvis liberam ita comparatam novimus, ut saltem a potiori a delectatione relative superiori vinci se permittat, ita eam sic quoque comparatam dicere possumus, ut nunquam resistere soleat delectationi fortiori; cum id longe sit connaturalius, nec adversarii hucusque suis argumentis contrarium evicerint.

At sic, inquires, voluntas saltem impedire poterit efficaciam gratiæ? Hoc autem admisso sequitur

objectio.

Imo, veritatem hujus propositionis: *gratia ob virtutem suam erit efficax*, dependere a futura determinatione voluntatis: sed hæc ipsa determinatio est libera voluntati, potestque stante virtute causæ omitti: unde ergo infallibiliter cognosci poterit, eam potius ponendam fore, quam omittendam?

Sequitur 2do. nec Deum posse cognoscere veritatem dictæ propositionis independenter a visa determinatione creaturæ, unde

Se-

Sequitur 3tio. Deum jam non in virtute causæ videre effectum; sed videndo simul omnia, & inter hæc ipsam determinationem liberam creaturæ, quod non est videre effectum in causa; neque enim Deus scire potest, cur virtus gratiæ, quæ effectum inferre potest vel non inferre, eam semper & infallibiliter inferat potius, quam non inferat, nisi cognoscendo omnia enuntiabilia de tali causa: videre autem enuntiabilia nondum est videre effectum in causa, sed solum est cognoscere determinatam veritatem propositionum.

Verum ad has quoque difficultates responsio in promptu est. Haud enim gravate fatemur, efficaciam gratiæ a voluntate esse impedibilem; at eam unquam fore impediendam negamus, ipsamet gratiæ virtute id efficiente, ut nunquam a suo impediatur effecta, fere sicut ipsa vehementia motionis, qua quis ad iram incitatur, efficit, ut voluntas, etiam posset, ipsi non efficaciter resistat.

efficacia gratiæ est impedibilis a voluntate, quæ tamen nunquam impeditur.

quomodo ve-
ritas propo-
sitionis con-
tengentis
pendeat ab
ipso effectu?

Cæterum veritas hujus propositio-
nis: *gratia taliter intensa movebit effi-*
caciter, utique partim etiam pendet a
futuro effectu seu actu, quem invol-
vit, sicut etiam veritas hujus propo-
sitionis: *causa necessaria suum produ-*
cet effectum, ab ipso pendet effectu,
quo seu per possibile seu impossibile
non dato vera esse non posset. Non
desunt graves authores, qui ipsam
Dei omnipotentiam a possibilitate crea-
turarum quodammodo, & ita depen-
dere arbitrantur, ut implicante omni
creatura probabilius etiam omnipoten-
tia Dei implicaret. Quis enim Deum
omnipotentem diceret, si nihil omni-
no ad extra producere posset? Ne-
que ista dependentia vel minimam in
Deo dicit imperfectionem, cum ipsa
perfectio divina exigat, posse dare
existentiam creaturis, quam stante ea-
rum implicantia dare nulli posset. Mul-
to magis igitur gratia tanquam causa
boni operis dependere poterit a suo
effectu, sine quo causa nunquam fo-
ret in actu secundo; quoniam vero
necesse non est, gratiam esse causam

in

in actu secundo operis boni, & a voluntate libera a suo impediri potest effectu, nullum per hanc dependentiam libertati avertitur præjudicium; sed nec omniscientia divina quidquam inde patitur, cum ita comparata sit libera voluntas, ut ipsa virtute causæ suaviter determinata, & allecta actum positura sit potius, quam eundem omiffura, quam veritatem contingentem abs dubio infallibiliter videre poterit Deus omniscius.

Alteram sequelam nostræ nil offi- *aliter vide-*
cere sententiæ facile perspiciemus, si *tur effectus*
adverterimus, aliam esse visionem ef- *in sua causa,*
fectus in sua causa, aliam in se ipso. In se *aliter in se*
ipso videtur effectus, in quantum secun- *ipso.*
dum se Deo saltem objective præsens est ab æterno; in sua vero causa videtur, si virtus causæ talis esse cognoscatur, quæ vel necessario, vel saltem semper suum inferat effectum: sicut igitur Deus effectum necessarium in sua causa necessaria cognoscit, quia cognoscit necessariam connexionem causæ cum effectu, simulque videt negationem omnis etiam supernaturaliter possibilis

impedimenti (qualiter cognoscere eum effectum non potest Angelus) sic etiam videre poterit effectum contingentem in sua causa, quem ea sua virtute semper infert.

Deus non solum videt gratiam fore efficacem, sed etiam videt eam efficacem fore ob suam intensionem & virtutem quod est videre effectum in causa.

Ex his habetur Responsio ad 3. Deus enim non simpliciter videt hanc veritatem: *gratia erit efficax*; sed simul videt eam efficacem futuram ob suam intensionem, quod sane aliud non est, quam videre effectum in sua causa, quod qui negat, quæstionem facit de nomine, cui immorari non vacat. Certe si Deus videat causam sic aut sic dispositam semper & constanter suum inferre effectum, eo ipso cognoscit, hanc illationem bonam esse, ac formalem: *datur causa sic disposita; ergo sequetur effectus*. Videtur igitur a Deo effectus futurus contingens non solum in se ipso, sed etiam in sua causa & pro signo priori, etsi hæc veritas per ipsum in signo posteriori existentem effectum intrinsece constituatur; nam & hæc veritas: *causa necessaria producet effectum*, vera est in priori signo ad effectum, etsi per ipsum

ipsum intrinsece constituatur effectum,
 qui si per impossibile non sequeretur in
 altero signo nec ipsa propositio pro priori
 signo vera fuisset. Idem dicimus de *delectationem*
 causa contingenti, hoc solo cum di- *superiorem*
 scrimine, quod ea veritas sit impedibi- *semper fore*
 lis, etsi nunquam impedienda, fere sicut *victricem est*
 impedibilis est scientia Dei de actibus *veritas con-*
 nostris libris, qui si non darentur, eo *tingens &*
 ipso ab æterno impedita fuisset eorum *impedibilis a*
 præscientia: similiter hæc veritas: *voluntate.*
delectatio superior erit victrix, in priori
 signo nunquam extitisset, sed impedi-
 ta fuisset ab æterno, si non sequere-
 tur effectus, quem, ut vera, essentia-
 liter respicit: sed id ipsum, quod mo-
 do vera sit, contingens est.

Nempe ad veritatem propositionis *ad veritatem*
 non requiritur: ut omnia ejus consti- *propositionis*
 tutiva actu existant; nam hæc propo- *non requiri-*
 sitio: *Antichristus peccabit*, hodie vera *tur, ut om-*
 est, licet hodie nec Antichristus, nec *nia ejus con-*
 ejus peccatum existant: poterit igitur *stitutiva actu*
 etiam quædam propositio vera esse in *existant.*
 signo priori, licet ibi non existant
 omnia veritatis constitutiva, quæ so-
 lum

lum existere debent pro tempore per copulam importato. Fingamus vero, aliquem in priori signo pronunciare vel concipere hanc propositionem: *delectatio sic intensa contingenter suum inferet effectum*. Ponamus simul in altero signo, vel si mavis, tempore posteriori secutum fuisse effectum, quis talem jam in primo signo verum dixisse negaverit? Cum res revera contigerit, prout in primo signo pronunciavit? At verum dicere non potuisset nisi jam pro illo signo vera fuisset propositio: datur igitur determinata veritas propositionum contingentium etiam pro priori signo ad effectuum existentiam, quin id eorum repugnet contingentiae: supposita autem determinata veritate propositionum de futuro contingenti jam datur infallibilis causae cum effectu connexio.

*quid in nostro
systemate re-
spondendum
quaerenti, cur
Petrus gra-
tiae potius*

Ex his porro colligere pronum est, quid in nostro systemate respondendum quaerenti, cur Petrus gratiae consenserit potius quam dissenserit? Respondemus enim, quia ipsemet se libere ad

con-

consensum potius, quam dissensum de-
terminavit. *consenserit,
quam dissen-
serit?*

Quodsi ulterius quærat, cur se
potius determinaverit ad consensum,
non equidem cum Recentioribus per
solum nolle & velle hanc difficilem
quæstionem solvimus, dicendo Petrum
se determinasse, quia se determinavit,
sed ideo id factum asserimus, quia
Deus, qui omnem effectum infallibi-
liter per media proportionata obtinere
potest, præparavit, applicavit, aut
applicari permisit talem causam, quam
aptam scivit ad inferendum effectum.
Id vero scivit semper supercomprehen-
dendo voluntatem liberam, virtutem cau-
sæ, & omnia adjuncta, sicque cognoscen-
do omnia enuntiabilia de his, & in-
ter hæc videndo veritatem hujus pro-
positionis: *causa taliter constituta vir-
tute sua semper movebit voluntatem ta-
liter constitutam salva ejus libertate.*

Quam illationem, cum in omni simili
casu procedat, Deus bonam & for- *in causa con-
tingenti com-
pleta & non
impedita vi-
deri potest*
malem esse cognoscit: in tali igitur
causa, utpote completa, si ea non ali-

unde

*futurus esse-
Aus.*

unde impedienda cognoscitur, Deus infallibiliter videre poterit actus nostros liberos. Sed satis de hac spinosa nimis materia, in qua, si quis contrariam amplecti velit sententiam, non multum nos habebit invitos, cum utrumque salvo nostro systemate defendi posse arbitremur.

VII.

Omnia, quæ sive Scriptura sive Patres præcipue S. Augustinus & D. Thomas ad gratiam efficacem requirunt, delectationi Coelestis relative superiori convenire ostenditur, fitque conclusio operis.

His igitur omnibus rite intellectis ac ponderatis, cum non modo facilem in hoc systemate ad quævis contraria dari responsionem, verum etiam omnia, quæ sive a Scriptura sive a Patribus ad rationem gratiæ efficacis requiruntur, clarius, expeditius, & menti Doctoris gratiæ conformius, quam

quam in ullo alio systemate, salvari
& explicari posse arbitremur; merito
propositum hoc systema præ aliis eli-
gendum, & tamdiu retinendum duxi-
mus, donec gravioribus pressi rationi-
bus ab eo denuo recedere cogamur.
Nam

1mo. In hoc systemate non mi- *in hoc syste-*
nus, ac in aliis summa explicatur *mate salva-*
gratuitas gratiæ efficacis, cum Deo *tur Imo,*
liberrimum sit, dare suavitatem bene- *summa gra-*
ficam relative majorem vel minorem. *tiae efficacis*
gratuitas.

2do. explicatur, quomodo Deus ho- *2do omnipo-*
minum voluntates, quando & ubi *tentissima Dei*
voluerit, ad se possit converte- *potestas in-*
re, faciendo nempe, ut plus bonum *clinandi cor-*
verum, quam apparens delectet. *da hominum.*

3tio. Salvatur ad mentem Augu- *3tio, quod*
stini, quod nemo se ipsum discernat, *nemo se ipsum*
sed quisque a Deo discernatur per gra- *discernat.*
tiam. Quos enim Deus ab æterno
elegit ac prædestinavit, iis quoque
præparavit gratias debite intensas,
quibus salutem ipsarum infallibiliter
operatur, dum aliis minus dilectis,
seu reprobis gratias solum destinavit
suffi-

sufficientes, quibus eosdem, etsi possent, nunquam tamen cooperaturos fore prævidit.

4to, quod nemo possit venire nisi tractus a Deo.

4to ad ejusdem S. Patris mentem explicatur, quod nemo veniat ad Christum, nisi tractus a Patre, quodque ipse Pater faciat ut veniamus præbendo vires efficacissimas: quæ expressiones specialem fane vim in ipsa motione denotant.

5to. quod Deus diversis & mirabilibus modis operetur nostram salutem.

5to. Explicatur, quomodo Deus diversis, iisque mirabilibus modis nostram operetur salutem; modo enim per unicam motionem valde intensam, modo per remissam, relative tamen superiorem, modo per plures sibi succedentes operatur in nobis consensum: modo superaddit occasiones bonas, removet impedimenta, quandoque ex ipsis peccatis nostris maxima eruit bona: in his operatur hos, in aliis alios actus meritorios: hunc vi trahit, alium satis leniter, semper tamen per delectationem majorem perducit ad salutem, ubi etiam inter

inter ipsas delectationes maxima est
diversitas; alia enim delectatio est,
quæ inclinatur ad odium, ad ardua &
difficilia, alia quæ impellit ad grata
& sensibus arridentia &c.

6to explicatur, in quo sensu gra-
tia Dei ab Augustino indeclinabilis,
insuperabilis ac invictissima dicta fue-
rit, quin idcirco aut sibi contradixerit,
aut tot in libris a se propugnata de
libertate sententiam revocare debuerit
Gratia siquidem pro libitu declinari
nullatenus potest a nostra voluntate,
cui Deus solum consensum vel dissen-
sum liberum esse voluit. Eadem por-
ro gratia, si relative sit superior, su-
perari nequit a delectatione contraria
debiliore, nisi ipsa voluntas speciali
nisu & conatu resistat gratiæ fortiori,
quod nunquam futurum satis fuisse, &
ni fallimur, solide ostendimus: manet
proin gratia insuperabilis, & quidem
respectu delectationis minoris con-
trariæ insuperabilitate antecedente,
respectu voluntatis vero, consequente
scientiam hujus veritatis, absolute a

6to. in quo
sensu gratia
dici possit in-
declinabilis,
insuperabilis
& invictissi-
ma.

voluntate impedibilis, nunquam tamen impediendæ; quod nimirum delectatio superior semper sit futura victrix. Admitti etiam potest insuperabilitas quædam antecedens, sed moralis duntaxat, quia insuperabilia dicimus, quæ nunquam superantur, & invictissima, quæ nunquam vincuntur.

7. *quomodo gratia salva libertate infallibiliter suum consequatur effectum.*

7. Salvatur infallibilitas gratiæ, in quantum ea compossibilis est cum libero arbitrio. Ea vero non equidem talis esse potest, quæ necessario post se trahat effectum, sed ad eam salvandam omnino sufficit, si virtus & intensio gratiæ intellectui divino fun-

8. *quomodo cum omnibus prædictis stet libertas indifferentiæ.*

damentum præbeat ad habendam de futuro effectum infallibilem cognitionem. 8vo denique explicatur, & cum omnibus prædictis combinatur libertas indifferentiæ, dum in hoc systemate gratiæ in actu primo efficaci seu delectationi superiori etiam in sensu composito resistere possumus ac dissentire, cum nullam ex se necessariam habeat cum effectum connexionem, sed omnino compossibilis sit, & stare possit cum dissensu.

Quo-

Quoniam vero haud leve huic nostro systemati accessurum arbitramur pondus, si illud quoque doctrinæ D. Thomæ per totum conforme ostenderimus; pro coronide de mente hujus S. Doctoris qua fieri potest brevitatem agemus, quo magis inde sententiam nostram non Augustinianam modo, sed etiam vere Thomisticam dicere, & pro tali merito habendam esse gloriarivaleamus. Intentum hoc nostrum affecuti videbimur, si tria ex hoc S. Doctore probaverimus: Primum est, quod ex mente D. Thomæ voluntas non nisi delectatione moveatur. Alterum, quod delectatio relative superior semper suum consequatur effectum. Ultimum denique, quod nihilominus tali delectationi resistere possit voluntas, & delectationi etiam relative minori cooperari.

Systema hoc etiam per totum conforme est doctrinæ Divi Thomæ.

Voluntatem non nisi delectatione moveri, quod primo hic demonstrandum incumbit, satis patere videtur ex iis, quæ S. Doctor habet 1. 2. q. 2. art. 6. & 7., ubi docet, hominem omnia

Ex mente D. Thomæ voluntas non nisi delectatione moveri potest.

velle propter ultimum finem, ultimum vero finem esse beatitudinem, eamque stare in satietate appetitus, & fruitione boni consummati. *Nam* (ut ait loc. cit.) *quidquid homo appetit, appetit sub ratione boni, quod quidem, si non appetitur ut bonum perfectum, quod est ultimus finis, necesse est, ut appetatur ut tendens in bonum perfectum; quia semper inchoatio alicujus ordinatur ad consummationem ipsius. Et art. 7. docet, non omnes homines convenire in ultimo fine; nam quidam appetunt divitias tanquam consummatum bonum, quidam voluptatem, quidam vero quodcunque aliud. Sicut & omni gustui delectabile est dulce, sed quibusdam maxime delectabilis est dulcedo vini, quibusdam dulcedo mellis, aut alicuius talium: illud tamen dulce oportet simpliciter esse melius delectabile, in quo maxime delectatur, qui habet optimum gustum: & similiter illud bonum oportet esse completissimum, quod tanquam ultimum finem appetit habens affectum bene dispositum. Ubi clare insinuat Doctor Angelicus, voluntatem non appet-*

pe-

petere nisi bonum, & inter varia bona illud, quod sibi maxime est delectabile, etsi illud non semper in se sit optimum. Unde & alibi docet, delectationem in ordine intentionis esse priorem desiderio & amore, quia homo ante omnia & præ omnibus appetit delectationem; nemo enim desideraret quidquam aut amaret, nisi amare aut desiderare delectaret. Quid? quod juxta eundem S. Doctorem delectatio sit *fruitio boni*: nemo igitur fruitur bono sine delectatione, qua sola voluntas ad amandum allicitur, & prius quam libere amet bonum, illud apprehendere, & sibi intentionaliter præsens habere, ficque eodem frui, & fruendo delectari debet.

Bonitas nempe & delectabilitas, quæ est in objecto, aut actu, apprehensa a voluntate, causat delectationem indeliberatam in anima, eamque allicit, ad perfecte, diutius, & libere fruendum eo bono, quod valde delectabile apprehendit. Jam quo vehementior est ea delectatio indeliberata,

eo magis inclinatur ad actum liberum, difficiliusque eidem resistitur; et si fuerit relative major, etiam suum consequitur effectum, id quod nobis ex eodem S. Doctore probandum restat.

*Et delectatio
superior semper
per suum con-
sequitur fi-
nem.*

Videtur autem id ipsum manifeste colligi ex iis, quæ S. Thomas docet I. 2. q. 13. art. 6., ubi totam radicem libertatis in electione unius præ altero ab intellectu provenire asserit, qui in quocunque medio potest invenire rationem boni, ut eligatur, & mali, ut relinquatur. Nec enim voluntas unquam nisi bonum eligit, aut, nisi malum relinquit. Sed nec unquam bonum minus, apprehensum ut tale eligit, alias pariter bonum æquale subinde eligeret, quod tamen juxta D. Thomam nunquam contingit: nam idem S. Doctor ostensurus, quomodo voluntas inter duo media æqualiter apta ad obtinendum finem, & æqualiter proposita unum præ altero possit eligere, id stante æquali utriusque propositione & apparentia nunquam fieri, sed voluntatem tunc determinare in-

telle-

tellectum docet, ut nova quærat motiva, & in uno mediorum majorem invenire conetur utilitatem seu ad finem obtinendum conducibilitatem, qua demum inventa unum ad finem magis conducibile eligere possit. Quod vero de mediis, idem propter identitatem seu omnimodam rationis paritatem de diversis quoque finibus æqualiter voluntati propositis tenendum nemo sanæ mentis in dubium vocaverit: nihil igitur voluntas, nisi quod melius, id est, vel honestius, vel utilius, vel delectabilius apparet, eligit unquam.

Jam autem supra advertimus, voluntatem nec honestiora, nec utiliora amplecti, nisi magis delectet, hic & nunc amplecti honestiora & utiliora præ aliis in se magis delectabilibus. Finis quippe ultimus omnis actionis, ex mente D. Thomæ, est beatitudo, quæ consistit in delectatione, hæc enim in ordine intentionis prior est amore: illud igitur universim amplectitur voluntas, ad quod eligendum

majori allicitur delectatione; ad illud vero majori allicitur delectatione, quo hic & nunc frui, & fruendo beatus esse desiderat.

Porro hanc fuisse mentem Doctoris Angelici clarum adeo visum fuit Patri Vasquez aliisque, ut hi omnino existimarint, voluntatem juxta S. Thomam ne quidem posse minus præ majori eligere bono.

*quin inde læ-
datur liber-
tas indiffe-
rentiæ.*

At vehementer hos in hoc puncto fuisse deceptos satis ostendunt ea, quæ S. Doctor 1. parte q. 62. art. 3. ad 2dum docuit, ubi in terminis, ut ajunt, terminantibus negat necessitatem cooperandi gratiæ, dum ait: *inclinatio gratiæ non imponit necessitatem, sed habens gratiam potest ea non uti.* At qui habet delectationem cœlestem relative superiorem inclinantem ad bonum, abs dubio habet gratiam: ergo ea potest non uti. *Omnis quippe forma* (ut ibidem ait S. Doctor) *inclinat suum subjectum secundum modum naturæ ejus: modus autem naturalis in-*
telle-

telleſtualis naturæ eſt, ut libere feratur in ea, quæ vult, & ideo inclinatio gratiæ &c. ut ſupra. Ex quibus cum D. Thomas Angelos tam bonos quam malos acceptæ reſiſtere potuiſſe gratiæ probare intenderit, Angelos vero malos mere ſufficientem, bonos autem efficacem habuiſſe gratiam conſtet, de utraque ibi ſermonem fuiſſe manifeſtum eſt. Eandem ſuam doctrinam aliis quoque in locis ſatis frequenter inſinuat S. Doctor. Sic Quodlibeto 1mo art. 7. ad 2. ait.

Sic Deus movet mentem humanam ad bonum, quod tamen poteſt huic motioni reſiſtere. Rurſus in 2dum diſt. 29. q. 1. art. 7. etiamſi homo gratiam habuerit, nihilominus poteſt in contrarium actum exire. Omiſſis denique pluribus aliis textibus unus ille ſufficiat, quo 1. 2. q. 10. art. 4. in Corp. docet, quod, quia voluntas eſt activum principium non determinatum ad unum, ſic Deus ipſam moveat, ut non ex neceſſitate ad unum determinet, ſed remaneat motus ejus contingens, & non neceſſarius, niſi in his, ad quæ naturaliter movetur.

An clarius quidquam pro nostra dici potuisset sententia, aliorum iudicium esto.

conclusio operis.

Cum igitur in nostro hoc systemate omnia, quæ sive Scriptura sive Patres, præsertim vero Doctor gratiæ Augustinus variis in libris, tum de virtute & efficacia gratiæ, tum de existentia libertatis indifferentiæ in statu naturæ lapsæ asseruerunt, non modo optime explicari, verum etiam textus in speciem sibi contradicentes aptissime valeant conciliari, illudque insuper menti Doctoris Angelici per totum videatur conforme; aliud non restat, quam ut aliorum quoque virorum cordatorum, atque in hac materia apprime versatorum nobis desuper exoremus iudicium, enixe precantes, ut si nos in delicata hac valdeque periculosa materia hallucinatos, aut omnino quandoque deceptos fuisse prehenderint, nostros benevole nos dedocere dignentur errores, ad quos libentissime deponendos, &, si opus fuerit, etiam publice corrigendos nos spon-

spondemus fore paratissimos. Præcipue vero quævis hucusque scripta summa cum reverentia Sedis Apostolicæ eo promptius subiicimus iudicio, quo firmitus persuasum habemus, ipsius S. Augustini doctrinam potissimum ab authoritate Ecclesiæ habere robur. Nobis vero id unum summis exoptamus votis, ut Deus ter Optimus Maximus divinæ gratiæ efficaciam nos sentire magis faciat, quam intelligere.

O. A. M. D. G.

Errat.

Corrig.

Pag. 27.	alectos.	- - -	allectos.
P. 29.	so. modo	- -	solummodo.
ead. -	elucer te	- - -	elucente.
P. 46.	nullum penitus.	-	nulla penitus.
P. 48.	æquali gratia	-	æquali cum gratia.
P. 123.	fentiunt.	-	fentiant.
P. 177.	quibus possibilia.		qua possibilia.
P. 199.	non dubito, quia.		non dubito, quin
P. 200.	remaneat conjungibilis		remaneat conjun-
-	- - -	-	gibilitas.
P. 201.	post verba: ita operatur ut non possit.		adde: non operari.
P. 238.	rinalis	- -	formalis.
P. 240.	virtutem plurimum.		virtutem plurium.
P. 246.	mostram.	- - -	nostram.
P. 250.	videatur.	- - -	videtur.
P. 256.	quo cognoscat.		quod cognoscat.
P. 262.	quæ velut.		quæ vult.
P. 266.	contitionum	- -	conditionum
P. 267.	evincentes	- -	convincentes.
P. 269.	præ determinatio		prædeterminatio.
ibid.	promotione	- -	præmotione
P. 271.	adjuvetur	- - -	adjuventur.

Schad, Johann N.

De gratia efficaci systema varias inter theologorum sententias medium ...

Francof. ; Lipsiae 1772

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/Theol.syst.265

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11117920-2

VD18 12319716-001